ANUL XXV
46
(1 071)
Sîmbătă
13 noiembrie
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRAȚIA PARTICIPĂRII

Una din frecventele sublinieri pe care le întîlnim în cuvîntările secretarului general al partidului se referă la puterea de perspectivă pe care trebuie să o consacre oricare demers al nostru în contemporaneitate, oricare eveniment al muncii și vieții noastre care, în strînsă legătură cu procesul însuși al asigurării progresului material și spiritual al țării, să se poată constitui într-un larg orizont de reflecție și angajare.

Din perspectiva imediată, evenimentul central care preocupă atenția întregii națiuni îl constituie, așa după cum se știe, Conferința Națională a P.C.R. Pînă atunci, un alt moment, deosebit de important în viața poporului și cu implicații care țin de însăși democrația noastră socialistă, alegerile de la 21 noiembrie vor fi încă un prilej de afirmare a unei opțiuni fundamentale și anume aceea care vizează creșterea gradului de participare a tuturor fiilor și fiicelor patriei la opera de construcție socialistă, în consens cu hotărîrile adoptate de Congresul al XII-lea al partidului, pentru înfăptuirea neabătută a sarcinilor și obiectivelor actualei etape. Aceasta este de fapt și esența Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, un apel de inimă și conștiință care ne exprimă în ipostaza adeziunii, angajării plenare, precum și din perspectiva propriilor noastre înfăptuiri. Votăm un program de fapt și ne dăm votul muncii și creației pentru afirmarea și mai puternică a României ca țară socialistă, liberă, independentă și suverană. Prin aceasta democrația socialistă își găsește o expresie cît se poate de revelatoare în modul concret cum fiecare își înfăptuiește îndatoririle, în hotărirea cu care ne asumăm pe mai departe responsabilitatea propriului destin și ne descoperim noi resurse de efort și abnegație pentru a da operei de progres și civilizație însemnele unei noi calități în toate domeniile de activitate. De altfel, aceasta este și una din caracteristicile actualei etape și se leagă de chiar gradul înalt al experienței sociale. În acest sens, o idee de fond, o idee-cadru pe care o reținem, de asemenea, din cuvîntările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se referă la superioritatea orînduirii noastre socialiste. Și nu este numai o pledoarie aceasta, cît mai ales un argument. Nu numai din punctul de vedere, esențial de altfel, al calității idealurilor, cît și din acela al mijloacelor de concretizare a acestora, din punctul de vedere al ansamblului construcției lor, în acord cu multitudinea de cerințe și posibilități.

Participarea nemijlocită, angajarea conștientă, plenară, după criteriile și normele prin care se configurează imaginea de ansamblu a unei întregi națiuni, reprezintă punctul forte de afirmare a propriei personalități și modalitatea concretă prin care idealurile trăiesc la temperatura umană a fiecăruia dintre noi. Altfel spus, ideologia participării, ideologia democrației noastre de fapt, ne exprimă și funcționează într-o permanentă producție de conștiință. Acest proces, în continuă ardere și de o permanentă actualitate se reazimă viu pe propria noastră realitate materială și spirituală și are, în istoricitatea sa, legături de cauză, infinite, cu întregul nostru patrimoniu moral-politic și social, de la tradițiile luptei pentru apărarea ființei naționale, pentru independență și suveranitate și pînă la edificarea, la zi, a unui model economic și social care să ne consacre și să ne propună, într-o mare perspectivă, urmașilor. Și nu trebuie să ne uităm altundeva, mai departe, pentru aceasta, decît la propria noastră experiență, la șirul nenumăratelor transformări revoluționare pe care le-a cunoscut în esența sa realitatea și mai ales la calitatea acestei realități, la dinamica ei, fapt care ne poate arăta cu pregnanță și programul de idei după care ne-am condus și ne conducem în făurirea unei opere fără precedent. Ceea ce, în raporturile cu noi înșine și în datele propriei noastre contemporaneități se resimte și prin această continuă asumare a idealurilor socialiste, și prin această continuă concretizare a lor. Un proces, de altfel la zi, în permanențe și multiple ipostaze la care cultura și arta își aduc propria lor contribuție și sînt chemate așa cum deseori s-a subliniat, să-și sporească efortul specific la edificarea omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, revoluționară.

Luceafărul

BĂLCESCU — sculptură de Constantin Baraschi

Implicarea în realitate

În configurația puterii din statul socialist întîlnim întotdeauna manifestîndu-se cele trei categorii sociale : muncitori, țărani, intelectuali. Fiecare dintre aceste categorii avîndu-și reprezentanții, dar existînd între ele și o osmoză exemplară, în sensul că multe aspecte definitorii ale uneia sau alteia sînt preluate de celelalte. Este un fenomen firesc și necesar în care se poate distinge mai ales extinderea activităților cu caracter intelectual, adică intelectualizarea, datorită dezvoltării științei și tehnicii, unor activități cîndva prin excelență manuale. Omogenizarea și formarea poporului unic muncitor — un deziderat al socialismului științific și o realitate din ce în ce mai pregnantă în contextul social, economic, spiritual, al României de azi țin, fără-ndoială, și de un grad accentuat de intelectualizare a tuturor cetățenilor țării, intelectualizarea muncii și a timpului liber făcînd parte din ridicarea calității vieții, din îmbogățirea esenței umane — chestiuni pe care le poate rezolva în profunzime și definitiv, radical deci, numai socialismul. Iar faptul că în aceste zile printre candidații la organele puterii locale de stat, deci la conducerea treburilor țării de la nivel de mare colectivitate cum este municipiul, pînă la cele mai cotidiene și nuanțate amănunte sînt propuși și numeroși intelectuali, oameni de cultură, artiști, profesori, oameni care sînt în modul cel mai direct implicați în mersul spiritual al patriei, denotă că în societatea noastră intelectualilor se bucură și pe această cale de respect și prețuire nu numai din partea partidului, dar și din partea omului obișnuit, a omului care e de-acum mare consumator de cultură, care are acces deplin la cultură și deci nu îi e străină cultura, nu mai vede cultura, mediul și viața intelectuală ca pe ceva străin lui, ca pe ceva inaccesibil lui, ci ca pe ceva care face parte din propria-i existență, direct din viața lui. Intelectualii în ipostază de deputați, de candidați la viața, pulsul și treburile cetății — iată o mare aspirație împlinită acum, o cinste la care această categorie socială tinde încă de pe vremea străvechilor filosofi. E adevărat, acum mai mult ca oricînd, intelectualitatea României socialiste este definitiv probată pentru civism, pentru a fi alături de celelalte categorii sociale revoluționare la conducerea cetății. Oamenii ei nu mai sînt doar figuri pitorești sau sfinși care oficiază. Satisfacția socială a intelectualului de la noi ține de politic și implicare și nu de construirea de utopii mai mult sau mai puțin solare și imaginare, mai mult sau mai puțin „republicane". De-aceea intelectualii propuși candidați pentru alegerile de la 21 noiembrie nu sînt oamenii ideilor profesate pur și simplu de la înălțimea unei lăzi de marmeladă devenite tribună de ocazie într-un burghez parc de promenadă, ci oameni lucizi, oameni capabili să-și asume responsabilitate și acțiune, oameni dăruiți politicii partidului, oameni cu simț politic, lucizi, oameni care știu că sînt în primul rînd oameni între oameni și care așa se și prezintă la dialogul electoral. Cu onestitate, cu patriotism, cu spirit de inițiativă, cetățeni demni ai patriei, oameni care merită din plin încrederea tuturor oamenilor de bine, votul de încredere, investiția de speranță a muncitorilor, țăranilor, a celorlalți intelectuali, a tuturor celor care iubesc munca intelectualului și sînt convinși de utilitatea acestei activități. Sînt oameni ce pot exprima cu generozitate colectivitatea din care fac parte, care vor reuși să se identifice cu destinele și aspirațiile ei.

Eugen Mihăescu

Cîmpia Română

Nu scutul acesta de fier,
Ci fiarele inimii. Fierul
Din inimă. Acela trebuie tăiat,
Păstrat în cupa șubredă a vieții.
Fierul din inimă. Puterea
De a respira, de a suride
De a te mihni. Și toate acestea
Pe Cîmpia Română,
La coarnele plugului de foc
Ce-i brăzdează obrazul sălbăticit.
Ridică-ți o casă roșie în Cîmpia Română
Pe care s-o ari cu fierul inimii tale
Păstrat în aburul vieții
Mai presus de orice
Pentru Cîmpia Română

Ioana Diaconescu

Semne în piatră

Dacă Constantin Baraschi ar fi trăit, azi ar fi avut vîrsta de 80 de ani. Ar fi avut muzeele țării mai multe lucrări de sculptură, artistul ar fi lăsat în urma lui mai mulți discipoli. Mi-l amintesc așa cum a fost ca om și artist.

Mama sa, născută Mușetescu, era dintr-o veche familie cîmpulungeană. Văduvă, și-a crescut copilul muncind din greu. Copilul Baraschi a crescut în preajma unui atelier de olărie, urmărind cu curiozitate modelarea lutului. Era inteligent, vioi și nu suporta să fie nedreptățit sau umilit. Simultan cu școala, Baraschi a început să lucreze ca să cîștige bani să-și întrețină mama, a cărei vedere slăbise îngrijorător.

Picta cutii, semne de carte, coupe-papier-uri pe care le vindea librăriei „Staicu" din Cîmpulung. În clasă, unii profesori se supărau cînd îl vedeau că în loc să ia notițe modela sub bancă portretele lor. Profesorul bucovinean D. Scurei, elev al lui Aron Pumnul la Cernăuți, coleg și prieten al lui Eminescu, a fost primul model al lui Baraschi care i-a făcut un bust foarte reușit. Pînă mai deunăzi, în curtea casei din Cîmpulung se aflau niște bolovani aduși de pe Riul Tîrgului pe care Baraschi i-a cioplit în chip de oameni. Fiește, sînt realizări primitive, dar se citesc în ele vigoarea și pasiunea artistică de mai tîrziu.

În Cîmpulung trăia și lucra pictorul Nicolae Grant care, în acuarele și ulei, a pictat străzi, monumente și diferite colțuri pitorești ale orașului. Din generozitate pentru tinerii talentați dar săraci, din iubire pentru artă, Grant a adunat în jurul lui discipoli pe care i-a orientat în pictură. Baraschi era fericit să-i facă mici servicii — adică să-i poarte șevaletul, să-i spele pensulele — pretext ca să poată sta cît mai mult pe lîngă maestrul Grant.

Ceea ce cultivase nativ, ca măiestrie artistică la Cîmpulung, desăvîrșește sistematic și științific la Institutul de Belle-Arte din București. Era în toamna anului 1921. Vorbea cu recunoștință de maeștrii lui, în mod special de Frederic Storck și Dimitrie Paciurea. Fără nici un ban,

Dan Simonescu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR

● Antologia Luceafărul ● A patriei cinstire ● Poeme de Eugen Evu ● Florin Costinescu ● Gabriela Hurezan ● Corneliu Ostahie ● Viorel Sămpetrean ● Constantin Atomii ● Valeria Victoria Ciobanu ● Poeți din Alba Iulia ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Lirica ritualurilor arhaice ● Fondul principal al culturii române ● Omagiu lui Tudor Arghezi ● Proză de Dim. Păcurariu ● Ecouri la colocviile „Luceafărului" : Cartea de turism — o carte de cultură ● Semnează : ● Dinu C. Giurescu ● Gheorghe Constantinescu ● Jurnal de poet de Ioan Alexandru ● Tatonări de Gheorghe Pituț ● Repere de A. D. Munteanu ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu

POEȚI DIN ALBA-IULIA

Am mai avut prilejul, de-a lungul timpului, să scriu despre cîțiva poeți din Alba-Iulia, originari, ori numai așezați în vestita cetate copleșitoare prin glorie istorică, viețuitoare de-acum în lumina unei glorii eterne, de cînd e lăcaș și simbol al faptei reîntregirii neamului nostru.

Am scris despre Traian Furnea, unul dintre cei mai talentați poeți ai tinerei generații, a cărui carte de debut este în curs de apariție la Editura Albatros, am scris despre poezia vrăjită de lumină a lui Vasile Remete, despre excepționala carte a lui Aurel Pantea, Casa cu retori, carte intim-ființial legată de un cult a vestigiilor, am scris de asemenea despre cartea de debut a eseninianului Dumitru Mălin, Zodia mărturisirii... Dar nu am scris despre „veteranul" poeților din Alba-Iulia, Ion Mărgineanu, autor a numeroase cărți de poezie, proză, reportaje, cea mai recent apărută, Scrisori din Apuseni (Editura Cartea Românească, 1982) deschizîndu-se cu acest frumos poem : „nimic nu poate fi luat din munte / fără știrea poetului // cuvintele lui îl încarcă de vise / ca să urmeze aceeași potecă / a singelui // idolatrizînd / cerească lumină / a Patriei."... Cum nu am scris despre Ion Sângereanu, Gheorghe Dăncilă, Mircea Stâncel ș.a. Am credința că în Alba-Iulia, ca în alte centre culturale românești, mișcarea poetică se poate constitui într-o veritabilă școală de poezie...

Vom încerca (o facem și în acest număr al revistei) să publicăm poemele albaiulienilor și cît mai multe articole despre cărțile lor, dar și din partea lor așteptăm mai multă inițiativă : articole scrise de ei înșiși despre mișcarea lor poetică ajunsă la o clară conștiință de sine, propuneri de publicare a unor tineri poeți, mulți dintre ei truditori în fabrici și pe ogoare...

Cum bine știm, provincialismul, azi, ține de o anume mentalitate și nu de geografie: pe-am bucura dacă tinerii poeți din Alba-Iulia, ca și cei din Iași, Cluj-Napoca, sau Piatra-Neamț, ar forma avangarda poeziei românești de azi...

Cezar Ivănescu

CARTEA SOCIAL-POLITICĂ

Dialectica interdependențelor în instituirea lumii morale

La a doua carte*). Traian Gânju ne întîmpină cu aceeași „rupere barbară dinlăuntru în afară" (N. Labiș) pe care o implinea prima. Continuitatea conceptuală, metodologică și, mai ales, analitică în trecerea de la „Discursul despre morală" (Junimea, 1981) nu obliga însă la invarianta sistemelor de referință. Marcată repede de binemeritate sancțiuni premiale, prima carte era efectiv un discurs. Spunînd, de data aceasta: „privilegiul meu constă în curajul de a mă destăinui" (p. 23) și indicînd scopul demersului său ca „decodificare a mecanismelor de formare a intenționalității și cauzalității morale..." (p. 8) ceea ce presupune autodeterminarea omului în perspectiva lumii morale, autorul își rotunjește poziția cu cel puțin două atribute noi. Primul, o pregnantă personalizare, o motivată profesiune de credință, o opțiune plenară a celui care scrie pentru a se exprima pe sine, nu pentru a reproduce pe alții într-un mod pseudo-personal. Al doilea, o plasare analitică pe ontologic, pe existența morală, dar într-un mod conexiv, cu

Aculin Cazacu

Continuare în pag. a 11-a

REMEMORĂRI

Însemnări din spital

IANUARIE 1979

1.

Se plimbă pe coridor un tînăr melancolic, frumușel, cu fața nespus de tristă. Aflu că-l cheamă Otto, că e din Cluj și a fost mecanic de locomotivă. Are douăzeci și patru de ani și suferă de atrofierea progresivă a nervului optic.

Boala a debutat în urmă cu un an în timpul unui meci de fotbal „în familie", de intii mai, sus, pe Feleac.

Rău, stare de leșin, jenă la privit în ochiul drept. Doctorița de la dispensarul depoului îl asigură că „nu are nimic".

Face, totuși, un consult la o clinică de specialitate din Cluj și i se stabilește diagnosticul: atrofie progresivă a nervilor optici.

Orbire lentă adică... De atunci stă cînd în spitale cînd la lucru ca să nu piardă... vechimea. Maladia lucrează perfid.

— Domnule, îmi spune cu vocea lui moale de ardelean, cum se distruge viața unui om...

„Viața unui om"... și are numai douăzeci și patru de ani.

I s-a propus pensionarea definitivă. Ar încasa, după socotelile lui, cam trei sute de lei pe lună și drept de muncă cu program redus.

Totuși trăiește cu speranța că se va întîmpla o minune :

— Nu se poate să nu facă savanții ăștia ceva cu puterea asta a atomului. Nu se poate !...

2.

Țăranul cu care m-am împrietenit și are-mi povestește după două zile de atonări abile, despre o bătrînă care vindeca pe vremuri albeața cu zahăr cubic. Zahărul cubic tăiat subțire-subțire, cît o lamă de brici. Se freca încet porțiunea afectată și albeața se deslipea, „fișii-fișii"... Mărturisește că a văzut-o executînd această operație pe cînd era tînăr. De la ea a învățat să vindece vitele de albeață.

Freca pupila cu zahăr tos amestecat cu cochi-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 10-a

REFLEX

APA

Avenit ăl bătrîn, tatăl meu, și mi-a povestit despre una și alta din podgorie, că toate sînt sau ar fi cum sînt dar apa, măi băiete, apa este o problemă — mi-a zis. Nu mai cade, nu mai iese nici din pămînt, nu mai pică nici de sus Gîndește-te, de mai bine de trei luni, nici o picătură. În fintini te uiți ca-n lună. Și cerul citeodată e ca un fund de lac. Doar aștepți să se clatine, mai fulgeră el, se mai întunecă, dar de dat nu dă nici un strop. Și via a rodit mult în acest an, e obosită, pămîntu-i uscat, tare ca piatra, așa că nu știu la anul — de ! Dacă nu e zăpadă — dar poate că e zăpadă căci toamnă lungă și uscată asta iarnă cu omăt înseamnă — dacă nu e zăpadă, zic, n-o să fie nici de celelalte.

Mă uit la el și simt că vrea și promite o iarnă geroasă. Parcă-l aud : eh, dacă toate ar fi după inima mea ! Mă duce cu gîndul puțin pe uliți, mă întoarce aievea cu ochii către un lucru sau altul, parcă am bate în poartă la cunoscuți și-am intra văzînd dindu-se în lături perdeaua de la geam — și-luete în prag, voci pe deasupra — și treptele numără cîțiva pași, aerul dinlăuntru e mai colorat parcă, pilpîie și un foc de parcă joacă în el ochi de urși. Sobele sînt niște povești cu bătrîni lîngă ele. Fețe de teracotă, ceramică lucie cu întretăieri de linii și umbre pe ea. Adînciturl de gînd. Niște minuscule hărți la urma urmei, lagune și arhipelaguri, insule care iau forma plutirii, ochii care citeodată spun totul iar cuvîntul aproape că nici nu îi mai poate ajuta. Și este și un regret în tot ce spun acești oameni care își caută sobele de acum, este și o împăcare, multă împăcare în tot ce înțeleg și văd ei, viața le-a oferit la urma urmei și un război și o revoluție, i-a lipit și i-a deslipit de pămînt pentru ca să-i întoarcă altfel, și cu altă putere, tot sore el, și le-a mai dat și cîte o secetă — apoi, le-a mai cerut și răsounsuri fără ca uneori să mai fie și întrebați. Dar, oricum, ei lasă niște dealuri superbe în

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 11-a

In curînd: Almanahul «Luceafărul» 1983

ROMÂNIA — PĂMÎNT AL SPERANȚEI ● LUCEAFĂRUL — 25 ● EXISTĂ O GENERAȚIE LABIȘ ? ● DIN CRONICA UNITĂȚII NAȚIONALE ● REBREANU INEDIT ● POVESTIRI CU HAIDUCI ● MAPAMOND ● DOSARE DESCHISE ● UN POEM CENTENAR : „LUCEAFĂRUL" ● VATRA STRĂMOȘILOR LUI CARAGIALE ● ARGHEZI INEDIT ● FILE DIN EPOPEEA MARII UNIRI A ROMÂNILOR ● 75 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI ● CĂLĂTORIE ÎN CARAIBI ● FRAGMENTE DIN „NAȘUL" ● NATALIA ȘI DIOSCURII ● 3 POVESTIRI S.F. DE ARTHUR CLARKE ● CIRCULÎND PRIN COPACI ● DIVERTISMENT ● CUVINTE ÎNCRUCIȘATE ● ENIGME ● FOTBAL ● SPANIA 1982 : ● UN CAMPIONAT MONDIAL AL DECEPȚIILOR ? ● MODA 1983 ●

CRONICA LITERARĂ

ION BĂIEŞU: «Boul şi viţeii»

Ion Băieşu este un comediograf care face deliciul sălilor pline, dar nu şi deliciul criticii. Cele zece comedii din **Boul şi viţeii** ne descoperă încă o dată un autor de texte care rezistă lecturii, fără auxiliarele fascinante ale spectacolului. Piesele lui Ion Băieşu au întotdeauna un sens secundar, un subtext sau un supratext, o trenă semnificativă. **Boul şi viţeii**, care dă titlul volumului, este o improvizaţie tezistă, dar interesantă în această direcţie. Lumea comedioarei este caricaturală cu bună ştiinţă exceptînd pe bătrînul venit de la ţară. Femeile sînt vulgare şi cerîtoare, cu multă autenticitate, bărbaţii banali şi lipsiţi de personalitate. Din ei autorul vrea să facă monştri ai ingratitudinii inconştiente forţînd peste tot nota în indiferenţă faţă de efectele excesive. Ion Băieşu este în primul rînd un dramaturg al efectelor excesive pe care le caută şi pe care le cultivă. Nota diferenţială a dramaturgiei lui o dau tocmai excesele deliberate. Tezismul din **Boul şi viţeii** nu este vizibil doar în desfăşurarea ci chiar în titlul care preia şi modifică titlul unei celebre fabule de Grigore Alexandrescu : „Boul" este bătrînul părinte, care cară la oraş hrană fiilor nerecunoscători ; „viţeii" — în loc de viţelul fabulei — sînt aceşti fii nepăsători şi ingraţi. Răzbate aici şi o notă de vulgaritate pe care autorul n-o elimină întotdeauna. Fără a fi capodopera dramaturgiei lui Ion Băieşu, **Boul şi viţeii** este în schimb caracteristică.

Comediile lui Ion Băieşu au un univers uman foarte bine precizat şi singular în dramaturgia românească. Este vorba de o lume de borfaşi, de mici cavaleri de industrie adaptaţi socialismului, de aventurieri cu rază mică, de amanţi de peron, de figuri pitoreşti, de paraziţi pe care Ion Băieşu îi colecţionează în piesele lui cu o plăcere neascunsă. Nicăieri în literatura română nu sînt strînşi la un loc atîtia inşi cu profesii indecise şi cu o morală atît de sucită, cînd nu e vorba chiar de amoralitate. Apropierea de lumea lui Teodor Mazilu este posibilă, dar aceste universuri nu se suprapun ci sînt tangente. Dacă la ipochimenii lui Teodor Mazilu este vorba de un cinism al imoralităţii, la Ion Băieşu figurile par desprinse din universul de inconştienţă al umanităţii din monologul lui Caragiale **1 aprilie**. În comediile lui fraudele sau crimele, rare, sînt efectuate cu mare naturaleţă ca fapte inevitabile şi fără greutate morală. Pungaşii lui Băieşu sînt o lume veselă şi vitală fără program, în chipul cel mai firesc. **Gărgăriţa** ilustrează din plin lipsa de gravitate a acestei lumi. Grămescu conduce mai multe cooperative de producţie de la care ia spagă. Elvira este secretara lui cu care are un copil nelegitim şi care-l ajută în coruperea revizorilor contabili. La nevoie Grămescu o înlocuieşte fără nici o mustrare de conştiinţă cu Nuţi de 19 ani care ştie „jutiţ" şi vrea buletin de Bucureşti. Bubu, Gigi, Sotir şi Vava sînt complicii lui. Păsculete îi face un control formal şi Grămescu îl mituieşte cu 100 000 lei, după care îşi cheamă acoliţii şi le cere restituirea sumei. Vine şi revizorul contabil Groapă care-i cere 10 000 de dolari pe care Grămescu i-i procură. În final apare şi Turbatu de la miliţia economică pentru adevăratul control, el fiind în realitate şi Păsculete şi Groapă. Pungaşii lui Grămescu nu se sfiesc să-l impuşte cu un revolver care însă avea gloanţe oarbe. Şi aşa mai departe. Ideea e a unei bune comedii, dar Ion Băieşu este mai curînd interesat să facă portretele personajelor, puternic şarjate, decît să asigure marile efecte ale construcţiei comediografice. Într-adevăr, fiecare personaj este remarcabil surprins în mişcare şi limbaj. Savuroasă este tînăra Nuţi care vrea să facă o carieră pe măsura corpului şi a virstei fericite pe care o traversează. „Cu trupul meu perfect şi cu ochii mei verzi cu care am înnebunit localitatea?" Pitoreşti sînt şi cei patru acoliţi care trec cu uşurinţă de la pungăşie la crimă pe fondul unei laşităţi permanente. Comedia se termină aşa cum se şi desfăşoară, prin moartea accidentală a lui Grămescu. Tăria teatrului lui Băieşu stă în tipuri şi în limbaj.

Comedia limbajului este peste tot prezentă. Fiecare din cele zece comedii din **Boul şi viţeii** impune prin virtuozitatea minuirii mai multor tipuri de limbaj, toate justificate de categoria socială, psihologică, morală a personajelor. Este mai întîi vorba de limbajul corupt al mediului rural în care încep să intre formule orăşeneşti într-o simbioză cu totul neaşteptată. Evident, sursa e Caragiale, dar mediul nu mai e periferia oraşului care foloseşte incompetent vorbe de împrumut, ci lumea rurală unde transportul de cuvinte noi e vizibil şi strident, dar rămîne departe de folosirea lui ineptă. În vizor sînt mai ales „surtucarii", notabilităţile satului, micii parveniţi ai împrejurărilor, pătura care s-a urbanizat rapid şi superficial cu tendinţe parazite şi care oferă mostre neobişnuite de limbă română. O mare predilecţie manifestă Ion Băieşu pentru limbajul argotic sau semiargotic al mediilor interlope. Aici nu mai e vorba de o folosire inadecvată a termenilor ci de alcătuirea conştientă a unui limbaj nou, surprinzător şi plin de prospetime, pe care Ion Băieşu îl are mereu în vedere. În apropierea acestor mostre de limbă română modernă, necercetată de lingvişti, dar prospectată de scriitori, se află şi textele cîntecelor lăutăreşti produse de periferia actuală a oraşelor. Ion Băieşu face loc şi acestora în piesele lui cu o ureche şi inteligenţă demnă de laudă pentru fapta colecţionarului. Scriitorul are faţă de aceste produse o simpatie amestecată cu ironie, pe care o avea şi Miron Radu Paraschivescu, autorul cunoscutelor **Cîntece ţigăneşti**, faţă de produse similare ale vremii lui. Ca document de mentalitate, cîntecele de periferie sînt de un interes excepţional şi de o savoare pe măsură. Aspecte sociale recente, formule neologistice intră în aceste cîntece dîndu-le un colorit particular : „Foaie verde sălcioară, / Nici o plantă nu-i amară / Ca mama de-a patra oară / Şi pensia alimentară". Este motivul principal pentru care piesele lui Ion Băieşu rezistă foarte bine la lectură şi pot fi cunoscute în indiferenţă de orice punere în scenă. În sfîrşit, trebuie pomenit limbajul şi atitudinea cu totul caragialescă a unei lumi intermediare între sat şi oraş, de mici funcţionari şi navetişti, de purtători de mape, care-şi duc viaţa mai ales prin gări şi vorbesc în termeni împrumutaţi din romane şi de la televizor. Cuplul Tanţa şi Costel, prezent în piesa **Ciudatul rol al întîmplării**, este una din excelentele descoperiri dramatice ale comediilor lui Băieşu. Comedia acestor două personaje este procurată atît de limbaj cît şi de moravuri. Sînt doi tineri care folosesc o limbă de prefabricate şi au o conduită alcătuită şi ea din gesturi şi atitudini de împrumut. **Ciudatul rol al întîmplării** este o comedie a inautenticităţii sentimentale şi morale, o şarjă veselă, pentru că autorul nu-şi duşmăneşte personajele, a căror vitalitate, în secret, o admiră. Descoperirea literară a lui Ion Băieşu este remarcabilă : nu este vorba numai de un univers uman aparte, cu trăsături precise şi localizabile, dar şi de un univers lingvistic excepţional, care face marele merit al dramaturgiei lui. Comediile din **Boul şi viţeii** mai scot în evidenţă o altă trăsătură artistică demnă de atenţie a autorului : predilecţia pentru absurdul vesel, care-i populează majoritatea pieselor. În **Dresoarea de fantome** avem de-a face chiar cu ceea ce spune titlul : cu o femeie care dresează fantomele şi care sucombă sub povara a patru cuţite implintate înverşunat de fantomele pe care vrea să le dreseze în vederea vizitelor prevăzute de ONT la castel. Absurdul este la Ion Băieşu de cele mai multe ori rezultatul unei exagerări conştiente duse dincolo de limitele previzibile.

Piesele lui Ion Băieşu înfiinţează întîmplări supradimensionate şi halucinante, punctate umoristic în momentele cheie. Cu toate acestea, Ion Băieşu nu este un dramaturg în vechiul înţeles al cuvîntului. Pline de vervă, piesele plac actorilor şi spectatorilor şi mai puţin criticilor literari. Construcţia lor suferă, efectele nu sînt întotdeauna controlate, simţul regizoral al dramaturgului este în suferinţă. Ion Băieşu, un acut observator de figuri şi moravuri, un scriitor cu o ureche excepţională, dar în foarte rare cazuri un constructor impecabil al scenariului dramatic. Piesele lui au substanţă şi densitate, dar le lipseşte tăietura specifică genului dramatic. În Ion Băieşu, după părerea noastră, un remarcabil prozator a fost trădat pentru teatru.

M. Ungheanu

ANGHEL DUMBRĂVEANU: «Tematica umbrei»

Tematica umbrei, volumul lui Anghel Dumbrăveanu, conţine o lirică visătoare a insolitului poetizat, a nedeterminării şi a stărilor de tranziţie, o legănare între real şi ficţiune, cu sentimentul timpului şi cu un regret obscur. „Cineva" necunoscut este mereu prezent în poeme, dar cineva faţă de care existenţa poetului rămîne autonomă. Poezia evoluează în registrul liniştitor, fără veleităţi, şi prin aceasta fără eşecuri. Condiţia poetului este pentru Anghel Dumbrăveanu în primul rînd aceea a unui visător care se răsfaţă, fără frivolitate totuşi, între imaginile propriei fantezii, între fantasmele propriei memorii şi proiecţiile dorinţelor secrete. Un visător stăpîn peste „un imperiu de singurătate", care se copilăreşte desenînd pe trotuarele „municipale", cu cretă colorată, ţinuturi fabuloase. El este opusul „matematicianului", al spiritului exact şi abstract, dar ceea ce creează el este o altă faţă a abstracţiunii. Recursul la imaginar, puterea şi voinţa de a inventa, de a visa, conferă teritoriului liric un caracter ireal şi vag uneori, pentru ca alteori imaginea să aparţină unui onirism de factură suprarealistă. De altfel, poezia din acest volum a lui Anghel Dumbrăveanu are ca sursă contactul cultural, ale cărui date sînt interpretate în modalităţi personale, rezultînd un „suprarealism" sentimental — fără nimic peiorativ — în care este loc şi pentru ironie şi pentru meditaţie. Poezia nu se naşte din temperament, ci ca produs deloc spontan al cerebralităţii care elaborează lucid o poetică a reveriei, a-jeculuy, a modificării relaţiilor, a insolitului. Poezia devine programatic un spaţiu al iluziei, al rătăcirii, al pustiirii, uneori dezolant, dar păstrîndu-se în limitele esteticului : „Căutat iubit repudiat / îl rămăsese o cvadrigă a toamnei / cîteva mori de vînt şi-un imperiu / de singurătate şi ceaţă // Nu mai vedea decît norii-n amurg / surpîndu-se-n el // Ochii frunzelor galbene îl urmăreau / pe cărările goale. Singur / în cvadriga de aur plutea / tras de păsări nebune / Aleluiau cîndva toate corăbiile ei / Fără margini timpul visării / Acum nu mai aude în preajmă / decît reci vorbele vîntului". **(O cvadrigă a toamnei).**

Acele poeme care sînt mai puţin „suprarealiste" şi mai mult notaţii de stări, cu accent elegiac, mai îndepărtate de zona „culturală" a creaţiei şi mai aproape de subiectivitatea celui care scrie, sînt elegante transcrieri ale unor emoţii intelectuale : „Cine trece acum prin livadă / cu mîna întinsă / fără să poată atinge tremurătoarele / ramuri de stele ? // Urmele vremii luminează şi azi colinele goale / unde astept. Numai memoria / păstrează stinsele chipuri // Dar după aceea ? // Cine părăseşte pe cine / şi cui vom lăsa / acest cer ce se leagănă ca un frunziş / peste dragostea noastră ?"

Poetul nu este un senzitiv, ceea ce este prezent ca senzaţie în poezia sa fiind în ultimă instanţă tot produs al imaginaţiei („ornice zgribulite de frigul plecării", femeia mirosind a riu, a pepene galben). Un „suprarealism" căruia i se retrage culoarea este pretextul unor poeme ca **Oraşul privit dintr-o sanie** : „În timp ce oraşul e aşezat de zăpezi / şi-n curţile interioare se zbat pe frînghii / cămăşi spînzurate de frig, / la o mansardă se deschide brusc fereastra de ceaţă / şi iese zburînd / o faţă cu părul brumat / Se rotesc o clipă peste umbrele caselor dezrădăcinate / siluetele solitarilor arbori / sau trecerea tramvaielor prin vuietele serii, / rîde cu ironii pubertale / de matematica bătrînelor ceasuri / coborîte din turnuri / să-nveţe poemul patinelor".

Prezenta feminină domină poemele. Este o figuraţie care o aminteşte pe aceea a lui Paul Delvaux ; uneori sugestiile merg către Chagall, altădată este de-a dreptul interpretat un tablou de Gauguin. Cu excepţia acestui poem, trebuie spus totuşi că poezia cheamă asociaţii, dar nu mizează pe ele, pe impresiile culturale ale poetului transpuse, dar într-un grad care nu alterează subiectivitatea.

Unul dintre motivele frecvente, după acela al feminităţii neliniştitoare, este motivul aripii. Deşi poetul ştie cum să zboare „fără să zboare", în poemele sale zborul se învaţă de către obiecte, iar aripile sînt nu de puţine ori invocate. Aripa atîrnînd inertă, aripa confundîndu-se cu ţărîna, aripile bătute în cuie sînt tot atîtea simboluri ale aspiraţiei zborului. Motivul mării, mai vechi, traduce una dintre constantele poeziei lui Anghel Dumbrăveanu, transfigurînd un spaţiu la marginea căruia se dezvoltă reveria : „Nu luaţi cu voi urmele vremii unde-am visat / nu striviţi umbra aripei ce nu se mai vede // Fluturi de soare am strîns pentru ziua de mîine / şi valuri de mare am adunat toată vara // Acum vîntu-ntomnării cineva ride sarcastic / pe drumul unui gînd unde aştept // Se rostesc nebune vestitoarele prin ora mea de cenuşă // Eram mai bogat / valuri de mare adunasem visînd o vară întreagă". **(Urmele vremii).**

Acest gen de poeme oarecum confesive, în măsura în care imaginaţia poetului nu este decît o formă de expresie a eului, este şi cel mai implinit, dar Anghel Dumbrăveanu cultivă şi poemul heteroclit, ironic-insolit, mai facil şi artificios : „mareşalul cu fofează nu mai cîntă ca presura / dovadă trecerea trenurilor pe acoperişele joase / unde ei se refugiază / cu specialiştii în capsarea stelelor la domiciliu / dovadă căruţa cu lăutari saltimbanci astrologi / care-l caută prin grădinile publice..." **(Magazinul de păsări).**

Poetul exersează în aceste compuneri o dispoziţie ludică pe care mai mult şi-o impune pentru a se afla în acord cu programul liricii fanteziste, decît o manifestă prin structură, dar îi sînt mai adecvate modalitatea elegiacă şi reveria melancolică, poezia aşteptării şi întoarcerea spre sine, acolo unde substanţa poeziei îi aparţine în exclusivitate : „Pe drumul apelor, / într-un cîntec venind, / am strîns prin anotimpuri fructele nopţii, / căzute din lumile strînse în infinit / pînă în pustiile mării, pînă-n nespus, / întrebări fără număr am ars, / să aflu cui voi da cenuşa ce sînt".

Sultana Craia

ALEXANDRU DAN POPESCU: «Şi noi am purtat lodene»

Un remarcabil prozator debutant, despre care critica, am impresia, nu s-a exprimat deocamdată, este Alexandru Dan Popescu, autor al unui roman de o sută şi ceva de pagini. „Şi noi am purtat lodene" (**Ed. Scrisul românesc, 1982**), nervos, alert, cinematografic, într-un cuvînt „modern". Mai mult decît o simpatică activitate de gazetar „săptămînist", în intîia perioadă a „Săptămînii", de după 1970, prozatorul nu a lăsat să se întrevadă pînă azi : debutul lui e, ca atare, o surpriză din toate punctele de vedere şi, dacă ne ţinem de impresiile puternice lăsate de roman, ar trebui să avem a face, prin acest autor, cu un caz de experienţă literară temeinică, însă cu producţii, publicate, puţine. Care să fie pricina prudenţei lui Alexandru Dan Popescu, debutant mai puţin... tînăr decît alţii, nu se poate şti : el există ca scriitor şi, încă, există la un nivel pe deplin lăudabil.

„Şi noi am purtat lodene" e, pînă la un punct, un „roman de dragoste", juvenil şi entuziast, de felul „Serenadei la trompetă" de Sînziana Pop, studiind cu o alegreţe epică de felul prozei americăneşti un caz de amor viril, „definitiv", în chipul idealist al marii iubiri de „tinereţe". Un neliniştit băiat de bani-gata, posesor de maşină Fiat 600 şi al unui carnet de conducere, „distribuitiv" sub raport financiar, deşi fără o meserie bănoasă, singuratic şi curios în „a cunoaşte viaţa" în toate înfăţişările ei, se amorezează de o femeie mai virstnică, pe nume Iulia, fascinantă în felul ei, devoratoare, instabilă totuşi afectiv. Amorul furtunos se consumă în scene violente de gelozie şi de reconciliere „larmoyantă" uzînd partenerii, care sfîrşesc prin a se despărţi. Iulia nu era însă o femeie comună ci un specimen dintr-o categorie rară, o „femelă", o apariţie fatidică cu experienţe numeroase şi picante, petrecute în majoritate prin anii '50 în plin proletcultism. Convorbirile dintre amanţi, care, după metoda lui Ştef Gheorghidiu, fac politică, nu filosofie, în dormitor, ne aşează în plin „deceniu obsedant" privit însă dintr-o perspectivă inedită, care ar putea, din moment ce Al. Dan Popescu a îmbrăţişat-o, să creeze emuli. În romanul acesta, avem a face cu un „obsedant deceniu" al unor culturali aflaţi la putere. „Şi noi am purtat lodene" nu este, ca să mă folosesc de schema lui Marin Preda, romanul lui Victor Petrini, ci al lui Ion Micu. Atmosfera de „belle époque", pigmentată cu dejunuri la restaurante luxoase, cu tot felul de conversaţii care se desfăşoară în vile enorme, pline de mobile achiziţionate pe nimic din talcioc ori pur şi simplu rechiziţionate, aerul, într-un cuvînt, de high-life nu fuseseră prin acum decît întrevăzute de prozatorul român, a cărui optică justiţiară avea nevoie de mizerie, persecuţii, „cazuri" de intelectuali neînţeleşi şi altele la fel. Cum însă epoca era mult mai spectaculoasă decît ar părea acum la o reconstituire unilaterală, avînd mult din trăsăturile lumii balzaciene, foind de tot soiul de inşi cu carieră fulgerătoare, achiziţivi şi fără morală, străduindu-se să trăiască „bine" deşi nu învăţaseră cum ar putea să o facă, nu avem decît să salutăm ideea lui Alexandru Dan Popescu de a ne lumina un domeniu sociologic pe care îl aveam parţial în vedere. Acea populaţie de savanţi, scriitori de „succes", remuneraţi colosal pentru cărţile de formula pe care azi o ridiculizăm, de femei fatale, de academicieni, „universitari", cercetători şi tot soiul de reacţionari care „aşteptau să vină americanii" e, în acest roman, văzută pitoresc, fără simpatie, e adevărat, însă vieţuind într-un tipic oţiu înapt de a pricepe ceea ce se petrece în societatea integrală. Din acest unghi, ceea ce reconstituie „Şi noi am purtat lodene" din „obsedantul deceniu" nu este altceva decît o imagine din păcate doar schiţată, a hedonismului iresponsabil.

Prozatorul nici nu şi-a propus, am impresia, să facă un roman „politic" şi din pricina materiei pe care şi-a ales-o, nici nu l-ar fi putut face. El s-a preocupat, în principal, de fenomenologia eroticii juvenile, fixată într-un mediu istoric mai apropiat de noi, şi a introdus ceva din „sîrbătoarea fără sfîrşit" proletcultistă numai în chip de „flash-back"-uri ori de confesiuni subiective. Totuşi, nu sînt fără sens sugestiile pe care le-a adus, mai cu seamă că, un moment, Alexandru Dan Popescu părea a încerca o proză politică, de o formulă... cinematografică; el a introdus, ici şi colo, în roman, fragmente dintr-un text, produs (convenţional, desigur) de junele îndrăgostit, care ar fi vrut să scrie un fel de scenariu de film despre insurecţie şi comunişti. Acest „scenariu", de un talent indiscutabil, este însă un alt „roman" şi prozatorul îl poate dezvolta, cred că fără dificultate, în altă parte, mai tîrziu.

De altfel, „Şi noi am purtat lodene" e un asemenea „roman al romanelor virtuale" : pe o parte, scenariul insurecţiei, văzut în chip senzaţional (ca în „Incognito" de Eugen Barbu), apoi, viaţa festivă în „obsedantul deceniu", amorul unui tînăr cu o femeie mai în virstă decît el, în fine umbra persistentă de „bildungsroman" care pluteşte pretutindeni căci în ultimă analiză acesta a fost şi ţelul lui Alexandru Dan Popescu, de a instrui în naşterea conştiinţei morale în bărbatul tînăr şi vitalist. Din ce motiv prozatorul nu s-a oprit să dezvolte totul şi să dea o construcţie de tip colosal nu cred că interesează excesiv : el a vrut să descrie biografia unui om care trăieşte intens şi pripit şi nu putea să facă aceasta decît cu o metodă pe măsură.

„Şi noi am purtat lodene" e un roman cinematografic nu doar din pricină că ar conţine fragmente propriu-zise de „scenariu", mişcarea lui alertă, decupajul, cum se zice, optica ultimă asupra materiei umane şi sociale sînt discontinui, ca în film. Marile însuşiri pozitive, detectabile aci, derivă de altfel din acest cinematografism. Alexandru Dan Popescu reprezintă în proza românească o formulă de felul romanului picaresc, aventuros atît pe cît era posibil în momentul istoric prezentat, cultivînd, ca şi C. Turturica, (din „Filosof de închiriat" şi „Tribunalul fiecărui individ") dar mai puţin adînc decît acela, o largă investigaţie în medii felurite. Lumea lui, festivă, juvenilă, simpatică, plină pretutindeni de „prieteni", de „amici", şi de „cunoştinţe" e lumea lui Mitică, reflexul tîrziu şi modern al „berăriei", cu adevărata ei filosofie dezinteresată. Prozatorul ne-a înfăţişat cu alertele spiritul inocent al bandelor de prieteni, boema selectă, imaginînd un fel de proză automobilistică, de unde nu lipsesc poezia „schiului", a „litoralului", a vacanţelor. „Şi noi am purtat lodene" este romanul „balnear" prin excelenţă, umanitatea pe care a izolat-o Alexandru Dan Popescu e aceea a pleziriştilor care trăiesc fără griji, insensibili la viitor, în prezentul veşnic al plăcerii. Optica automobilului de aci, din care prozatorul îşi face o metodă constînd în vivacitatea mişcării epice, are, totuşi, un pandant românesc căci modelul intern al prozei lui e în acel roman interbelic de soiul lui Mihail Sebastian din „Accidentul" şi, în superficie, al lui Camil Petrescu. Însă „plăcerea" vieţii spectaculoase e întărită aci de trepidaţia lumii de azi : „August puternic, explodau cauciucurile de căldură, prima zi de concediu, bani încă destui, m-am trezit primul, am sărutat-o, dormea încă şi a murmurat „Pui", visa, ne-am trezit pe la nouă, amîndoi buimaci, dar bine dispuşi, la zece. Penelopa-Fiat 600 roşu — pornea pe Bucureşti — Constanţa şi retur, ea îmi aprindea ţigările, „prindea" muzică la radio, îmi dădea termosul cu cafea, eu, pilot de încercare, făceam demonstraţia motoarelor Fiat" (p. 81). Această iuţeală de evenimente arată, cu ironie şi cu un perceptibil sentimentalism, de stil „melodramatic", care însă îi şade bine prozatorului, izbeşte în romanul lui Alexandru Dan Popescu de peste tot. Sigur, fiind vorba de un debutant, nu totul e aici fără cusur, ba, mă gîndesc că talentul probat de romancier, şi care nu se discută, ar trebui fructificat în direcţia unor teme „mari". Autorul are simţ de observaţie, inteligenţă, un stil nervos deşi prea afectiv (ceea ce, aici, e tolerabil nu însă la infinit), a priceput, cum alţii n-au putut deocamdată s-o facă, tehnica de formulă cinematografică, are, cu totul, tot ce îi trebuie spre a da, esteticeşte, o proză foarte originală. Aşa cum este acum, „Şi noi am purtat lodene" afirmă un remarcabil talent.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

Poezie fără simţ critic

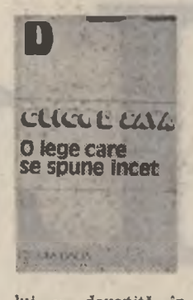

Tîrziu, foarte tîrziu, debutează Gligor Sava (n. 1938 la Arad), lucru ce n-ar depăşi un simplu incident biografic dacă nu s-ar reflecta în poemele copleşite de o sumbră şi grotescă imaginaţie existenţialist-expresionistă, foarte la modă la noi cu mai bine de zece ani în urmă cînd kafkianismul şi literatura absurdului dominau scena literară. Dar şi această descendenţă estetică a greţei şi a urîtului — devenită în noua poezie un realism ostentativ şi exasperant — nu ar fi întru nimic regretabilă dacă valoarea poeziei ar focaliza, cum crede Ştefan Aug. Doinaş în prefaţă, atenţia asupra calităţilor intrinseci ale scriiturii, după opinia noastră tocmai partea cea mai vulnerabilă a cărţii. Iată, aleasă aproape întîmplător o secvenţă din poemul care dă titlul volumului *) : „Dintr-un ochi, / ferocele spirit / devorează viziunea rigiind. / Memoria se tîrîie pe urmele / eroilor. Ei unde sunt ? / În spînzurătoare au rămas / numai oasele. / Cu limba scoasă / vîntul linge ultima nelegiuire. / Întîmplătorul orgoliu / nu valorează mai mult / decît bătrîna sanie / pe timp de ninsoare / adevărul cară pietre / pînă tîrziu, să nu se / înfunde pasul în abis. / În trupul lui aruncă marea / corăbii fără cîrmă". Exemplele se pot extinde la întreaga zonă de „scriitură modernă", cum ar fi chiar poemul socotit elocvent de prefaţator, unde nu înţelegem ce l-a impresionat : „Amenînţarea nu este vorbă / şi nici ciine / Uneori intră strămoşii în noi / şi nici desenează ceva / în singe / cu lancea / Numai absenţii îşi şterg intestinele / cu o cîrpă murdară...".

Lipsa evidentă de simţ critic face extrem de inegale versurile cărţii transformîndu-le într-o producţie poetică eterogenă şi derutantă unde nonsensul şi banalul stau alături de sclipiri de lirism autentic : „Printre schelete te vei pierde surd / cu citeva cimitire înfundate în urechi" ; „Viaţa melcilor în borcanele cu spirt / se continuă. Acolo totul încremeşte, / acolo totul îşi păstrează faţa dintîi" ; „Ciinii ling erupţia timpanele se sparg, / un drum biruitor coboară treptele-nnoptării. / Cine are nevoie de sacrificiul eroilor ?" ; „Piatra din praştia copilului / se cuibăreşte în inima păsării". ; „Tu, care ai puşca de vînătoare / în mînă, să nu ucizi / pasărea cîntătoare. / Trilurile ei sunt esenţiale / în viaţa pădurii" ; „Dragostea femeilor / are gustul miezului de noapte", etc.. Nu-i contestăm lui Gligor Sava o anumită ardenţă a rostirii, un patos al comunicării unor viziuni obscure şi delirante, aruncînd urme fantaste asupra lucrurilor, dar din nefericire cuvintele nu se lasă îmblînzite uşor de meşteşugul său poetic, jucîndu-i nu o dată farse dureroase (căci suferinţa creaţiei nu-i trucată) ratînd uneori efectul său, mai rău, schimbînd, ca în prima parte a volumului, terifiantul scontat prin macabru într-un umor negru involuntar : „În fiecare groapă / clănţănesc maxilarele / spălate de ploi" ; „Bunicul sare ţăndări din sicriu / îşi stringe oasele în grabă / şi iar cătră-nceputul lumii" ; „Vocile ploii îmi ţiuie-n urechi / morţii aiurează în coşciuge", ş.a.m.d.

Volumul ne pare împărţit şi valoric în două secţiuni prin **Pierduta vînătoare**, poem amintind ca imagistică şi ca sens al metaforei de **Vînătorile** lui Dumitru M. Ion. Prima jumătate, în afara unui poem al condiţiei poetului **(Jokeul)** şi de insolitul unor poeme-parabolă, unele vorbind despre puritatea copilăriei, altele creînd un spaţiu cosmaresc plin de întrebări fără răspuns **(Balada desfacerii pînă la inimă, Virtej, Balada pescarului bătrîn, Ceremonia, Hora, Cine va fi)**, este invadată de o recuzită grotescă şi sumbră — oase, cimitire, carne putrezind, gropari, spînzuraţi, puhoaie de schelete, dinţi căzuţi din gingie, îngeri ale căror oase trosnesc, şi alte grozăvii care sufocă lirismul. Mai aproape de poezie sînt poemele din a doua jumătate unde imaginile par a ascunde într-adevăr un sens, chiar dacă acesta rămîne enigmatic. **Pierduta vînătoare, Arderea de tot** (cam discursiv) sînt ample metafore construite coerent, ca un întreg. Frumoase sînt poemele invocaţiilor fiului către mamă **(Eu unde mă duc)** şi cele în prozodie tradiţională către Esenin.

Rostirea eliptică şi libertăţile surprinzătoare ale cuvîntului vin aici din poezia lui Nichita Stănescu : „Peştii nu sunt decît / un motiv al apei / Setea nu e decît / o născocire a apei. / Noi suntem o întîmplare / între apă şi peşti". Demn de tot interesul, deşi inegal, **O lege care se spune încet**, poem format din versete sau „paragrafe", prilejuieşte poetului o seamă de versuri remarcabile : „Mamă, basmaua ta căruntă / îşi tîrîie culoarea spre amurg / Duios, din părul tău de nuntă / numai eu am rămas să curg". Îl aşteptăm pe Gligor Sava mai limpezit.

Alexandru Condeescu

*) **Gligor Sava : „O lege care se spune încet". Prefaţă de Ştefan Aug. Doinaş. Ed. „Dacia".**

BREVIAR

● **ADEVĂRURI CÎŞTIGATE ÎNCET, DAR SIGUR.** Un studiu masiv, publicat în ultimele două numere ale revistei „Argeş", sub semnătura lui Victor Atanasiu, îşi în discuţie la „Cronica reeditărilor" monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent". Ceea ce atrage atenţia în această contribuţie eseistică onorabilă e, în principal, încercata, experimentata hotărît, că G. Călinescu ar fi un critic absolut „modern" : „Strivitoarea impresie de modernitate", reperată de V. Atanasiu, e pentru acest comentator, un argument în a depista la G. Călinescu, elemente adînci pe care le-au dezvoltat Jean-Pierre Richard şi Nothrop Frye. Alături de sugestiile venite, mai demult, de la alţii, à propos de modestie „bachelariene" şi „structurale", aceste notaţii de acum sînt încă un argument la valabilitatea protocronismului, ale cărui adevăruri sînt cîştigate încet, dar sigur.

● **DIALOGUL ARTELOR.** Ingeniosul muzicolog Doru Popovici, care e şi un compozitor de renume, a creat, prin intermediul emisiunii radiofonice „Clio şi Euterpe", un foarte interesant dialog între muzică şi literatură, pe care îl concretizează, cu perseverenţă, şi în alte prilejuri. Recent, din iniţiativa lui Doru Popovici, a avut loc la Muzeul Literaturii Române din Bucureşti o seară muzicală „G. Călinescu" la care şi-au dat concursul, pe lîngă iniţiatorul acestei manifestări, Emilia Petrescu, Dan Grigore şi Mihai Constantinescu. În această sinteză a vocilor, a pianului şi viorii, gîndul grav şi emoţionant al lui G. Călinescu şi-a regăsit, parcă, originara condiţie.

● **DICŢIONAR BRAŞOVEAN.** Cînd va fi, în fine, terminat excelentul „Dicţionar al scriitorilor braşoveni", alcătuit de M.N. Rusu, şi publicat în revista „Astra", şi în „Braşovul literar", va constitui încă o foarte utilă sinteză „regională", asa cum, din păcate, avem încă prea puţine (contribuţiile lui F. Firan pentru Oltenia, cea a lui Al. Oprooscu pentru Ruzău şi a lui Gh. Jurma pentru Caraş-Severin nu au fost urmate deocamdată de altele). Pentru istoria literară generală a literaturii române, contribuţii precum sînt acestea pe care le-am amintit au o valoare inestimabilă ca document bibliografic.

● **„CRITICĂ. ISTORIE, ACTUALITATE".** Sub acest titlu, în „Caiete critice nr. 11", Romul Munteanu face cîteva interesante aprecieri asupra unei istorii a literaturii române" apărută în 1978 şi alcătuită dintr-un colectiv condus de Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Criticul observă, cu o mare surprindere, modul în care N. Manolescu tratează critica şi istoria literară interbelică, văzute de acest autor „ca pe niste cenuşărese ale culturii". Citäm din intervenţia lui Romul Munteanu : „Despre M. Dragomirescu aflăm că a fost elev al lui Maiorescu şi a creat un sistem pretenţios. Care erau componentele acestui sistem, cititorul nu poate afla din această relatare. Liviu Rusu a sistematizat domeniul ştiinţei (cum ?). Zarifopol şi Ralea sînt eseişti cu formaţie franceză, cărora criticul le dă o notă mai mare socotindu-i agreabili, inteligenţi şi expresivi. Despre Cartojan autorul ne avertizează că a fost specialist în literatură veche, iar şcoala clujeană (D. Popovici, I. Breazu) e academică şi profesională. Cr, informaţiile sumare despre aceşti cercetători nu sînt numai inutile. Ele tulburâ o întreagă serie de valori din această epocă şi nu pot crea decît confuzia pentru cei ce nu cunosc operele acestor eruditi învăţaţi, care au impus în istoria şi critica românească unele sisteme cu ecou european".

A.S.

REVISTA REVISTELOR

„Apare cînd iese de sub tipar"

● Continuă să apară cu o întîrziere aluritoare revista **Secolul 20**. Numerele 11 şi 12 din 1981, comasate într-un singur volum, au apărut abia în noiembrie 1982. Acest inadmisibil decalaj produce curioase alinieri calendaristice. Nichita Stănescu a luat **Premiul de poezie Struga**, după cum ne anunţă întreaga presă română, în 1982, dar acest premiu este comentat într-o culegere de articole şi ilustraţii reunite sub titlul **Secolul 20**, pe a cărui copertă scrie 1981. După ce s-au făcut remarcabile eforturi de a transforma **Secolul 20** dintr-un caiet de literatură universală într-o revistă, actualele eforturi care produc apariţia revistei fac drumul invers transformînd **Secolul 20** dintr-o revistă într-un caiet sau almanah cu apariţie neregulată. **Secolul 20** a devenit o revistă cu totul... lunară. Duioasă, **România literară** evită prin contribuţia A-B-C-ului său să consemneze anacronismul unei reviste datată 1981, care apare în 1982 drept care vorbeşte despre numărul 251-252, fără dată. Frăţească atitudine, dar de ce să ne furăm singuri căciula ?

„ATENEU" NR. 155 (OCT. 1982)

Iniţiativa de a dedica un număr întreg dintr-o publicaţie lunară, cum este „Ateneu", „celor ce vin", adică autorilor tineri băcăoani, poeţi, prozatori, critici şi dramaturgi este, din cel puţin două motive, extrem de profitabilă. În acest chip, rezultă că a publica mai ales „invitaţi" cu o relativă notorietate, uneori fragilă, stinge pînă şi cele mai puternice sforţări de a crea o tradiţie solidă. Apoi, la examinarea acestui număr inundat de tineri, observăm că talentele „locale" sînt numeroase şi că nu lipsea decît un cadru organizatoric pozitiv spre a le promova : „Ateneu" şi-a luat această sarcină şi îi urăm să o dezvolte la fel de bine cum o face acum.

„Cei ce vin" sînt, la Bacău, tineri scriitori cu o oarecare notorietate, cunoscuţi de aceia care urmăresc fenomenul, precum prozatorul Sorin Preda şi poetul Ion Tudor Iovian, autori cu prezenţă publicistică onorabilă, Ioan Enea Moldovan, Val Mănescu, Dan Nicodim, Dan Nistor — poeţi, prozatorii Petru Cimpoeşu şi debutantul Alexandru M. Preda, un autor notabil care merită urmărit ca şi, de altfel, dramaturgii Viorel Sorin şi Mihai Freamăt şi prozatorul Doru Kalmuski (acesta, cu o biografie literară mai specială). Mediocre, însă, eseurile tinerilor critici Mircea Dinutz şi Tatiana Mihuţ, ca şi acelea al vesnic bombasticului Cristian Livescu (în schimb, Ioan Holban, scrie cu aplicaţie despre „Proza tinerilor").

Elogiul cărţii şi tiparului românesc

Tiparul a fost o importantă şi frumoasă cucerire a Renaşterii, iar cultura română l-a pus în funcţiune chiar în această epocă, prin tipăriturile masive de la Tîrgovişte, cu literă chirilică : **Liturghier** (1508), **Octoih** (1510), **Evangheliar** (1512), acestea fiind printre cele dintîi în acest sens.

În legătură cu istoria tiparului românesc, s-au publicat numeroase şi valoroase contribuţii, ca o ultimă lucrare în sinteză fiind de notat cea dată de Mircea Tomescu, **Istoria cărţii româneşti de la începuturi pînă la 1918** (1968), dar ceea ce au realizat recent Dan Simonescu şi Gheorghe Buluţă este de o concepţie nouă şi de un succes ştiinţific remarcabil. Intitulată modest **Pagini din istoria cărţii româneşti**[1]), lucrarea respectivă este, de fapt, o istorie completă a scrisului şi tipăriturilor româneşti de la începuturi şi pînă în zilele noastre, cu informaţia la zi şi cu judecăţi noi asupra datelor de cultură, literatură şi carte, bazate, firesc, şi pe cercetări personale. Întreaga lucrare este bogat ilustrată cu sute de reproduceri bine şi variat alese, de la foi de titlu şi pagini de text pînă la reproducere de gravuri, miniaturi, iniţiale alfabetice şi embleme de editură. Elegant puse în pagină, cu o tipărire de tip ofset, aceste ilustraţii completează viu informaţia. Pe de altă parte, vinietele datorate lui Victor Mašek potenţează calitatea prezentării artistico-grafice a tipăriturii.

Fiind vorba, în esenţă, de carte şi de funcţiunile ei multiple, autorii au dat lucrării o structură adecvată materiei. Se porneşte just de la alfabetele folosite pe teritoriul României, incluzînd o scriere ideografică conţinută de tăblitele de la Tărtăria, judeţul Alba, descoperite în 1961, de prin secolele IV—III i.e.n., mai vechi deci decît cele sumeriene de la Uruk. Se iau în consideraţie, de asemenea, cele mai vechi urme de alfabet latin **(Decebalus per Scorilo** etc.) şi grecesc sau existenţa unui scris cu litere runice de origine veche germanică (prin goţi), semne apropiate de răbojul românesc, precum şi cele dintîi inscripţii cu litere chirilice. Se atestă astfel o magmă de cultură veche.

Trecîndu-se la manuscrisele din secolele XV—XVI, se insistă asupra marilor valori de artă grafică românească în litere chirilice, cu admirabile miniaturi şi ornamente pictate în culori, încît au impinzit Europa şi unele s-au păstrat în biblioteci din Oxford, Paris, München, Viena, Leningrad, Moscova, Sofia sau Belgrad, precum este acel celebru şi inegalabil **Evanghеliar** slavo-grec scris şi pictat de Gavril Uric la mănăstirea Neamţ, în 1429, existent actualmente în Biblioteca Bodleiana din Oxford. Altele au rămas în ţară, după peripeţii, cum a fost cazul, adăugăm noi, altui celebru **Evanghеliar**, lucrat, din porunca lui Ştefan cel Mare, de Nicodim de la Putna, în 1473, ferecat şi dăruit de voievod mănăstirii Humor în 1477, călătorit în 1538 cu Petru Rareş la Ciceu în Transilvania, apoi la Constantinopol, revenit în 1541 în ţară şi depus din nou la Humor. Putea să rămînă peste graniţă şi acest manuscris, singurul care conţine un portret în culori al lui Ştefan cel Mare, cel mai preţios.

Ca un preambul la introducerea tiparului, autorii dau ştiri despre transilvăneni care au lucrat în străinătate la incunabule, de asemenea despre valoroase incunabule şi numărul lor, existente în bibliotecile româneşti, unele dintre ele rare şi de mare artă grafică, precum este **Liber chronicarum** (1493) de Hartmann Schedel, cu date despre români. În ce priveşte introducerea tiparului se arată întemeiat că este printre cele dintîi în sud-estul Europei (probabil şi faţă de Europa Centrală, dacă se ţine seama de continuitate), iar activitatea lui Coresi poate fi comparată într-adevăr cu a unui Henri Estienne sau Claude Garamond din Franţa, acordîndu-i-se, pe bună dreptate, un capitol special pentru meritele şi întreprinderile lui îndrăzneţe, luminate cu ştiri noi. De la începutul tiparului se observă linia originală a literei, viguroasă şi clară, distincţia gravurilor şi a frontispiciilor (şi în reproducere). În aceeaşi vreme o tipografie a fiinţat şi la Bucureşti (lucru nou), pe lîngă cele de la Tîrgovişte, Braşov, Sibiu, Orăştie. Dar Transilvania adună cartea de tip divers : slavo-română (bilingvă), prin **Evangheliarul** (1551—1553) datorat lui Filip Moldoveanu şi păstrat într-un singur exemplar la Leningrad ; prin cărţile în limba latină, greacă sau germană, iniţiate de Honterus la Braşov, prin activitatea lui Gaspar Heltei la Cluj (tipăreşte şi un **Catehism**, 1550, în maghiară). Revelatoare şi de scară europeană este activitatea în latină şi maghiară a lui Kis Miklos (a tipărit cărţi şi în Olanda) sau Mihai al lui Ştefan (Istvanovici), care, plecat din Ardeal, tipăreşte cărţi în Georgia în limba localnicilor. În acest fel de context universal este urmărită cartea românească şi în secolele următoare, insistîndu-se competent asupra momentelor-cheie. Pentru secolul al XVII-lea, de pildă, după ce prezintă epoca lui Matei Basarab şi Vasile Lupu, voievozi de ţară, dar şi voievozi de carte, se dă atenţie specială, cu date puţin cunoscute, **Noului Testament** de la Alba Iulia (1648), ca „document al unităţii limbii literare româneşti", şi **Bibliei de la 1688**, ca monument de artă grafică, pecetea lui Constantin Brîncoveanu, pe exemplarul dăruit mănăstirii Hurez, fiind o dovadă în plus a grijilor voievodale. De asemenea, secolul al XVIII-lea înseamnă o înflorire mai mare a cărţii, cu noi tipografii la Buzău, Rîmnicu-Vîlcea, Rădăuţi şi cu monumente de artă grafică ce se măsoară cu cele mai bune din Occident. Tot timpul însă a fost în privilegiu cartea religioasă, încît scrierile laice (cărţile populare şi istoriografia) au circulat în manuscrise, revenindu-se deci într-un capitol şi asupra acestora, pentru secolele XVI-XVIII. Între altele, autografe ale unui Grigore Ureche sau Ion Neculce îi readuc viu printre cititori, prin ductul scrisului lor autentic, iar talentul ilustratorilor apare uneori extraordinar, ca într-un desen la **Alexandria** (p. 77), care reprezintă transportarea cu omenie de către Alexandru Machedon a adversarului său Darius — împărat la cetatea acestuia, fiind bolnav. Liniile dinamice ale zmeilor de cai (şi frumoşi) şi ale rotilor cu spiţele înmulţite, pentru a da iluzia goanei vertiginoase, sînt de inventivitate inedită.

Nu se putea să nu fie înscris un capitol despre circulaţia cărţii româneşti, cu concentrare în Transilvania, unde figura ciobanului Badea Cîrţan (reprodusă), colportor de zeci de mii de cărţi între confraţi, ajuns pe jos la Roma, coboară nu din veac, ci din mileniu, ca întruchipare a unei rezistenţe şi permanenţe naţionale. Nu se putea să nu se vorbească de arta legăturii cărţilor, cu urme de tipărituri mai vechi, păstrate accidental în aceste legături, şi de asemenea s-a introdus bine un capitol despre tipografii de carte românească în străinătate : la Bratislava, Roma, Viena, Buda, Leipzig, Graz, unde au apărut cărţi de căpătîi, precum cele ale latiniştilor, sau unele dintre primele periodice („Fama Lipscăi").

Trecînd la epoca modernă şi contemporană, datele se înmulţesc, rolul unor Heliade Rădulescu, Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, C.A. Rosetti etc. creşte, tipografiile iau amploare şi intră în mare flux traducerile din literaturi străine, în special din franceză. În acest sens, are loc o industrializare a cărţii, iau naştere colecţii şi „biblioteci" de carte, între care se remarcă cea de lungă existenţă : „Biblioteca pentru toţi". În acelaşi timp se arată, cu amănunte, cum au luat fiinţă marile edituri, mai ales după primul război mondial : Cartea Românească (1919), Cultura Naţională (1921), Scri-

I. C. Chiţimia

[1]) **Dan Simonescu, Gh. Buluţă: „Pagini din istoria cărţii româneşti", Bucureşti, Editura „Ion Creangă", 1981, 192 p., cu numeroase ilustraţii în text şi în afară de text (în culori).**

Continuare în pag. a 10-a

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Rescrierea în colectiv a istoriei literaturii române, despre care se vorbeşte tot mai insistent şi pe bună dreptate, nu se poate face, desigur, fără un orizont cultural larg, de unde elementul estetic propriu-zis capătă explicaţii mai adecvate şi în definitiv semnificaţii adînci pe care adevărul nu le poate ocoli. A vorbi despre istoria cărţii româneşti, despre Eminescu, despre literatura sadoveniană al cărei cod adînc iese şi din mulţimea de cărţi româneşti vechi şi noi, din hrisoave şi urice, din codice, a vorbi despre vechile documente de limbă românească aşezate alături de cercetările moderne cele mai noi însemnează a vedea în desfăşurarea culturii româneşti momentele mari de continuitate, pilonii ei pe care vremea nu-i poate zgudui.

Omul modern, cu toată cultura lui inovatoare, nu-şi poate descifra condiţia în univers fără a consulta periodic tradiţiile culturale rezistente ; o cultură care îşi ignoră tradiţiile şi nu le dezvoltă în spiritul lor autentic, naţional, este, desigur, o cultură care se marginalizează voluntar. „Fondul principal al culturii române" e, de aceea, continentul peren la care trebuie să ne întoarcem întotdeauna spre a porni, de aci, mai departe.

O carte de poezie:

Codicele voronеţean

Sînt toate semnele că I. I. Bumbac *(1882) care data* Codicele Voroneţean *în secolul al XI-lea,* I. G. Sbiera *(1885) care-l origina în secolele al XII lea — al XIII-lea şi* A. Densuşianu *(1885) care-l impingea înaintea secolului al XIV-lea au dreptate. Argumentele pe care le-a adus* I. C. Chiţimia, *într-o serie de articole publicate de revista „Luceafărul", la puţină vreme după apariţia excepţionalei ediţii datorate* Marianei Costinescu *(Ed.* Minerva, *1981), conving că varianta cea mai îndrăzneaţă e şi cea mai adevărată, pentru că, odată stabilite similitudinile cu modelul latin, devine evident că operaţia de traducţie trebuie să se fi executat într-o epocă de tot timpurie, cînd acesta circula încă pe teritoriul românesc : deci înainte de proliferarea modelului slavon.*

Firesc, versiunea pe care o cunoaştem (al cărei termen ad quem a fost fixat cu precizie la 1530*) nu poate să reproducă întocmai redacţia din urmă cu cinci secole. Topica a rămas, aşa cum s-a dovedit, în bună măsură intactă. Copiştii n-au „îmbunătăţit" decît lexical, renunţînd la cuvintele care îşi pierduseră între timp înţelesul şi înlocuindu-le cu altele, care erau uneori de origine slavonă. Frumuseţea originară a limbajului s-a transmis însă prin veac, scriitorul-traducător fiind un poet desăvîrşit. În limba lui «ririită», el observă cu fineţe psihologia grupului uman contrariat de succesul lui Isus :* „...Acea înţeleaseră toţi iudeii şi elenii, cîţi viia întru Efesu, şi năpădi frică spre toţi ei şi măriia-se numele Domnului Iesus. Şi mulţi de cîţi au credzutu veriia ispovedindu şi spuindu lucrurele sale. Destui de ceia ce făcea farrmăce adura-şi carrţile şi le arrdea între toţi. Şi băgară sama preţului loru şi aflară cinci înturearece de arrgintu. Şi aşa tare cuvintul Domnului creştea şi se întărie...". *Scriitura se remarcă printr-o fluenţă cu nimic mai prejos de aceea a textelor din franceza de început, acelea mult mai ininteligibile şi mai încurcate. Poetul român are mîna făcută : din materialitatea lui r face o muzică de chimvale, pe care o îndulceşte cu şiruri de gerunzii şi imperfecte la persoana a III-a, orînduite în vers baladesc, aşa cum se întîmplă în finalul pasajului de mai înainte.*

În general, el nu se lăcomeşte la cuvinte multe. Ştie să fie econom, zugrăvind din cîteva linii un tablou al mulţimii : „...Cînd fu noao a sfîrşi dzilele, ieşimu şi mergeamu petrecindu noi toţi cu muierile şi cu feciorii pînră afară de cetate. Deaci nă închinărămu genruchiele lingă mare şi nă rrugămu şi nă sărutămu urul alaltu". *Neîndoielnic, poetul* Codicelui *urmăreşte efectul artistic. Figurile în care implică metalele preţioase (aurul şi argintul) nu pot fi întîmplătoare, căci alcătuiesc o reţea sugestivă.* „Cinci întunearece de arrgintu" *implică un splendid oximoron, iar actul de a număra întunericul e nichitian. Cum va proceda* Emil Botta *mai încoace, el caută personajelor porecle savuroase :* „Şi Dimitrie oarecarele cu numele, arrgintu-tăietoriu, cel ce făcea case de arrgintu Arrtemideei...". *Aurul şi argintul, metalele inoxidabile, reprezintă termenii cei mai de sus ai antinomiei efemeritate-eternitate, de cealaltă parte aflîndu-se calităţile sufletului şi ale inimii. Ele sînt cheia unei pilde de o tulburătoare plasticitate a dezagregării materiei :* „...Bogătatea voastră putredi şi veşmentele voastre moliile mîncară-le ; aurul vostru şi arrgintul rruginri şi rrugira loru întru mărrturie voao fi-va şi mînca-va trupul vostru ca focul...". *Antinomia revine în paginile* Codicelui *cu aceeaşi pregnanţă plastică.* „Credinţa", *se spune într-un loc, este* „multu mai cinstită de aurul cela ce piare de focu ispititu", *iar într-altul, imaginii exemplare i se adaugă o nuanţă sangvinică picturală :* „...nu cu rrugirosul arrgintu sau auru izbăvitu-vă de deşarrta a voastră viaţă de tătînri pridădită, ce cu singele cela curatul ca de mieluşelu nevinovatu şi nespurrcatu Hristos".

Traducătorul Codicelui *e în chip egal un poet aplicat atît al opulenţei, pe care apostolul Petru o incriminează, cît şi al puritătii ascetice, pentru care acelaşi apostol pledează insistent :* „...Socotiţi cu frică curată viaţa voastră cu ce easte, nu cu împletiturile părului de pre afară şi cu podoabele aurului sau cu frumseaţea veşmentelor, ce cu ascunsă inremă omului întru nerrugină blînda şi tăcuta duhului, cea ce easte între Dumnedzeu multu preţu...". *Totuşi, se poate hotări că poetul* Codicelui *excelează în imageria efemerităţii, în acest registru trebuind să i se caute emblema specifică. Iată-l evocind floarea, cu o senzaţie de* Grigore Vieru : „...Că amu cumu e floarea ierrbiloru ce treace, deca străluce soarele cu zăduhul, seacă iarrba şi floarea ei cade şi dulcea-frumseaţe a feaţeei ei piare". *Interesant, «păcătosului» nu i se pune în faţă un tablou terifiant, ca în contemporana, probabil, Divina Comedie, ci unul al floralului care se scrumeşte sau al materiei impalpabile care se destramă :* „...Ce va fi viaţa voastră ? Aburu easte, cea ce puţinelu iveaşte-se, după acea piare...".

In această pagină reproduceri din volumul „Pagini din istoria cărţii româneşti"

Desigur, structura metaforică vine din originalul latin, dar se poate constata cu uşurinţă ce captează mai profund sensibilitatea celui care-l transpune în româneşte. Or, destinul fiinţei îi absoarbe toate energiile lirice, atît pe latura gracilităţii ei în univers, cît şi pe aceea a eternizării prin consecvenţă morală. Fraza elegiacă va alterna, în consecinţă, cu aceea apoftegmatică. Din loc în loc, poetul sacru îşi pigmentează textul cu cite o „învăţătoare tremeteare" : „...nu cu cuvintul numai, ce şi cu lucrul se arrate credinţa" ; „...arrată-mi credinţa ta din lucrurele tale şi eu voiu arrăta ţie din lucrurele meale credinţa mea" ; „Cumu easte trupul fără sufletu morrtu, aşa şi credinţa fără lucru moarrtă easte" *etc. Nu o dată, formulările aforistice memorabile se înlănţuie ca firele colorate într-o ţesătură, lăsînd în urmă un desen viu, cu tentă expresionistă :* „...Cel ce cu cuvintul nu gresaşte, acela e bărrbatu desfirşitu, tare a-şi infrira totu trupul. Adecă amu cailoru zăbalele în gură lă băgămu se supuie-se noao şi totu trupul loru întoarcemu Adecă amu şi corabiile, atîta fiindu şi de izeacleanu vîntu găsite, şi se întorrcu de mitiutea cirrmitoare a dereptătoriului încătruo va din străminare. Aşa şi limba, mitiutelu mădălariu easte şi foarte se laudă. Adecă puţinu focu cite lucrure arrde ! Şi limba easte focu, frumseaţea nedreptăţiei. Aşa şi limba : rrădică-se întru mădălarele noastre şi spurrcă totu trupul şi păleaşte impregiurul născutului nostru, pălitu de ghieenu". *O astfel de pictură nu poate fi comentată decît în termenii în care* Lucian Blaga *analiza tabloul cu lupi al pictorului* Marc. *Nu avem aici limba nici ca „mădălariu", nici ca organ ideal : poetul varsă tot felul de comparaţii în pogină, unele de rezonanţă cosmică, altele grotesti, de culoare argheziană, în dorinţa de a-i surprinde «animalitatea sfîşietoare». Şi, ceea ce e curios, deşi Iacob mizează pe finalitatea morală a imagisticii sale terifiante, autorul* Codicelui *nu-şi poate reprima extazul în faţa acestui mecanism diabolic cu care Esop încorona toate relele lumii. Plin de admiraţie, dacă nu de-a dreptul fermecat, traducătorul român îşi asumă pînă la capăt această descripţie singulară. Înainte ca scrisul în slavonă să avară la noi, el este un mare poet în limba română. Capodopera sa :* Codicele.

Constantin Sorescu

O ediţie singulară:

Poeziile lui Eminescu

Eruditul cercetător al operei lui Eminescu, **prof. D. Murăraşu** a publicat o nouă ediţie a **Poeziilor lui Eminescu,** reluînd mai vechea sa realizare de acum un deceniu, care stă acum alături de faimoasa ediţie academică Perpessicius, avînd însă o structură diferită : editorul de azi ne dă în cele trei volume un Eminescu întregit cu postumele aşezate la rînd, cronologic deci, cu poeziile tipărite de poet însuşi, definitivate de el (antume), acestea fiind tipărite cursiv, pentru a le deosebi de postumele pe care Eminescu le-a pestrat în sertar, cu gîndul, poate, de a le mai perfecţiona. Demult încă, postumele fuseseră publicate, intrînd astfel în splendida moştenire poetică a lui Eminescu : mai mult încă : s-a spus în ultimul timp de către unii cercetători că adevărata valoare a creaţiei eminesciene stă în postume, nu în ceea ce conştiinţa artistică atît de exigentă a lui Eminescu a dat la lumină, publicînd succesiv cele numai vreo 60 de poeme. Maiorescu alegînd o serie nouă din manuscrise pentru a completa volumul pregătit pentru tipar în toamna lui 1883, cînd poetul se afla bolnav la Viena ; **ediţia princeps** de acum un secol conţine 54 de poezii (inclusiv variante la **Mai am un singur dor** ; un exemplar rarisim cu portretul poetului, numai o parte a ediţiei Maiorescu avînd acest portret, se află în biblioteca noastră).

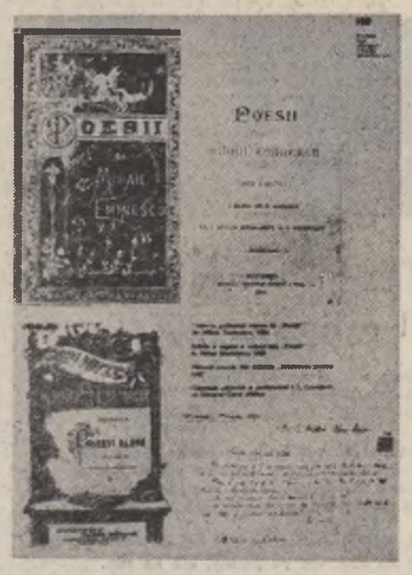

D. Murăraşu este consecvent, în mod admirabil, cu un ataşament ştiinţific şi afectiv de o viaţă : ediţia sa este critică, deci s-a oprit la ceea ce a putut ameliora textul eminescian, ca urmare a cercetărilor continue asupra moştenirii literare unice a poetului naţional ; a ales cu discernămînt estetic acele postume care pot sta alături de opera majoră, publicată acum un secol şi, în continuare, pînă la ediţia academică Perpessicius ; a redactat un vast aparat de comentarii şi note de o mare utilitate, de adîncă erudiţie, pentru mai buna cunoaştere şi preţuire a operei poetice a lui Eminescu. Firesc, aşezarea nouă, cronologică, în cele trei volume ale ediţiei de faţă, creează o impresie nouă, mai adîncă şi mai exactă asupra viziunii şi mijloacelor poetice eminesciene. Tensiunea artistică atît de concentrată, născută din lectura ediţiilor anterioare este modificată în mod considerabil prin lectura unui imens material poetic de o diversitate frapantă, cum e cazul în spaţiul creaţiei anului 1873 ; cînd trecem de la **Înger şi demon** şi **Floare albastră** (în care Vladimir Streinu vedea nucleul însuşi al lirismului eminescian) la poezii minore ca **Ah, mierea buzei tale** sau la **Din Berlin la Potsdam,** e o cădere abisală parcă ; alt registru, altă voce, altă artă, — de unde se vede că Eminescu ştia ce alege pentru tipar şi ce lasă pentru finisare mai tîrziu. E adevărat că postume ca **Mitologicale, Memento mori** sînt creaţii de geniu, ca alte sute şi sute... Încît cititorul ediţiei bogate, întocmită de erudituI literat D. Murăraşu, se poate desfăşura străbătînd imensitatea poemelor, configurînd unica forţă a verbului eminescian şi infinitul conceptelor, viziunii, imaginilor acumulate în operă.

Primul volum cuprinde poeziile tinereţii, de la debutul din 1866 la **Familia** lui Iosif Vulcan, pînă la 1874, inclusiv (în final poezia **Napoleon,** punct de plecare pentru **Oda — în metru antic** de mai tîrziu, 1882, acum un secol). Al doilea, se deschide cu **Făt-Frumos din tei** şi se încheie cu postuma **Minte şi inimă** (1879) ; în fine, al treilea volum, în plină maturitate, debutează cu **Preot şi filosof,** care precedă cunoscuta elegie **O, mamă...** (1880), şi se încheie cu **La steaua,** inclusă de Maiorescu în ediţia princeps din 1883 ; urmează şi un capitol poetic aparte : traduceri şi prelucrări, în care putem urmări interesul poetului pentru opera unor poeţi de mare reputaţie, din care a tradus sau a luat teme pentru unele exerciţii poetice, de-a lungul scurtei sale existenţe : Schiller a tradus la 18 ani ; cunoscuta poezie **Mănuşa** figurează în această anexă, nu printre poeziile antologiei tradiţionale, difuzată de un secol încoace ceea ce pare natural, explicabil deci ; la fel. **Foaie veştedă** de Lenau e dată aici ca simplă traducere ; **Viaţa** e traducere din Thomas Hood, ca alte poezii traduse din clasicii latini şi greci. Evantaiul contactelor poetice este larg, dar resursele expresiei româneşti par la Eminescu mereu noi şi inepuizabile : un geniu verbal uimitor pe fiecare pagină...

Cadrul foarte amplu al comentariilor ne este cunoscut de multă vreme ; D. Murăraşu publicase de-a lungul deceniilor numeroase studii şi ediţii ale operei eminesciene ; asupra patriotismului gîndirii şi creaţiilor poetului insistase într-o carte voluminoasă acum o jumătate de secol. Sinteza cercetărilor sale aprofundate se găseşte în partea a doua a fiecăruia din cele trei volume recente, pe 120—180 de pagini mari, întregind ceea ce ne-a dat într-o carte : **Comentarii eminesciene,** 375 pag., 1967, — în care cercetătorul se limita la unele teme specifice construcţiei poetice eminesciene, în vreme ce aici avem date lămuritoare pentru fiece problemă aparte a textului. Comentariile acestea merg uneori foarte departe în trecutul culturii şi limbii noastre, adunînd detalii neaşteptate pentru înţelegerea sensurilor şi sugestiilor implicate în construcţia poetică. Aşa, pentru **Epigonii** sau pentru **Mureşanu,** poemul intîns din 1876 (vol. II, p., 331—341, comentarii) ; sau, mai ales, pentru cele cinci **Scrisori** pentru care editorul de azi ne dăduse acum cîţiva ani un întreg volumaş din seria destinată şcolii, explicînd toate detaliile acestui grandios capitol de poezie eminesciană (cf. vol. III, p. 214—274 din această ediţie). D. Murăraşu citează la tot pasul realizările ediţiei Perpessicius, dar adesea o completează şi propune interpretări şi soluţii noi, personale, corectînd uneori opinii ale predecesorilor. El are avantajul cercetărilor recente acumulate pentru mai buna înţelegere a operei poetului naţional şi stăpîneşte o imensă arie a culturii universale, inclusiv a antichităţii greco-latine pe care Eminescu a cultivat-o constant ; trimiterile la scriitorii antichităţii sînt frecvente în comentariile editorului de azi. Se ştie că D. Murăraşu este unul dintre cei mai autorizaţi cercetători, afirmat de o jumătate de secol, ai ecourilor clasice antice din opera poetului (cum se vede în volumul tocmai apărut : **Eminescu şi clasicismul greco-latin,** antologie de studii, întocmită de Traian Diaconu, Ed. **Junimea,** col. **Eminesciana,** 1982, p. 125). Foarte numeroasele apropieri, coincidenţe şi influenţe străine sînt instructive în ansamblul comentariilor, dar adesea Eminescu rămîne singular în tratarea atît de personală a unei teme poetice. La antipodul celor care văd peste tot influenţe străine în opera poetului se află A. Guillermou care în teza lui de doctorat la Sorbona : **Geneza interioară a Poeziilor lui Eminescu** (Paris, 1963, traducere publicată de noi, împreună cu G.Pârvan, la **Junimea, Eminesciana,** 1977) a combătut tendinţa multora de a subordona pe Eminescu poeţilor universali care i-ar fi inspirat una sau alta dintre poeme sau teme, cu detalii existente disparat şi la alţii. Autorul francez care ne-a dat ample comentarii eminesciene, subtile adesea, nu se află însă citat niciodată în comentariile acestei ediţii noi ; Rosa del Conte e o singură dată şi atunci pentru a fi contrazisă (I, p. 389 ; pot sublinia acest aspect al documentării mai noi în deplină obiectivitate : nici una din cărţile şi studiile mele nu este citată vreodată) ; şi L. Gáldi merita o mai atentă privire, căci studiile sale sînt solide, ca ale altor cercetători străini.

Ediţia nouă Murăraşu este desigur un cîştig real pentru cunoaşterea aprofundată a poeziei lui Eminescu, aducînd un preţios material informativ faţă de ediţia Perpessicius, fundamentală sub raportul textelor, variantelor şi al comentariului literar. Prin cercetările asidue ale editorului de azi ştim mai multe despre implicaţiile şi etapele, despre mediul şi fazele succesive ale creaţiei poetului naţional ; mai mult: sînt îndreptate unele erori de lectură a textului definitiv, beneficiind de investigaţiile filologice recente. Rezultatele cele mai importante ale acestora sînt consemnate în cele 5 tabeluri de rectificări la textele poeziilor, rectificări incluse de redactori în **Dicţionarul Eminescu** (1968), realizat sub conducerea lui Tudor Vianu, care nu a mai apucat să vadă acest mare Dicţionar publicat (murind în 1964). Acele tabeluri sînt esenţiale pentru o ediţie critică nouă a Poeziilor lui Eminescu (ceea ce am mai spus de mai multe ori în ultimii ani).

Corecţiuni importante introduse în textul poeziilor, în conformitate cu realitatea limbajului eminescian, se impuneau încă de acum două decenii, după analizele critice din revista **Limba română** şi mai ales după publicarea tabelurilor de corecţiuni pe care — cum am spus — le conţine marele „Dicţionar al limbii poetice a lui Eminescu" (1968). Eminescu a scris **faţa,** iar nu **fruntea** în versul din **Călin :** „Cînd pierdută razimi faţa de-arzătorul meu obraz" (v. 96) ; corect : „mîntru **lacrimile-ţi şad** (tb. v. 104), iar nu modernizînd, ca în toate ediţiile de pînă acum : **lacrimile-ţi şed ;** în **Strigoii,** poetul a scris „Cum ei mergînd **ca vîntul** se ceartă şi se-ntreabă" (v. 251), iar nu : mergînd **alături...** ; în **Singurătate** — poezia pe care Maiorescu a pus-o în fruntea volumului din ediţia princeps de acum un secol, opera întreagă fiind rînduită după gustul criticului, iar nu cronologic —, Eminescu a scris : **painjiniş, învăliş, grieri** pe care ediţiile precedente le-au modernizat, Murăraşu aducînd textul la forma autentică a acelor cuvinte (cu nuanţa fonetică populară) ; în **Scrisoarea II, v. 67 : Capul greu** cădea pe bancă, **pereau** (=piereau) toate-n infinit", cum a propus acum două decenii V. Bogdan, în loc de ilogicul : **păreau** toate-n infinit", o confirmă corecţiunile introduse de Dicţionarul Eminescu ; şi alte multe îndreptări în textele tradiţionale ale acestei opere fac din ediţia aceasta un instrument de lucru indispensabil, o sursă de ameliorări ale ediţiilor populare care vor urma. Credem însă că au mai rămas anumite retuşuri de făcut pe texte, îndreptări impuse de rezultatele verificării riguroase a manuscriselor eminesciene, înfăptuită acum două decenii, cînd redactam **Dicţionarul Eminescu.** Apreciind valoarea deosebită a celor două ediţii fundamentale ale Poeziilor lui Eminescu, — ediţia academică Perpessicius şi aceasta Murăraşu, realizată după un criteriu nou, al cronologiei postumelor puse alături de antume ; ne referim la îndreptări posibile, pentru realizarea unei conformităţi mai riguroase faţă de specificul eminescian al limbajului ; iată detalii pe

Gheorghe Bulgăr

Continuare în pag. a 10-a

Natură şi reverie maternă

Sadoveanu se întoarce mereu spre trecut şi spre natura, într-un gest semnificativ al regresiunii, sesizat, de altfel, de exegeţi. Trecut şi natură sînt însă aceiaşi lucru : reîntoarcere la origini, spre copilăria lumii, la principiul feminin : Magna Mater. MAMA. „Cornurile cîntau din cînd în cînd dulce, fără sunet, în ziua mohorîtă. Şi cum mergeam, deodată îmi veniră în minte icoane din trecut, icoane de toamnă, şi simţii ceva din luminosul odinioară, aşijderea în mine, **ceva foarte duios, ceva din copilărie, din tinereţă, ceva din dragostea de care n-am avut parte.**" Aici (ca şi în majoritatea textelor sadoveniene) muzica dulce a cornului (instrument romantic al timbrului afectiv ca la Eminescu) în anotimpul trist al toamnei (frecvent legat de eşecurile umane) provoacă reveria eufemizată a copilăriei, a iubirii neîmplinite şi a spaţiului matern. Căci regresiunea în trecut spre izvoarele originare ale fericirii, ca şi cultul naturii sînt legate indisolubil de principiul feminin. Cultul naturii n-ar fi altceva, după Gilbert Durand, decît **„proiecţia unui complex al întoarcerii la mamă."** E firesc, deci, să întîlnim la Sadoveanu, ca una din primele impresii ale copilăriei, ideea naturii-mamă : **„Depărtările nedesluşite,** pădurile de-aproape, apele, cerul, fînaţurile erau o lume minunată care se desfăşura unor ochi uimiţi de copil. Eram pătruns ca de o dulceaţă nesfîrşită ca de-o **dragoste de mamă.** Tot ce mă înconjura pentru mine era ca o fiinţă singură, care-mi arăta frumuseţi nenumărate şi-mi mîngîia odihna pe spate cu şopot moale de vînt şi cu mii de glasuri mărunte ce susurau şi tremurau în ierburile din juru-mi."

Este evidentă identitatea natură — mamă. O subliniază nu numai exprimarea directă a dragostei materne, ci şi gesturile de mîngîiere şi plăcerea abandonării. Iar sinuozitatea blîndă a construcţiilor sintactice şi muzicalitatea lor melancolică (enumerări, repetiţii, eufonii) vin să confirme, la nivelul textului, aceeaşi interpretare. Aprofundîndu-i înţelesurile, vom putea recunoaşte că — aşa cum acelaşi G. Durand scrie — **„complexul întoarcerii la mamă vine să inverseze şi să supradetermine valorificarea morţii înseşi şi a mormîntului."**

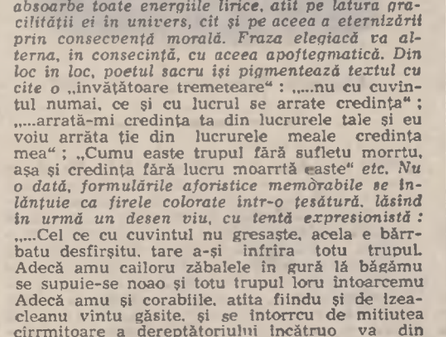

Apa şi celelalte simboluri acvatice (de la peşte la colibă) au, deci, semnificaţia morţii, a repaosului primordial : „Acolo sînt marile singurătăţi albastre pe tărîmul celălalt unde nu răzbesc oamenii." De aceea pescuitul nu e îndeletnicire comună, ci act simbolic de integrare în natură şi în moarte, întîlnire supremă cu mama : „Farmecul e în **despărţirea desăvîrşită de lume şi în repausul complect în care intri. Grijile, preocupările, supărările şi durerile adorm. Te-ai apropiat de natura eternă care te-a luat în stăpînirea ei şi te ocroteşte ca o mamă.**"

Reveria acvatică poate sugera chiar complexul Ofeliei, mai ales că în apă sfîrşesc murind cîteva personaje. Dar dacă în toate planurile ajungem la aceeaşi concluzie, atunci putem adăuga o exclamaţie a lui Baudelaire, care ne serveşte extraordinar : **„Munţilor, nu veţi fi niciînd altceva decît depărtarea acestei femei..."**

Singurătatea munţilor pierduţi în ceaţă (imagine des invocată de Sadoveanu : **„Înspre munţi erau picle neclintite;** Moldova curgea lin în soarele auriu **într-o singurătate şi într-o linişte ca din veacuri..."**) devine sinonimă contemplării iubirii pierdute (a mamei) şi, simultan, a înstrăinării sale, într-o eminesciană trezie a singurătăţii („De mă trezesc iar singur, cu braţele în jos / În trista amintire a visului frumos"), cu constiinţa îngrozită că toate cele trecute nu mai pot supravieţui : „Dacă vei fi singur pe lume, ca mine, n-ai să aştepţi pe nimeni **care să vie cu paşi uşori, să-ţi pună mîna pe frunte. Din trecutul negru care doarme în tine vor începe să urce aburi otrăviţi ai amintirii.** Se vor preface-n femei pe care le-ai iubit şi-n întîmplări care acuma au semnificaţii extraordinare. **Umbrele iubirii te vor fixa cu ochi de dincolo de moarte".**

E firesc ca anotimpul preferat al acestor evocări, mai ales pentru cadrul lor rezonant melancolic, să fie toamna : „Toamna aduce cu ea multe amintiri. Foile rătăcite deşteaptă fiori în suflet **ca pe o apă lucie** şi pe nesimţite se urcă din trecut lumini sfioase, figuri, întîmplări. Şi toate închid în ele melancolia crîngurilor care visează, **a apelor care curg încet,** a văzduhului prin care se strecoară cocoarele". Toamna concentrează în decoruri sentimentale vîntul şi apele, amintirea şi visul, pierderea şi regretul, într-o vibraţie feminizată.

Principiului feminin, ondulatoriu, al apei i se supun, de fapt, toate segmentele naturii, între ele dominante fiind pădurea şi vîntul : „În după amiaza caldă, din cînd în cînd **unde domoale de vînt** treceau prin valea îngustă. Atunci ramurile brazilor bătrîni porneau şoapte grăbite, care creşteau **dintr-o foşnire duioasă de valuri."** Un ritm inevitabil al valurilor există, deci, în proza lui Sadoveanu — cum a arătat G. I. Tohăneanu —, atît în planul vizualităţii, cît şi în cel sonor (cu substantive şi verbe ca : valuri, tremur, adiere, foşnire, şoapte, plutire etc.), prin îmbinarea mişcării şi încremenirii, a zvonului şi tăcerii sau a reverberaţiilor muzicale.

În acest ritm feminin se desfăşoară dulcea legănare a textului sadovenian, aşezînd natura sub semnul temporalului. O irepresibilă melancolie stăpîneşte aceste imagini răsărite de demult şi de departe („Dar asta s-a întîmplat într-o depărtată vreme, de mult..."), iluzii de o clipă, uşor pierdute în „neagra veşnicie", dar căutate continuu cu aceeaşi tenacitate : „Nu mai este !... a răspuns încet moş Leonte, cetitorul din zodii. S-a dărîmat ca toate ale lumii... Cu toate acestea, căpitanul de mazili **o vedea."**

Modelul abstract al prozei sadoveniene — pe întinsă porţiune a sa, dacă nu chiar în totalitate — fixează gestul recuperării din valurile vremii a iubirii ireversibil supuse morţii. Iar învăţătura acestei repetate plonjări în apele primordiale ale memoriei şi reveriei este că numai în opera de artă amintirea visului frumos poate rămîne nemuritoare : „L-am absorbit şi-l port în mine ; va dura în mine cînd el în realitate nu va mai fi ; apoi nu voi mai fi eu : şi din amîndoi nu se va găsi decît vestigiul acestor rînduri."

Gheorghe Jurma

dan mutașcu

Țipătul amînat al oglinzilor

Ploaie, uneori mamă vitregă
a intîmplărilor ființei mele,
ascultă-mă : îmbătrînim definitiv.

Destinul ni s-a lipit de palmele crestate,
ochii se uită ca și cum ar săruta ursita,
totul e cu neputință de imaginat în afara
oglinzilor ; chipuri ale insomniilor noastre.

Ah, țipătul amînat al oglinzilor !
Ele ne văd, ele ne pipăie, ele ne știu.
Ele ne comandă la prezență de spirit.
Ele ne vor răpi într-o noapte oglinditâ
în lună.

Spre zori

Rază oarbă
luminează patul ceresc !
Luminează desculțul adormit
cu o cărțulie sub cap,
cu mîinile-n florile de tei ale covorului !

Ochii ploii s-au închis
peste treptele casei și spre
fecioria de suflet a ferestrei.

Luna cu razele-ntoarse-nlăuntru
e clipa numai pe sine
mistuidu-se. Numai pe sine...

Rugină veche — sufletul
stă în lumină ca o geană.
Cui tremură ? Umbra curge pînză
dinspre ieri înspre patima privighetorii.

Poezia

poezia e regatul celor treizecișitrei de mii
de iluzii
e un ecran de fum albastru
un tainic ungher de umbră
un luminiș de sensuri
o lună ca un cap de viperă
un val de speranță și încă mai mult
poate chiar o umbră nemuritoare
un popas al norilor un pas de ris sălbatec
un orgoliu de cerb o foaie de hîrtie
lenevind în soare și visînd
o cărare mișcîndu-se palpitînd trăind
un cîntec cum numai cioburile unei oglinzi
singuratece
în care toți se oglindesc pînă la pronume
o libertate a norilor o torță înteoarsă spre nor
o respirare cu iarbă de mare
un horizon înecat în propria lui soartă
e lume care dispare și apare numai
printr-un adjectiv
Cerul ce dezlănțuie curcubeul

Călătorie prin Țara Muzicii...

Nu spunem muzică printre amorași auriți,
nu spunem muzică printre lampadare și
pergole ;
spunem muzică în virtutea dragostei zilnice,
spunem muzică în virtutea soarelui...

Spunem muzică în virtutea norului alb
și în virtutea luminii senzuale,
spunem muzică în virtutea clarului de
suflet,
a luminii de zi ce nu-i un abur abstract,
ce este o petală...

Spunem muzică, așa, cu degeteul pe suflet,
cu acel ceva ce seamănă cu dragostea
zilnică,
spunem muzică întocmai cum am spune
„Apă",
întocmai cum am spune „Mi-e somn", sau
„Mi-e foame",
sau cine știe ce alte cuvinte în formă de
fluturi...

După ce...

Amurgul —
un șoim sosind
pe brațul întins.

și-n tăcerea străveche
și-n rostul stelelor :
un trandafir alb aburește.

Și-n spumă alergînd, umerii noștri
înfrunzesc la fel ca nucii. Doare,
doare acest vers fosnitor !

povestirile lui anton păduraru

dim. păcurariu

Satul Streja e așezat lîngă lunca Sucevei, parte pe treptele domoale ale unui deal, vechi terase săpate de apele riului, parte pierzîndu-se după creasta dealului în cîmp. Treptele se prelungesc dincolo de sat, în huci, mai abrupte, ripoase, după care începe pădurea. Deasupra huciului, între sat și pădure, e un loc ce se cheamă Prund, presărat cu gropi, unele acoperite cu iarbă și pipirig, altele pline cu apă stătută, verzuie în care orăcăie broaștele vara. Casa lui Anton păduraru se afla peste Prund, departe de sat, în apropierea pădurii. Un frasin nu prea înalt, o fîntînă cu roată, un gard și un șopron înconjurau casa singuratică. Pe lîngă casă trecea un drum de căruțe care venea dinspre sat, tăind cîmpul, și urca pînă la Movilă, o umflătură de pămînt, ca un mușuroi uriaș, între țarina Strejei și cea a Mihăienilor. Despre Movilă, păduraru avea o părere a lui. „Aceea nu-i movilă ca toate movilele, zicea el. Sub ea e îngropat un voievod. Am auzit asta de la oameni bătrîni. Un voievod tînăr, bun la inimă. S-a bătut cu altul, care i-a luat locul, a fost răzbit și omorît. Dușmanul lui n-a îngăduit să fie îngropat în biserică, așa cum e obiceiul la voievozi și regi ; a dat ordin să-i sape groapa în loc pustiu, departe de tîrg, ca la nelegiuiți, iar prietenii i-au ridicat deasupra, mai pe urmă, movilă mare, ca să se știe că nu-i mormînt de om de rînd. Bătaia a avut loc tot pe-aici, prin marginea satului nostru".

Era vreun temei în ce spunea păduraru despre originea și rostul movilei, era legendă ? În cronicele vechi se pomenește, fără alte deslușiri, de o *Movilă a lui Răzvan*, mormînt al nefericitului domn, lîngă *drumul Băii*, drum care ducea din Suceava spre Ilișești și Păltinoasa, iar de acolo, pe lîngă șipa Moldovei, pînă la Baia, pe locul șoselei de-acum. Movila se află dominînd împrejurimile, nu departe de șosea. Prin urmare, bătrînul nu vorbea fără rost.

Păcurarul era un om voinic. La șaptezeci de ani avea statura dreaptă și mersul sprinten. Părul îi cărunțise, mustața-i era sură, răsucită însă haiducește, obrazul fără zbîrcituri, de om în plină putere. Purta cizme după moda veche, cu turetci moi de piele, bondiță simplă și, iarna, cojoc lung și căciulă de miel cumpenită într-o parte ca oamenii cu chef. Avea glasul puternic, firea aprigă atunci cînd se mînia. De obicei însă vorba-i era prietenoasă, era glumeț și săritor la nevoie. Se tocmise de tînăr pădurar, să păzească adică petecul de pădure de lîngă sat, nu mai mare de vreo optzeci de fălci. Îi ținea tovărășie, oriunde se ducea, o cîrjă groasă și noduroasă din lemn de corn, care în mîinile lui, nu era o bîtă oarecare, ci ghioagă cumplită. Se povestea că odată, iarna, în drum spre casă, pe un viscol mare, s-a năpustit asupra lui o haită de lupi. Prăpăd a făcut prin ei cu cîrja. Cinci dihănii au rămas întinse în zăpadă, cu capul zdrobit, iar el a ajuns acasă teafăr și neatins. Dar cîte nu se spuneau despre Anton păduraru ? Se știa că a avut o tinerețe plină de peripeții și de taine, că o vreme a lipsit din sat și că atunci au circulat niște zvonuri în legătură cu el. De aceea, erau de părere unii, s-a tras către pădure, departe de lume, să nu-l știe nimeni pe unde umblă. Îndemnat să povestească, păcurarul o făcea întotdeauna cu mare plăcere, fără să se lase mult rugat, dar nu părea bucuros și încrunta din sprîncene cînd i se amintea de drumurile ascunse pe care se bănuia să umble-se în tinerețe și nu numai atunci. Vorbea îngrijit, ca un om cu școală, despre întîmplări ciudate, de-ale lui și de-ale altora. Lumea credea că toate întîmplările sînt adevărate. Le mai acomoda și singur, se lăuda, era de părere cîte unul. Alții îi luau apărarea, adeverind prin propria lor mărturie cele spuse de păcurar. Toți îl ascultau însă cu plăcere și-l respectau pe bătrîn și nimeni n-ar fi îndrăznit, în fața lui, să pună la îndoială o vorbă din cele auzite.

Se făcuse tîrziu. Afară vîntul bătea cu putere, ridica vîrtejuri de zăpadă în ogradă și peste cîmp. În casă însă era cald și bine și oamenii nu se-ndurau să plece.

— Da în singurătatea asta cum ai ajuns, bade Anton ? întrebă Vasile Boghian. Cum te-ai făcut păcurar ?...

— De nevoie, răspunse păcurarul. Cînd am venit aici nu aveam de gînd să rămîn mai mult de un an-doi. Să-mi string niște bani, lemn de casă, îmi spuneam, și mă întorc în sat. Loc îmi da tata, în grădină. Pe urmă, după doi ani, și eu și Ileana ne-am obișnuit și nu ne-am mai gîndit să ne întoarcem. Singurătatea de care-ai vorbit, Vasile, nu ni s-a mai părut singurătate. De cum se ducea omătul, primăvara, și începeau aratul și însămînțările, pînă toamna tîrziu, lumea foia pe lîngă casa noastră, se oprea să bea apă la fîntînă. Numai iarna era liniște, dar iarna îi doar cîteva luni. De venirea mea aici se leagă o poveste mai lungă cu Ileana. Voi n-o știți, că sînteți tineri și de-atunci îi multă vreme.

— Am auzit ceva vorbindu-se, dar eu zic să ne povestești mata, spuse George Savu.

— Eram flăcău, începu păcurarul. Îmi plăcea de Ileana, fata dascălului și mă duceam seara la ea. Umbla după dînsa și învățătorul Lazăr. Ileana făcea liceul, dar nu se prea omora cu învățătura. Fată frumoasă, veselă, venea la petrecerile din sat îmbrăcată în catrință și cămașă cu altiță și juca cu feciorii. Așa ne-am împrietenit și-a început să-mi umble gîndu la ea. Mi-a plăcut de mic să citesc, împrumutam cărți de la școală și de pe la învățători și-mi părea rău, de multe ori, că nu m-au dat și pe mine mai departe la școală. Îi ceream cărți și Ilenei. Ea mă întreba, cînd i le aduceam, dacă mi-au plăcut și se mira că un flăcău ca mine are, așa spunea, plăcerea cititului și știe atîtea lucruri. „Știi mai multe și vorbești mai frumos, mi-a spus odată, decît Costică a lui Lazăr care-i învățător". Costică nu era băiat prost, nici urît, era numai moliu și cam nepriceput cu fetele. Ileana rîdea de el. „Cînd se-ntîlnește cu mine, zicea ea, nu știe să vorbească altceva decît de școală și de caii lui tată-su. Numai despre asta, ceasuri întregi...". Se gîndea să se-nsoare cu Ileana. Venea des pe la dascăl, trimitea pețitori. Dascălul ar fi măritat-o bucuros cu el. Era plin de datorii, nevasta îi era tot timpul bolnavă și-i era tot mai greu să poarte fata la școală. Dragostea fetei cu un fecior de sat îi încurca planurile și-l supăra tare. A încercat să-i bage-n cap Ilenei că trebuie s-o rupă cu mine și să se mărite cu învățătorul, i-a spus chiar c-o oprește să ne mai vedem. „Ești fată cu școală, îi spunea, te-ai încurcat cu nepricopsitu ăsta. Nu vezi că rîde lumea de tine ? Vrei să-ți strici viitoru tău, să rămîi țărancă în sat, să trăiești în sărăcie ?!... E vremea să te trezești, să-ți vie mintea la cap !..." Ileana îi răspundea că ce dacă-s flăcău de sat ?... Ei îi place de mine, sînt chiar mai deștept decît celălalt și cu feciorul lu Lazăr nu se mărită să fie ce-o fi. Tata era și el supărat de legătura mea cu fata dascălului. „Nu-i de tine, mă băiete, îmi vorbea cu amărăciune. Găsește-ți o fată pe potriva ta. Că ție-ți trebuie femeie de muncă la gospodărie și pe ogor, nu cucoană...".

Eram necăjit de vorbele tatii, ele mă puneau pe gînduri, dar țineam la Ileana și simțeam că n-aș putea trăi fără ea. Costică avea un frate, Ilie, flăcău cam de seama mea, fălos și bătăuș. Era prieten bun cu Vasile al lui Iordache și cu frate-su Ion, și știa bătăuși. Fata sta în partea de jos a satului, aproape de Lazăr și de a lui Iordache, eu stam în deal. Ilie se lăuda că pune el mîna pe mine și mă lecuiește de dragoste, numai să-ndrăznesc să vin noaptea la fată. Și mă

Constantin Baraschi : „Cap de fată"

pîndea pe drum cu prietenii lui. Ca să nu mă-ntîlnesc cu ei trebuia să mă furișez prin grădini, pînă în spatele șurii lui Ariton, unde venea Ileana. Citeodată lătrau cîinii în vecini și ne dădeau de gol. Atunci ne despărțeam. Într-o noapte, cînd stam cu Ileana în locul obișnuit al întîlnirii noastre mi-am simțit dușmanii. Veneau încet prin păpușoi. Fata a fugit spre casă, eu m-am aplecat și, cu urechile ciulite, la pîndă, i-am lăsat să se apropie. Știam că nu vin cu mîna goală, că sînt hotărîți să mă ciomăgească zdravăn, poate chiar să mă omoare și eram pregătit. Aveam cîrja la mine, una la fel cu aceea pe care-o port cu mine și azi. Dar o puteam oare folosi cum trebuie, în întuneric ? m-am întrebat. Puteam să nu-i nimeresc, puteam să omor și eu nu doream decît să mă apăr. De aceea, n-am ridicat cîrja. Cînd s-a arătat, la vreo doi pași de mine, prima mogîldeață, am țîșnit de jos, m-am repezit în ea cu tot trupul și cu pumnii și-am răsturnat-o. Am auzit atunci glasuri sudînd prin prejur, gălăgie, și mi s-a pierdut repede urma în beznă, prin grădini.

A doua zi, se vorbea în sat că Ilie s-a bătut cu mine, că are fața toată învinețită și doi dinți lipsă. Bătrînul Lazăr m-a pîrît la postul de jandarmi că i-am pîndit noaptea feciorul și l-am lovit pe furiș, hoțește și pe urmă am fugit, că sînt un ciomăgar și un potlogar și trebuie să fiu închis. Șeful de post, prieten cu al lui Lazăr, cu învățătorul mai ales, era un plutoner, afurisit de n-avea pereche și mueratic. Trăia despărțit de nevastă și se lega de femeile și de fetele oamenilor. Se vorbea că în toate satele pe unde-l mută cu slujba lasă cîte un copil de haram. Și la noi a lăsat unul la o fată a lui Moroșan, care, de rușine, a părăsit după aceea satul și nu s-a mai întors. Cînd șeful a venit aici, avea nevastă tînără și frumoasă, cu liceu. Da de năvar tot nu s-a desbărat. Mergea la o văduvă, cîteva case mai sus de unde ședea. De multe ori, seara, spunea că are treabă la post, dar după ce ieșea din ogradă, în loc s-o ia la vale, unde era postul de jandarmi, o lua la deal, spre casa văduvei, pe furiș, să nu-l vadă nevastă-sa. Și se-ntorcea tîrziu, cîteodată abia în zorii zilei, spunea că a trebuit să lucreze toată noaptea și că nu mai poate de oboseală. La început, nevasta l-a crezut dar, de la o vreme, i-au ajuns la urechi vorbe de prin sat și-a întrat la bănuieli. Într-o dimineață s-a sculat mai devreme și-a ieșit în ogradă. Era toamnă, încă întuneric afară, se gîndea tocmai că bărbatul nici la ceasul acela nu i s-a întors. Atunci a auzit pași pe drum și l-a cunoscut pe el că se apropie. Venea de la deal, dinspre casa văduvei. Cînd a văzut-o în ogradă, așteptîndu-l, plutonerul a crezut că ea l-a urmărit de cu seară, că știe unde a fost și c-o să-i ceară socoteală. Dar femeia nu zicea nimic, sta în fața lui, mută și neclintită, ca o stană de piatră.

— Veneam de la post, i-a spus el, cam încurcat, și mi s-a părut că aud niște strigăte la deal. M-am dus să văd ce este. Nu era nimic. Cred că mi s-a părut. Da cu tine ce-i, la vremea asta afară ?

— Nu puteam să dorm, i-a răspuns femeia. Te așteptam...

— Am întîrziat și de data asta. Ce să fac, așa mi-e slujba. Tu trebuie să te obișnuiești și să dormi, să nu mă mai aștepți cînd vin tîrziu.

Vo săptămînă după întîmplarea asta, plutonerul n-a mai lipsit noaptea de acasă. Era glumeț, făcea pe drăgăstosul cu nevasta. Pe urmă, într-o zi, iară i-a spus că are multe treburi la post și c-o să întîrzie în noaptea aceea. Nevasta n-a zis nimic, dar s-a botărît să-l urmărească. La vreo trei ceasuri după ce s-a întunecat afară, s-a dus la post, prefăcîndu-se că-i aduce de mîncare ; da acolo era închis, nici urmă de plutoner. S-a întors acasă, a făcut lumina mică în odaie și s-a așezat la fereastră. Era o noapte senină de toamnă. Pe drum liniște, nici țipenie de om. Numai lătratul cinilor se auzea ici și colo în sat. Pe urmă, a răsărît luna și afară se vedea ca ziua. Nevasta plutonerului nu se clintea de la geam. Cît timp o fi trecut așa, nici ea nu mai știa. Era, în tot cazul, mult după miezul nopții, cînd a văzut ceva mișcîndu-se în drum, pe lîngă gard, venind de la deal. Întîi a crezut că-i un cîne, dar cînd dihania a ajuns în dreptul ferestrei, femeia și-a dat seama că-i om umblînd în patru labe. Pe urmă, după ce-a trecut de poartă, l-a văzut că se ridică și se întoarce, păsind tacticos la deal, întrînd în ogradă. Atunci l-a cunoscut de-a binelea. Cînd a deschis ușa și-a văzut-o pe nevastă-sa îmbrăcată în mijlocul odăii, plutonerul s-a prefăcut că se supără :

— Iată n-ai dormit și pe-mi așteptat. Ți-am spus deară...

— N-am dormit, a răspuns nevasta, dar de data asta nu-mi pare rău, că am văzut mare minune. O dihanie venea adineaori, în patru labe, pe sub gard, dinspre casa văduvei din deal și, după ce-a trecut de ograda noastră, s-a ridicat în două picioare și păsia ca oamenii. Ce zici ? Nu-i asta o minune ?...

Femeia s-a dus, l-a lăsat. Dar întîmplarea a povestit-o la lume.

Am fost chemat la post și, cum am intrat acolo, plutonerul s-a repezit la mine să mă pălmuiască, vînăt de mînie, suduind. L-am prins de mîini și l-am izbit de ușorul ușii. Pe urmă, i-am făcut vînt, de s-a dus de-a berbeleacu pînă-n fundul odăii, și-am fugit afară. Plutonerul s-a sculat de jos, a apucat pușca din cui și s-a luat după mine. Eu am ieșit în ogradă, de acolo în drum, am luat-o pe lîngă grădina boierului care se învecina cu postul de jandarmi și, de frică să nu trăgă-n mine cu pușca, am sărit peste gard în grădină și-am luat-o printre pomi. În urmă, am auzit, de-odată, un zgomot mare, parcă s-ar fi prăbușit ceva și, îndată după aceea, glasul plutonerului, ca din adîncul pămîntului, strigînd ajutor. Nu m-am oprit din fugă.

Mai tîrziu, am auzit ce s-a-ntîmplat. În fundul grădinii boierești, lîngă gard, era un fel de fîntînă adîncă, o hazna, acoperită cu scînduri, în care se scurgea toată strînsura din umblătoarea boierului. Plutonerul a sărit peste gard, drept pe podețu care acoperea haznaua. Scîndurile, cam putrede, s-au rupt și plutonerul s-a prăbușit în hazna. Era să se înece, scufundat pînă-n gît în necurățenii. L-au scos cu greu hargații, tras cu funii, iar mirosurile de pe el și din haznaua descoperită și răscolită s-au întins în tot satul. Lumea, adunată în drum, ținea mîna la nas, se uita prin crăpăturile gardului, ca la panaramă și rîdea.

Vo săptămînă, plutonerul n-a îndrăznit să iasă din casă, de rușine. Pe mine mă căutau jandarmii și-a trebuit să fug din sat, să stau ascuns mai multă vreme.

— Lumea vorbește că în vremea cît ai umblat fugar, l-ai cunoscut pe Pantelimon, spuse din nou Vasile Boghian. E adevărat ?

Păcurarul s-a uitat lung la el și parcă s-a posomorît. A stat un timp cu privirea pierdută înainte. În casă se făcuse liniște. Numai vîntul se auzea afară.

— Da, e-adevărat, a răspuns, într-un tîrziu, păcurarul. Pot să vă spun că nu era hoț de rînd. Era mai degrabă un fel de haiduc. De ce credeți că s-au făcut cîntări cu el...

Bătrînul s-a oprit gînditor. Își căuta parcă amintirile. Ceilalți tăceau și ei, așteptau.

— Doriți, de bună seamă, să știți cum l-am cunoscut, a continuat păcurarul, văzînd că nimeni nu mai spune nimic. Să vă povestesc, atunci. Cînd eram urmărit de jandarmi și mă gîndeam unde să mă ascund o vreme ca să nu mă găsească, tata a vorbit cu un avocat din Suceava care avea un prieten șef de gară într-un sat aproape de Dorna. Avocatul mi-a dat o scrisoare către prietenul lui care m-a primit să stau la el și să-l ajut la gospodărie. Gara era afară din sat, șeful avea două odăi într-o casă mai mică alături de gară și sta acolo cu nevasta și un băiat. În spatele casei avea grajd cu două vaci și un cal, coteț cu vo patru porci, cu găini și curcani, o ștambelcă plină cu fîn. Șeful de gară, domnul Niculaie, om de vo patruzeci de ani, foarte de treabă, mi-a arătat toate acareturile, mi-a dat, cum s-ar zice, în primire gospodăria și mi-a spus că are toată încrederea în mine, că dorește să fiu și eu mulțumit cît oi sta la el. Și, e-adevărat, mi-a fost bine acolo. Doamna Victorița, mai tînără decît bărbatul ei, era o femeie cumsecade, bună gospodină. Amîndoi se purtau cu mine ca și cum aș fi fost din familie. Băiatul avea vo zece ani și trebuia, mai ales iarna, să-l duc cu trăsurica la școală din sat. De două ori pe zi se oprea în gară un tren, dimineața la dus spre Dorna, după-amiază la întors. Rar se-ntîmpla să se suie ori să coboare din el cineva. Treceau și alte trenuri, mai iuți, dar ele nu opreau. Numai marfarele făceau haltă, citeodată ceasuri întregi, în gara noastră. Era o gară singuratică și, de multe ori, părea pustie.

Într-o noapte de vară — era la vo lună de la venirea mea — am fost trezit, în odăița din fundul ogrăzii, unde dormeam, de zgomot mare și de strigăte. Am ieșit afară așa cum eram, în cămașă și m-am îndreptat spre casă, unde era lumină și s-auzea gălăgie. M-am apropiat de o fereastră deschisă și nu-mi venea să cred ce-am văzut înăuntru. Șeful de gară cu nevasta și băiatul se aflau înghesuiți într-un colț al odăii, spăimîntați și doi golani cu barbă și cu revolverele întinse răcneau la ei să le spuie unde sînt banii. Cineva se auzea controbăind în odaia vecină, trîntind scaune, lucruri. Coana Victorița, galbenă de spaimă, a început să țipe. Unul din cei doi a strigat atunci la ea să tacă, altfel o împușcă. Și, ca s-o sperie mai rău și să-l facă pe domnul Niculaie să le arate unde ține banii, pentru că, spuneau, ei știu că are bani ascunși, au tras un cartuș către fereastra lîngă care eram eu, de-am văzut foc înaintea ochilor, și-am crezut că m-a nimerit. Biata femeie a leșinat, băiatul își ținea amîndouă mîinile pe gură să nu i se audă plînsul, iar șeful de gară, alb ca varul, se ruga de ei să-i cruțe familia, că n-are bani strînși. Să ia din casă ce vreau, dar să nu-i omoare.

Am priceput că-i o bandă de hoți, cu pușți și revolvere și că eu singur, numai cu ciomagul ori cu furca din grajd nu pot face nimic. M-am retras încet spre odăiță, mi-am luat cîrja și-am ieșit pe cimp în spatele gării. Era întuneric beznă. M-am uitat spre peron, unde se vedea lumină și s-auzeau glasuri răstite și-am înțeles că și-acolo sînt hoți. Am luat-o repede către sat, cu gîndul, îndată ce mă mai depărtam și nu mă ajungeau plumbii hoților, să strig după ajutor. Fugeam pe drum, la vale, cînd cineva a strigat la mine din întuneric :

— Stai, că trag !... Mîinile sus !...

M-am oprit și glasul s-a auzit iară :

— Nu mișca !... Cine ești ?...

Am ridicat mîinile și-atunci omul s-a apropiat. Avea un revolver în mînă, fața nu i-o prea vedeam din cauza întunericului, dar părea un om voinic. Am crezut întîi că-i și el din bandă, pus aici să păzească și să dea de știre dacă vine cineva dinspre sat.

— Dacă nu spui cine ești, te-mpușc !... mi-a spus, văzîndu-mă că tac. Și-a ridicat mai sus revolverul.

— Vin de la gară, i-am răspuns, și mă duc acasă.

— Și ce se-ntîmplă la gară de s-aud împușcături ?... De ce ești numai în cămașă și descins ?...

— Au venit niște oameni armați...

— Mă, tu să-mi spui adevărat, că de nu, acasă nu mai ajungi ! Ce fel de oameni armați ?...

— Sînt hoți, omule și-l-prădă pe șeful gării, i-am spus atunci minios și nu-mi mai pasă dacă cei din fața mea e din bandă ori nu.

— Vii cu mine pînă acolo și nu vorbești nimic. Ia-o înainte ! Nu cumva să-ncerci să fugi, că te-am și achitat !...

Am pornit-o spre gară, înaintea omului cu revolverul. Cînd am fost aproape mi-a spus s-o iau la dreapta, să ocolesc niște pomi și să sui pe o ridicătură, de unde gara, cu peronu luminat și casa șefului se vedeau ca-n palmă, la o azvîrlitură de bită. Pe peron, hoții cărau de zor straie, lucruri mai de preț din casa șefului de gară, le băgau în saci și se pregăteau s-o șteargă. Atunci s-a auzit glasul tunător al omului de lîngă mine, către cei de jos :

— Nu mișcă nimeni !... Sînteți înconjurați ! Mîinile sus !...

Am rămas încremenit. Hoții au dat să fugă, dar s-au oprit zăpăciți. Ieșirea de pe peron era tocmai în partea de jos a gării, iar dacă treceau peste linii, veneau în direcția noastră. Omul cu revolverul a tras un foc în aer, mai mult ca să-i sperie și-a strigat iară la ei :

— Dacă mai faceți un pas, vă spulber pe toți !... Sînt Pantelimon !... Oamenii mei sînt în spatele gării !... Lăsați jos revolverele și pușcile !... Mîinile sus și fața la perete !... Cine nu se execută, îl împușc pe loc !...

Hoții (erau vo patru pe peron) au lăsat jos ce le-a spus și s-au înșirat cu fața la peretele gării, cu mîinile ridicate. Pantelimon sta în picioare, cu revolverul întins, gata să tragă iară dacă cineva ar fi mișcat. Mă aflam lîngă el, puțin mai în spate și-l vedeam bine, dintr-o parte. Era un bărbat tînăr, fără mustață, mijlociu la statură, dar bine legat, cu pantaloni negri băgați în cisme strînse pe picior, și în cămașă cenușie desfăcută la git. Mi-a spus să vin după el, și-a sărit sprinten de pe ridicătura aceea, către peronul gării. Din cîțiva pași a fost acolo. A strîns revolverele de jos, mi-a întins mie unu și mi-a făcut semn să-i păzesc pe hoții de pe peron. El a întrat prin birourile din gară unde i-a găsit pe impiegatul de servici și pe încă un om închiși într-o magazie. I-a scos afară și-a fugit pe urmă spre odăile șefului de gară, de unde a ieșit repede cu domnul Niculae, vorbind cu el ca și cum s-ar fi cunoscut dinainte. Îndată după aceea, a ieșit și doamna Victorița cu băiatul. Pantelimon s-a apropiat de mine,

Continuare în pag. a 9-a

LUI TUDOR ARGHEZI

portretul

Stau și-acum cu chibritul aprins între treiburicele închinăciunii, așa cum stăteam în fața lui cînd i-aprindeam țigările, ca-n pilpîirea flăcării mele umile, fie și pentru-o singură fracțiune de secundă, să vă fie hărăzit să-l mai vedeți așa cum l-am văzut eu, așa cum era :

nici mai mic decît Ștefan cel Mare, nici mai blînd decît Țepeș, cu trufia mustății retezată scurt, cu ochii căprioarei ucise ațintind steaua vînătorului, cu tăgada pozitiv olteneaască tremurată metronomic din cap, justițiară balanță de mucigaiuri, bube și blesteme neiertătoare, reverber întunericului, cristelniță cristalelor plină ochi și revărsîndu-se de plinsă durerea tuturor ; cu minusculele timple mînăstirești lucrate în lambriuri, avînd drept emblemă praștia cu două crăcane vițoase, damaschinate și vibratorii în acord deplin cu venele pururi întinse, pururi în dezacord cu toată lumea făcută ca nelumea, descărcîndu-se și încărcîndu-se iute la loc, în ritmul unei pulsații cosmice, doborînd dintr-o singură lovitură ditamai Goliathul, ochind fără greș în toți baronii citi vor mai fi fiind pe pămînt, ascunși în straiele, altele, și crezurile măsluite, pulverizînd pînă și umbra celor trecuți demult de apele Styxului ; să vă fie hărăzită încoronarea, fie și pentru-o singură clipă, cu clipa de fum înelat din jumătatea țigării aleasă cu meticulozitate din tabacherea de metal obișnuit, dosită cu gesturi de școlar după chimirul țărănesc, potrivită dibaci ca un proiectil în muștuc, tun cu țeavă de cireș, prevestind nu rareori de la prima fumegătură la fruntariile împărăției Mărțișorului declanșarea luptelor spirituale cu oaspeții, peripatetice sau consumate la masa tăcerii (multă vreme pragul casei avea să-i fie ocolit aproape de toți), cînd în prima linie se strecura plutind, voievodească, Paraschiva, după firea aprigă și pometii obrazului argăsiți și ieșiți în întîmpinarea tuturor vînturilor, semănînd mai degrabă a nevastă de amiral sau lup de mare, întovărășindu-și marinarul cu credință în toate călătoriile amenințate de naufragii, rămînînd alături de el și-n cea din urmă cursă lungă și fără de întoarcere, căreia el avea să-i grăbească pe cît e posibil ridicarea ancorei ; profil tăiat de chihlimbar bucovinean, înclinată cu aceeași gingașă grijă atît peste alcyoni, cît și peste păsările de rînd ale curții, escortată cînd de pinza de corabie a cireșilor înfloriți, cînd de velele fremătătoare de pe funiile albiturilor, cînd de evantaiul nipon de albine, armată cînd cu fructiera doldora de anotimpurile încremenite în zahăr candel, cînd cu tipsia ferecată și călăfătuită de cafele și dulcețuri, așediindu-și bărbatul cu blajine dojeni și rugăminți să renunțe și la cealaltă jumătate de țigară, dar așezîndu-i totuși cu smerenie scrumiera la interferența infinitului cu indefinitul, acolo unde delicate degetele poetului aruncau în miniaturalul crematoriu dușmanii scrumuiți, sau se scuturau cu lehamite de, incinerați în vrăjmășie, toți 'A'–TOMII' ; să vă fie dat să-i mai simțiți, fie și pentru-o singură clipită, aburul respirației părintești învăluind ocrotitor pruncul omenirii ; sau să-i auziți vocea de copil gata să se joace în arșice cum ar fi Piramidele, străină oricăror vanități scriptice ori orale, și totuși mai degrabă ghiersuind, atunci cînd își propunea să scrie simplu și direct și scrîind simplu și direct pe retina interlocutorilor, atunci cînd își propunea să vorbească peste opreliștile, poticnelilor și zăticnirile lăuntrice sau dinafară, încorporînd într-însa scîrțîielile de sticlă zdrumicată, dar și ninsorile de liniști terțiare,

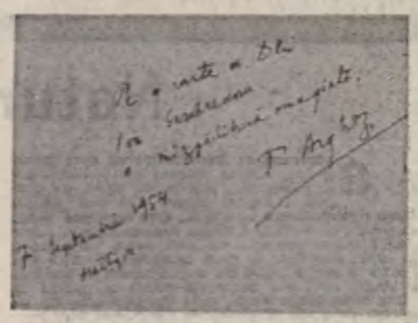

reverberațiile și registrele muteniei, potrivind într-un chip necunoscut unghiul de ascultare, încît, acustician al tăcerii, să ne pună în rezonanță cu tăcerea, făcînd-ne să percepem distinct ecourile ei învăluitoare venind de dinaintea facerii lumii, surdina și căderea cerurilor de după; verb dăruit în întregime unei singure ființe : să aburce pînă la piscul Omului, să-i pipăie capătînd certitudinea citu-i de dumnezeiesc, să-i așeze pe frunte vocale orizontului de dincolo de orizonturi și să-i cînte cu simplitate plugărească „pîinea, ce nutrește truda și trudește visătorii" și întru-ndeplinirea acestei năzuințe, vocea lui în perpetuă schimbare a purces cu trudă nădușită, zbătîndu-se, să se desfacă de sub străveziile Carpaților, retezînd în zig-zag toate șisturile vulcanice, ascuțindu-se și subțiindu-se aproape pînă la dispariție între mucliile de cremene și-amnar, nicicînd ostoită de spinteni, gemete și gîfîituri, crîșcind și sîngerînd cu scrîșnete de grezii pe secerele și coasele știrbite, roase și mîncate de răscoale pînă la gingia lor de lemn, voce nicicînd întreruptă, nici măcar de răzmerița munților genezici, ci ațînîndu-se morții și uneori călăuzindu-se numai după propriile-i ecouri sîngerînde și după icnirile și scîncetele de fierăstrău rupt și-ntepenit o clioadă două în stele subterane, în luceferi de pe ceruri neboltite încă, sau în constelații fără viață, liciu și mișcare, suspendate-n antispațiu, în spațiul boreal, dar regenerîndu-se, dar călcînd descultă cu dezinvoltură peste piroanele tuturor răstignițîlor și răstîngnitorilor, însoțind anevoios dar cu dreaptă credință filonul de aur al arăirii românești pînă la platou-i fără de margini unde avea să fie întîmpinată de ctitoriile-i contemporane, acele unde urma să-l continuie pe celălalt Tudor, din Vladimiri, dezlănțuind, biruitoare de-astă dată :

sub steag pandur mișcarea cuvintelor : Arghezi; mănăstire dintr-un lemn (păgîn), geluită de furtuni și fulgere, neocolită de cumpene și de tunături și afumată de trăsnete, singură cioc'indu-se pe dinăuntru, singură dîndu-și foc să ardă pînă-n temelii, lăsîndu-ne din toți pereții cărturești cu icoanele și odoarele nemului să i se scurgă tot aurul sonor pînă la noi și peste noi, pînă la cei ce vin și peste cei ce vin... și mă plec în țarina frămîntată, mișcătoare și din veac neașezată a literelor rămase, după Eminescu și Arghezi, nu se știe cîtă vreme încă, nelumite, și îngenunchez și-i sărut umbra încovoiată între jugul de sare și plugul de piatră...

Ion Serebreanu

ANTOLOGIA Luceafărul

A PATRIEI CINSTIRE

eugen evu

Patria

Destinul meu e-n tine și e viu
Republică Română Socialistă
Doar poezia-i uneori mai tristă
și-s locuit de ea, ca de un riu.
Doar sărbătoarea ta cînd suie-n noi
Se face iarăși patria minune
și dor izvoare-n tulnice de Mai
spre Fluviul care-n curgerea-i ne ține.
Bogate vin în flori cutremurate
promisiuni de fructe și de grîu
și aburind în pîine din cetate
luceafăr se revarsă, purpuriu.
Ating, rostind, lumini din veșnicie,
prin clarul din ferestre și priviri
și ora sărbătorii întîrzie
în versul meu cu-aceste înfloriri.
E patria un brad cu brațe-ntinse
Rotund, horind în candelabre vii,
și-n jurul său prin veacuri necuprinse,
strălуce semnul Facerii De Zi.
Prin cîntec simt puternic zvon de pîine
și-un calm extaz mă umple de Cuvînt ;
Încrezător în patria de mîine
O, patrie, eu te respir ! Și cînt !

Numai tu, Românie

E loc pentru toți fiii patriei
în inima poeziei române ;
poeții trec
Poezia rămîne.
Simple și măreț-s acestea,
Simplu și măreț adevăr :
Cei ce sînt se revarsă în patrie
Numai fals-strălucirile pier.
E loc pentru toți fiii patriei
pentru toți fiii Omului ; fie !
Iertătoare ești, Mamă, dreaptă rămîi,
Numai tu, Românie !

Doină transilvanică

În înflorit al zilei te sărut
În poala vetrei care m-a născut
Lumina norilor topită-n fin
Cu flori de cîmp urzindu-se divin
Pe domuri de mireazmă și cuibare
În care vîntu-și află alinare...
Voi, lanuri moi de febre-n care zac
Trintit pe spate ca într-un iatac
De smirnă și de mosc să mă îmbete
Undiri de iarbă cu suspin de fete
îndrăgostite pentru-ntîia oară...
Voi, pajiști lunecînd cerești în seară
Cu glas de harfe-n sufletul setos
și flautul de fag și cel de os
Gîtlej străpuns al zeului de munte
prin care curg izvoarele cărunte
ale Baladei.... Mă îmbrac în straі
lăsat de zestre pe-un picior de plaі
și-atît îmi e de-ajuns, să cînt...
și să rămîn, pămînt visînd pămînt...

Țebea

custodelui Toader Dragoșa

Prin flaute zdrobite-un murmur plînge
și-n frunze, răsucite luminări,
adie briză de freatic sînge
cerînd sărutul ultimelor zări....
Eu stau la Țebea unde mi-e străbunul
Martirizat pe-o cruce de gorun
Cu spada grea pe piept și-alături tunul
(Un vultur troienit cu flori de prun)
Și simt cum carnea mi se face grea
Ca de o boală fără nici un nume
Mă locuiește, straniu, cineva
Neîmpăcat nici dincolo de lume...
Nu lăcrima cu-atîta dor, bătrîne,
Nu spune iar ce om a fost Avram
El poate sparge lacrima din mine
Cum vîntul poate sparge-n noapte-un geam
Baci Toadere, îndură-te, nu spune,
Mă zgîltîie un dor ce nu-i al meu
Mă simt țintit în loc ca de-o minune
Îți spun, cumva mă simt străbunul meu
Ci lasă frunza hohotind să cadă
Peste mormîntul lui de zeu român
Veni-va iarnă, va fulgi zăpadă...
Vindecător, aici, unde mă-nchin...

Dăinuirea patriei

Cum au durat acestea-n veacuri, toate,
Dovezi că suntem și că am rămas
Vor dăinui la fiecare pas
În patrie și-aici vor fi păstrate.
Umplînd întregul țării din bătrîni
și triumfînd cu munte și cu mare
viața lor, cu-a-noastră, din lumini,
Vor dăinui-n rotundă ființare.
Cum au durat și vor dura, eterne,
în trupul unei patrii și în noi
vor dăinui, sub stelele șuvoi,
și-aici sub soarele ce griu așterne.
Cum au durat de la-nceputul lumii
vor dăinui-nflorind din apă vie
aici, în patria ce-n ea ne ține
pe toți ai săi, din dor și omenie,
Țară de oameni veșnici, Românie !

Poem simplu

Patria mea este limba română
Nu îmi cere să-ți aduc taraba
Dovezile, mormintele-alor mei
Jur împrejur, ciorchini de tumuli.
Patria mea este limba română
Aerul însetat deasupra riurilor
Este limba în care depun mărturie
la judecata cea dreaptă
a celor care
cu siguranță
vor veni.
Fie-mi astfel lumina ușoară
Cînd în aripa ei
Voi locui.

Lauda verii

Laud vara. Roiuri aiurind fecund
Prin liniștea văzduhurilor pure
Pe miriști porumbeii-n dans rotund
Zvîcnind în parașute albe-sure
și cositorul lacurilor, seara,
La răsăritul stelelor, pe munți,
Cînd curge-n faguri viziunea, clară,
Beatitudinii nocturne Nunți.
Laud Murmurul ce-n prag mă impresoară
și-mi umple cerul gurii de cuvînt...
Laud cerul patriei adînc în vară
Și bucuria că-i sînt fiu și-o cînt...

Cîmpul pîinii

(Călușerilor transilvăneni din Romos)

Cîmp al dreptății noastre. Îngîndurat pămînt
În care curge duhul părinților din fire
Domol și clar, nu apă ci semn și legămînt
Al celor ce-l băură dintîi din nemurire.
Vătafi ai Doinei, plugari de viță care
Stînd drepți în trupul țării cu
pumnii-nsămînțară
Neîntreruptă Veghea din datini milenare :
Pîinea-luceafăr răsărit în țară,
Moș Căpetenie, tu curgi pe românește
Ca să rămîi, Idee, ogliditor, aci
și revărsîndu-ți vlaga-n țărînă-adăpi și-nvii
pe Cîmpul Pîinii tot ce viețuiește.
Primenitorule, Riu Mire Domn
în care nălucesc galactic clenii
Eu mă hrănesc cînd spun că-n mersul tău
Văd mersul calm al nost peste milenii.
Și-n sus, la căpătîi de munți bogați,
stă lancul înstelat în veșnicie
Roata pe care moți martirizați
au picurat în doine, mi-a înflorit pe ie...
Aici, în Cîmpul Pîinii, ticăloșitul veac
Tu l-ai văzut cîndva zidind cetate
Pită de pleavă, adevăr sărac,
S-au dus cu cei ce pier, pustietate...
Noi am șezut în doinele de leac...
Priviți, acum, minunea acestui Joc ce pare !
Priviți cum duc românii steagul lor...
Un tricolor din veacuri ce-au puhoit fugare
Simbol bușnit din pieptul păstratului Popor !
Priviți, în Cîmpul Pîinii, aici, dintotdeauna,
Trei vițe, trei lumini, din mîini în mîini
purtate,
în jocu-acesta straniu, nu iute ca furtuna,
ci inimă ce-n vatra română bate, bate !
și-n mîinile acestea, rădăcinoase, tari,
ce-n aer se-mpreună cum pe sub munții-moși
se-mbrățișează, aspră, pădurea de stejari
Nedoborît din berne e Semnul din strămoși...
În bită de păstor și de plugar purtat
Prin datină, din datini, veciilor poruncă,
Semn al ședерii noastre, de nimeni sfîrtecat,
Armîndeni drept și falnic de pace și de
muncă.
Priviți-l, ei îl urcă pe piept, la locul său !
Brîu al credinței noastre-ntregite cu dreptate
Pe Cîmpul Pîinii, iată-l, ștergar din curcubeu
sub care pîinea țării-i o inimă ce bate !

Zestre

Privim prin felurimea de ferestre
Cuvintele ce ni le-au dat de zestre
Cei ce și-au tras pe umeri, în poveste,
Văzduhurile albe de pe creste
Și rareori atingem, orbitor,
Vreun miez din adevărul sfînt al lor
Dezvăluind, cu buze de lumină,
Mireasma-n care arde-o rădăcină
Din arborul cel mare și etern...
Sub floarea lui genunchii se așternă
în demnă venerație și dreaptă :
Promis Limanul, luminînd, ne-așteaptă.

Constantin Baraschi : „Portret"

Constantin Boraschi : „Mihai Eminescu" (detaliu)

florin costinescu

Negustorul din Brebant

Să mergem, doamnă, în Paring
pe-al raiului versant cel sting,
ca să culegem pietre rare
de forme pure și bizare,

Ci a trecut pe-acest versant
negustorul din Brebant,
cel mult vestit, surizător,
în chip de tainic călător,

Venea tîrziu de la un tîrg,
cîștigul îi dăduse-n pîrg,
și doldora de avuții
călca poteci sub cer pustii

„Cum să ajungă la Paris
pe drum nesigur și deschis ?"
„Decît prădat, amar să plîng
o iau încet peste Paring !"

Își zise straniul călător
în forul lui interior,
de om de bine și pedant
cum sînt mai toți din cel Brebant.

Așa ajunse el pe-aici
nebiciuit de nici un bici,
ci doar minat de-un vis ciudat :
„...Și se făcuse că-s prădat..."

Ținea poteca pe sub stînci
a mers pe coate și pe brînci,
prin ploaie, zloată și furtuni
a înfruntat ger și genuni,

O, și acuma ar fi mers
de n-ar fi auzit un vers
sau cam așa ceva, rostit
de-o voce care i-a vorbit...

„Stai călătorule din drum,
privește-mă chiar dacă-s fum
la pieptu-mi vino să te string
sînt ciobănița din Paring !"

Și glasul cald l-a ispitit
pe negustorul iezuit
și presimțind ales festin
din toți rărunchii i-a spus : vin !

Năluca dulce, cum-necum
a fost doar boare, aer, fum,
și vîntul modela din ea
un trup frumos ce nu era.

Dar negustorul din Brebant
a scos galant un briliant :
„Al tău va fi de-i fi a mea..."
Și briliantul strălucea...

Vorbea cu el, cu sinea lui
cu muntele privindu-l șui,
vorbea cu toate și cu tot :
„Mă frige inima, nu pot...

Aici rămîn, pe-acest versant
nu mai îmi pasă de Brebant
chiar dacă viața îmi voi da
aici o s-o aștept pre ea"

Și-a stat ani lungi, nemîngîiat
și a sperat, a tot sperat,
dar într-o zi, la asfințit
s-a întîmplat că a murit.

Și sacii bogăției sale
au luat-o, îndesați, la vale
și-n prăvălirea tristă, oarbă
căzură pietrele în iarbă.

Lucră ani în șir la lună,
pe vreme bună sau furtună.
lucră pîn' s-au stins și ele
de dorul de a fi inele...

Să mergem, doamnă, în Paring
pe-al raiului versant, cel sting,
ca să culegem pietre rare
de forme pure și bizare

Să le culegem visători
argonauți tîrzii prin nori,
să le culegem clandestin
cînd plînge sufletu-n destin

De parc-ar fi închis pe veci,
să mergem după pietre deci
pe malul raiului, cel sting
din muntele duios, Paring.

Noul Val

Nervos, cu zgomot, triumfal,
intră-n arenă Noul Val,
copii superbi, interesanți
cu bici și pantaloni bufanți,

Cu măduva fierbînd în os
ei nu se-nchină la Hristos,
n-au zei, icoane, nici bătrîni,
ei vin — nu poți să îi amîni...

Frumoasa hoardă în delir
stîrnind ecou pînă-n nadir,
și nori de glorie spre cer
planînd mărunt cu efemer,

Aplaudați-i : sînt frumoși
ca pînzele semnate : Bosch,
aplaudați-i spectatori
căci sînt virili și sclipitori,

Descinși din stirpea nimănui,
sînt și flămînzi, sînt și sătui,
ei rîd și plîng în nevăzut
și-s migratori spre Absolut,

Născuți de-o zi — liliputani,
sînt așteptați de mii de ani,
ei, bionzii, tefeii, bolnavii
ei, cinicii, modeștii, gravii...

Descoperind miresme-n flori
ei trag cu pușca în culori
și sîngele, voioși, îl-l sorb
pînă rămîne cerul orb,

Așează vechi zidiri
cu foc adus de nicăieri,
aruncă poduri peste șanț
și fluieră înspre Bizanț,

Călări pe glorie, pe cal
intră-n arenă Noul Val
aplaudați din răsputeri
cît clipa nu coboară-n ieri...

Să galopăm

Să galopăm peste nămeți
de albul pur pururea beți
zăbala calului, încinsă
să ardă depărtarea nînsă,
din cer să cadă clopoței,
și să îi atîrnăm în șei
să cadă ciucuri aurii
să zburde mînjii-n herghelii
zăpada să ne-ncerce felul
cînd se întoarce-n oaie mielul
cel de-o veni la primăvară
în brațe, bulgări, să ne sară...

Care de triumf

Triumfe, deci. culoarea gri
în marele concurs din piață
căci e omega, alfa, phi,
căci e fecioară, după față...

Căci ea s-a smuls din alb cu greu,
și-și renegă, abject, părinții,
că n-a crezut în dumnezeu
că-a șters de pe icoane sfinții,

Portretul ei urcat pe ziduri
cît mai înalte, suitoare
senină, deci, și fără riduri,
la butonieră cu o floare,

Datori îi sîntem neam de neam,
culoarea gri e absolută,
ea a strigat, cîndva, Sesam
scuipîndu-ne, ea ne sărută,

Cioplîți-i de triumfuri care
în lemnul purelor esențe
și-ntoarceți spatele la soare
slujbași ai marii delicvențe...

Ci stropi de lacrimă și rouă

Se înserează mai curînd
cînd aud apele mergînd
nu-s matca lunecoasă-a lor
ci pe o urmă de cocor,

Se zbat în valuri stele mii
și parcă sînt ființe vii
atrase din afund de spațiu
de foamea-oglinzii fără spațiu,

Niciuna piatră nu rămîne
ca să se piardă în fărîme,
ci stropi de lacrimă și rouă
ce viața ne-o despart în două.

Iluzie, alt turn din Pisa

Frumoasa doamnă Beatrice
a sucombat ieri la Paris
frumoasă nu acum — cîndva,
cînd Turnul Eiffel se năștea,

A fost modelul ideal,
pentru mirагiul ei carnal
la mulți peisagiști divini
parizieni și florentini,

Trăia-ntr-o cameră, modest
cu geamul lăcrimînd spre est,
între cafea și-ntre țigări
mergea ca trenul între gări,

La lift era văzută-ades
purtînd pe cap un fel de fes,
pe umerii fragili de tot
un vechi și demodat capod

Se mai ducea din cînd în cînd
să-și țină-n colț, la carne, rînd
vecinii o iubeau nespus
și nu credeau că s-a și dus...

Da-n proaspătul ieșit ziar
citirăm anunțul mortuar
în care se-arată concis
de moartea doamnei Beatrice

Se pare c-a murit ușor,
că scrie-n el „fulgerător".
cuvintele, și ele plîng,
vai, suflete năting. năting,

O masă, scaune, tablouri,
în rest nimic, niște zerouri,...
atît lăsă în urma ei,
ceva bănet,.. dar nu în lei...

Stătea-ntr-o ramă însăși ea
lascivă, pe o canapea...
Și ochii, ah, argintul viu,
priveau spre propriul ei sicriu,

În fine, liniștea-a venit
și-n pieptul ei prea șubrezit
iar clopotele care bat
acoperă cîte-un oftat...

„Sărmana doamnă Beatrice
fiică-a marelui Paris
gingașă ca un bolero,
trufașă ca un Watterlo,

Naivă, tandră ca un crin
te duci de-acum în țintirim,
te duci de îngerii cei buni
călăuzită prin genuni...

Dar cînd mai toate s-au fost zis
se auzi „Oh, Beatrice"...
În colțul camerei, un el
un moșneguț, un bătrînel,

Era. străpuns de-al artei chin
un artist plastic florentin,
ce-o avusese drept model
spre a-i inspira al lui penel,

De-abia venise la Paris,
cînd o-ntîlni pe Beatrice
să se afirme — oh, ce greu
de-o vrea prea bunul Dumnezeu...

Și Beatrice, cum stă, așa
pare a fi opera sa ;
Culori, peneluri, ore, vieți,
o, cum ne-nveți și ne dezveți

Iluzie — alt turn din Pisa...
Și Beatrice murind, proscrisa,
chiar doamna sucombată ieri
spre care cad, troieni, tăceri.

POEȚI DIN ALBA IULIA

ion margineanu

Patrie

Din istorie vin să număr eroii,
În zi de Duminică la Alba-n cetate
E toamnă, din iarbă oglinzile ploii
Spală inscripții, — tulburătoare palate
În care se intră ca-n jertfele sacre,

E-o arșiță-n singe de parcă din vetre
Tot soarele zilei în cercuri coboară,
Sărută pe frunte soldații cu sete
Mereu neștiuți, ce-au murit pentru țară
Rădăcină-n sevă pururea să doară.

De-avalma sub limbă se-aud cum frământă
Doar numele țării ca un cîntec știut
Cuminți stau să-l număr și-n liniștea lrintă
Lacrima verbului se transformă în scut ;
E dorul de MOȘIE în tricolor țesut.

Lui Avram Iancu

Aud cum inima-mi transcrie
Istoria din munți pe limbă
Și-Avrame-n toamnă aurie
Ca veghe Țării o preschimbă.

Cărturăresc distinși tribunii
Prin singe, hartă de vioară,
Și-n nume-mi picură străbunii
Iancule, lacrimă să doară.

Mai bandajează moții-n munte
Dorul, pădurea, un izvor,
Lași fluierul ca să-i alinte
Ca fii ai bunului popor.

Transcrie inima sudoarea
Istoriei. Prin jertfe-o spui,
Avrame Iancule, că-i Țara
Prin literă crescînd statui.

Bacoviană

Pe cerul de culoare gri
Tăcerea pietrei e un crin
Ajuns spre a mă amăgi
Cu-nflăcărare și suspin
Sîntem doar noi și n-ai să vii
Sub cerul de culoare gri

Privirea-i hamică desagă
Și-i șeaua unui roib ascuns
Și-i litera precum o fragă
Să te tot chem din nepătruns
Sîntem mai mulți pentru o dragă
Și-i ochiul hamică desagă

Se fură munți de nori și duc
Piatra în cer și-o mușcă lin
Și sînt un crin nepriceput
Pe gura cui să mă alin
Și-i versul casă de haiduci
Cu el tăcerile se duc

Ce singur sînt și n-ai să vii
Sub chimul de culoare gri...

Cînd voi veni

Cînd voi veni la tine mamă
Voi fi doar vers ce-mparte pîine
Și n-am să știu cît va ajunge
Zilei de ieri, celei de mîine
Și cîtă iarbă se destramă
Din fusul tău netors de mult
Și ce cărări se mai înhamă
La gura cîntecului smuls
Prin care-n cercuri mari pătrunde
Piatra și lemnul, focul, glia
Să pot la numele-ți răspunde
Cînd ne-o durea nemernicia
Ce-n sihăstria troienirii
Va rugini un clopot sfînt ;
Litera, — sfeșnic al iubirii —
Cîntar vieții pe pămînt
Rar voi veni la tine mamă
Ca vers ales ce-mparte pîine
Peste uitarea ce destramă
Zilei de ieri, zilei de mîine

victor făt

Simțiri ilustre

Cîmpul Libertății —
rază verde
strălumnează
simțirile de bronz
ale marilor bărbați
în douăzeci și patru de culori ;
tăcere înaltă
ca un descîntec dacic
străjuiește aducerile-aminte ;
Cîmpul transilvan
respiră solemn
pentru bărbații ce-au fost
putere și indemn
pentru bărbații de azi

Primăvara eternă a patriei

În frăgezimea verde
a unei zile de mai
piramidele florilor de castan
au izbucnit înspumate
asemenea valurilor ce se sparg
de malurile tuturor primăverilor.
Candelabre albe,
în limpezimea dimineților aurite
florile trăiesc aceeași întoarcere
în ceasul călător al anotimpului.
Sufletul poetului trăiește intens
în primăvara eternă a patriei —
înmuguriri noi și proaspete
ale biruinței luminii
ale adevărului
veșnic renăscător.

Popasurile craiului

Brațele stejarului
cuprind veacurile Blajului,
rădăcinile lui

se sprijină în oasele neamului,
oase — frumoase
stropite cu lacrimile doinelor ;
fluierul lanculul —
dulceață a dezamăgirii,
întipărește clipele molcome
rămase
în frunzele dorului
întipărește popasurile craiului —
scut liniștii

Memento nocturn

Copacii —
pînză de Penelopă,
sălbatice bufnițe
își cheamă monoton
chihlimbarul pupilelor
din ochi de pădure
să aurească
în toate nopțile
tenebrele copacilor —
pînză efemeră.

dumitru mălin

Să te auzi pe tine ca pe-un cîntec

Unde își ține pasărea cîntecul ?
Cînd vine noaptea doarme și ea ?
Știe că-n zori se întîmplă o minune ?
Aerul aripei
împrejmuit
arde ca sîngele bun de iubire,
dar noaptea pare
un cring oprit
Nu pentru zbor am venit
eu pe lume
ci pentru seceră
pentru vînat ?
Iartă-mi pădurile, tu, îndoială !
Vada din mine
s-a terminat ?
Întrebînd mă rănesc,
dar în vise sînt altul
Pasărea-și ține cîntecu-n mine,
minunile zorilor
sînt sîngele meu
ars de neliniște ca de iubire.
Pasărea-și ține cîntecu-n tine ?
Iarăși întreabă zorile crud —
Parcă pe cer mi se reazemă pașii
parcă-s cîntec,
parcă m-aud.

Pe urmă ce

Numai de-o palmă-i ziua ridicată
Sub ochii mei cu punțile troznind
Mă urt jur împrejuru-mi înc-o dată
Ca șarpele la pîndă lîngă grînd

Aș vrea să mușc. Mi-s cuie negre dinții
Un joagăr simt în singe-ntăritat
Despic în două stîncile și zgîlții
Fîntînile din fiecare sat

Să se trezească toate și să vadă
Cum mă răstorn în rănile din cer
Cum am ajuns de joacă și de pradă
Încît mi-ascult celulele cum pier

Îmi dau la păsări irișii să-i ducă
Pe lîngă nori lungi, pe lîngă munți
Căzi în curînd cărarea se usucă
Și arborii-n păduri vor fi cărunți

Și ce voi mai trimite eu acasă
Decît aceste halde de tîrziu
Pe care vîrsta-mi galbenă le lasă
În tot ce nu mai trebuie să fiu

În tot ce-aș fi putut... dar fără vară
Nici iarba cea mai-naltă nu dă spic
E noapte și e zi... și-i noapte rară
Pe urmă ce mai e... ? Nimic, nimic ! !

Cînt dintre ziduri

Oare dintre ziduri
mai putea-mi voi spune
cîntecul simplu, zîmbit ?
Lumina străină-a ferestrelor umede
taie truditul meu chip.
Duc între dinți
o fiară sfioasă,
la intersecții
o arunc sub mașini,
pădure și dealuri departe,
numai oameni grăbiți,
numai oameni
și ziduri, dar ziduri înalte !

Am mai fost eu pe-aici
v-am mai spus cîte-un cîntec
dar plecam, viscol tînăr, în munți
Aveam singe mănos
și privire de pasăre
înălțată din rouă-n senin.
Acum rabd peste suflet
o pădure de piatră...
Oare-ntre ziduri
de ce-am vrut să vin.

Casa din grîu

Mi-aș face casă undeva în grîu
Cu ușile aprinse către vară,
Ce-i dincolo de lan să nu mai știu
Să nu am înăuntru și afară

Vecini să-mi fie spicele tînjind
Ca niște fete mari după plecare ;
Eu, mirele de cîntec și de gînd
Îndrăgostit, o zi, de fiecare

Și nimeni să nu știe că trăiesc
Nici pasăre, nici iarbă, nici femeie ;
Cînd grîul s-ar cosi să-mbătrînesc
În snopi și în căpițe să mă-ncheie...

Ce-i dac-aș fi pe urmă treierat
Și măcinat la moara de făină ;
Și-așa mă macin singur și mă zbat
Și-așa nimic, nimic, n-o să rămînă

Atîta-s de sătul de cîte știu
De gînduri și de oameni și de case
Că mi-aș retrage sufletul în grîu
Măcar acolo-n pace să mi-l lase.

gheorghe dăncilă

Valea Frumoasei

Ureă dealurile lumînări de ceară
În toamna ce domnește peste văi
Natura-i gravă, în ogăm lucrată
Pe-acest pămînt blagoslovit de zei

E liniște albastră pe Frumoasa
Și apele duc murmurul lor pur
În turme limpezi ce doresc cîmpia
Visînd la munții mîndru dimprejur

Sus, un văzduh curat și de-mpăcare
Și ca acasă ne simțim aici
Părinții daci trecură pe pădure
Și frunzele li-s țînte de opinci

Căutăm cu ochii baci din Miorița
Pe coaste mari cu-ngustele cărări
Vom aștepta ca noaptea să apară
Că stele sînt urme de miori

Dealurile

Dealuri singure cu aripi grele
Fără pădurile plecate pe care
Mai pun semne în grindă de zări
Și se spală pe față cu soare

Sub drumul stelelor din nopți
Mestecenii au înălțat troițe
În coaja albă ca-ntr-un trup slăbit
Săgeți de crengi se-nfig un chin s-ațîte

Pe rug de toamnă fagi s-au prăvălit
Și i-am schimbat în grabă pe bucate
Șumane lungi de neguri ne-au umbrit
Și ploile au lăcrimat pe sate

Și am văzut cum sărbători de grîu
Cîmpia și le-a scos încet pe masa
Cum vara limpezită cu lumini
Grea ciocîrlie spre pămînt se lasă

Eu am călcat pămîntul lor cel liber
Descult, fără nimica în picioare
Ziua mi-am singerat-o în măcești
Ochii-au deprins cu mierlele să zboare

Nu am urcat demult pînă în vîrf
Gorunii să-mi întind-a frunzei pîine
Pe traista ierbii capul să mi-l pun
Să odihnesc copilul blînd din mine

Pictură naivă

Apune soarele-n părinți
Pe cîmpuri galbene de grîu
Și în altarele de munci
Ard luminări de rîu

Ce calde bucurii mă dor
Pe cer bătătoresc poteci
Al stelelor picior desculț
Îți calcă cîmpul dacă treci

În mine mai adun poveri
De dealuri pline de goruni
Cu cositura dimineții
Vreau, satule, să mă cununi

Vreau prunc de șipot luminos
Cu apele vorbind pe scoc
Cînd umbrele în brațe-l string
Și vara bea din cer noroc

Și toate diminețile din sat
Adune-mi-se într-un spic
Și din izvorul de pămînt
Veac de părinți să mai ridic

Legături de sînge

Mai arde-n noi curată mărturie
Dovezi adînci răbojul verii stringe
Țăranii blînzi cînd trec peste vecie
Uniți sînt cu pămîntul prin legături de sînge

Pruncii de timpuriu l-au încercat
De plug să țină și să dea la coasă
Comoara cumpănirii drepte-o țin
Și-n mîini, și-n suflete, și-n casă

Gătiți cu dimineți și grîu în trai
Cuib de cîntări făcute sărbătoare
Frămîntă pîinea dulcelui lor grai
Cu limpezimi, cu liniște și soare

Dealurile dorm pe căpătîi de nopți
Vîntul ne pare-un rumegat de vite
În cartea mare-a trecerii, la sat
Și stelele-n iubiri rămîn cîlite

Pe cîmp de veac sub roșii vîlvătăi
În soarta lor cu vrăjmășie sapă
Și-i cheamă ca o plîngere de fiu
Cîte-un izvor cu tremurată apă.

Constantin Baraschi : „Carlatidă"

vasile remete

Veste

Au început să-mi cînte ochii
Și umbra mîinii mele minunat
Sub cerul gol a început să cînte
Desăvîrșind un grai adevărat

Au început să-mi cînte ochii
Fără cuvinte cu tăcere
Sub cerul gol au început
Ca două răni sub mîngîiere

Au început să-mi cînte ochii
Tulburător de greu-ciudat
O ! cum nu vezi au început să cînte
Dar mai frumos ca niciodat'

Elegie

Cu gîndul greu petrec viața
Grădina ceea înflorită
Cu roada coaptă dar oprită
Și peste carl-domnește ceața

Că tot mai greu această fire
În care sufletul e pus
Poate aprinde un răspuns
Pe care să-l numești iubire

Dar peste tot rămîn doar ochii
Stingîndu-se de dorul ei
De viață de lumina ei
Dar tu de ei nu te apropii.

Odă

Iulia iulia pămîntu-i frumos
Tulburător de tot cu marginele sfinte
Hai să ieșim să cîntăm
Cît timp sîntem aici
Cît timp avem cuvinte

Iulia iulia lumina-i subțire
Și-n singele meu se arată
De dorul acestui pămînt
Cu mult mai curată.

Iulia iulia eu tocmai vorbesc
Acum despre toate în dulcea furtună
Iulia iulia pămîntu-i frumos
Și-n mine există — auzi-l cum sună.

Moldovița

Am în minte amintirea ta
Și sfîrșierea de-a te ști
Te voi iubi înstrăinato
Te voi iubi te voi iubi

Dă-n toamnă suflete mi-ai spus
Sărută-mă pămînt — tăcere
Dă-n toamnă dragoste, de-acum
Vom fi stăpîni pe sfîșiere

Apoi în sufletele noastre
Lumină tragică-nflori
Te voi iubi înstrăinato
O, sfîșierea de-a te ști

mircea stâncel

Stampă în piatră

Celor căzuți înainte de prima
mare Pace
pentru creșterea României.

Între nașteri, cununii și vacarm
Este o piatră pătrată
În care voi nu ați murit
În lumina de iarnă.

Cioplitorul și-a făcut meseria
Împins de preotul abreviat
Într-o dimineață întîrziată
În lumina de iarnă.

Vocala, consoana strîmb așchiate
Primesc soarele originar
Și carnea pietrei se încălzește
În lumina de iarnă.

Sălbăticiuni ancestrale

Răspunsuri ultime sînt doinele
Și floarea de colț e speranța zilei,
Cel întîlnit ar putea fi oricînd îngerul,
Între aceste limite dantelate.

Vase de lut gărduite —
Forme inefabile
Zăngănitul din podișuri nu-l aude nimeni,
Între aceste limite dantelate.

Vă subțiați, vă spargeți
Așchiile îmi intră în ființă
Sîngele răsfirat e frînghia ce mă leagă
Între aceste limite dantelate.

O, sălbăticiuni ancestrale,
Mantii de carne etern împletite
Cum vă treziți în umerii mei
Între aceste limite dantelate.

Biciul

Și iată sunetul ieșit
Prin atomii de sîrmă
Devorîndu-mi auzul.

Astfel îmi intră în casă
Și pruncii mei îl confundă
cu o melodie ancestrală.

Sub mările mări cinepa se topește
Și naltele mîini fac bicîuri
În camere închise.

Pocnetul de cristal așează eternitatea
Pe cețoasele scaune
Și iernilor particulare le stearce fulgi aurii.

Bici straniu-linie pe care Pitagora
Beat de adevăr
Uita să o mai îndrepte.

Spatele meu este găurit
Pentru identitatea ta suplă
Pentru cîrzile tale fără egal.

Eu te-am ales bici de sîrmă
Și-ar trebui într-o dimineață de vară
Să-mi crapi obrazul.

Poate te vei despleti
Și vîntul va bate invers
Într-o primăvară tîrzie.

Cînd statornic purced

Sunt spune răcoreșul contur
Cu-mpletiri de oțeluri aduse
În rouă de lună,
Cînd statornic purced.

Vreau să ridic
În casa din față
Brumatele roade-ale dansului,
Cînd statornic purced.

Joacă prin aer genunchiul
Și-opinca e capătul gîndului
Din provocatele pivniți ale ființei
Cînd statornic purced.

Ghemul de oase înviorat în baltă,
Aiță
Și-ncolăcește convivul emfatic,
Cînd statornic purced.

Voi bate cu palma cumpănită-ndelung
Sus lîngă lampă-n tavan,
Clatin și sting flăcăruia,
Cînd statornic purced.

Nădejdile Mutului rămase în mine
De veacuri ies în azur
Prin asprele boțuri din trup,
Cînd statornic purced.

NUMELE POETULUI

NICHITA DANILOV

După Fîntîni carteziene *(Editura* Junimea, *1980), excepționala carte de debut probînd o vocație orfică unică în linia marii poezii moldave de la Eminescu la Dan Laurențiu, Nichita Danilov* publică o *nouă carte de poeme,* Cimp negru *(Editura* Cartea Românească, *1982). Inubliabilele litanii ale primei cărți, intonate monodic („Unde s-au dus zilele tale, răscolitoarele seri ? / pretutindeni le cauți, nu le găsești nicăieri, nicăieri... // Pretutindeni se întind întunecatele înghețatele, apele, / te pleci peste liniștea lor și îți cauți aproapele. // Te privesc din adîncuri adîncile, gâvanele ochilor morți, / știi-vei prin lume trupul pustiu, chipul gol să ți-l porți ? // Nicăieri nu zărești nici o undă aripa să-și scapere, / cine din umbră, cine de umbră va veni să te apere ? // Unde s-au dus zilele tale, răscolitoarele seri ? / pretutindeni le cauți, nu le găsești nicăieri, nicăieri...“,* Amurg (6)) *ori coral („Corul de bărbați: / Ingenuncheați în amurg / să privim încremenirea trupului nostru / și să cerem iertare // Corul de femei : / Iertare / iertare / de-acuma și-n veci / să cerem iertare / iertare iertare / trupului nostru // Corul de bărbați : / Ingenuncheați în amurg / să privim dincolo // de spaima ochilor noștri / dincolo // Corul de femei : / Dincolo dincolo / ce este dincolo ? / o ce este dincolo ? / să cerem iertare / iertare iertare / trupului nostru / de dincolo // Corul de bărbați : / Să ingenunchem în amurg / sub candela sfîntă / a inimii noastre / și să cerem iertare / iertare iertare / trupului nostru / umbrelor noastre / de dincolo / dincolo dincolo / o ce este dincolo ? // Corul de femei : / O se aud iarăși / dangăte iarăși / să cerem iertare / ce este dincolo ? / o ce este dincolo ? / iertare iertare // Corul de bărbați : / Ascultați corul de clopote / îngenuncheați în amurg / și ascultați bătaia de clopote / din marea de clopote / valuri de clopote / rostogolindu-se greu / prin purpura serii // Corul de femei : / Dincolo dincolo / ce este dincolo ? / să cerem iertare / iertare iertare / de-acuma și-n veci / trupului nostru / umbrelor noastre / ce este dincolo ? / O ce este dincolo ? // Corul de bărbați : / Dincolo dincolo / ce este dincolo ? / marea de clopote / valuri de clopote / din marea de dincolo / să cerem iertare / iertare iertare / ce este dincolo ? // Corul de femei : / Pacea de dincolo / viața de dincolo / să cerem iertare / iertare iertare / dincolo dincolo / ce este dincolo ? / spaima de dincolo / spațiul de dincolo / dangătul de clopote / flăcări de clopote / răzbătînd din adînc // Corul de bărbați : / Să cerem iertare / iertare iertare / ce este dincolo ? / să cerem iertare / de-acuma și-n veci / trupului nostru / umbrelor noastre / iertare iertare / ce este dincolo ? / o ce este dincolo ? / dincolo dincolo“* — Preludiu), *impuneau o structură muzicală copleșitoare, un lirism cogitabund („Căci am fost însetat și am băut / din spaima exactă și deplină a lucidității.“ — O Pythagoras), un ceremonial fantomatic, glacial, de sfîrșit de lume: „Se strecura o ceață subțire, subțire, / ca un văl liniștit între mireasă și mire. / Din pardoseala de piatră, ca dintr-un potir, / din apa înmiresmată de trandafiri, / mîinile lor se ridică, se caută și se cuprind / cu degete lungi și subțiri ca de argint, / stingînd candelabre și sfeșnice reci. / În liniștea rece îmbrățișați pentru veci. / În altarul surpat peste pardoseala lucioasă, / lîngă icoanele vechi și cărțile groase / peste clopotul mut căzut în fîntînă / și turlele grele, mîinile închină / o cupă-de-argint cu licoare curată / pentru inima grea și gura secată, / o cupă de aur cu licoare divină / pentru lăcașul de fum și piatra-n ruină... / Astfel se strecura o ceață subțire, subțire / ca un văl liniștit între mireasă și mire“.* (Medalion (y)). *În acest univers absorbit de golul și liniștea glaciațiunii, ruga e expurgată de căldură, gesturile au lentoarea unui ritual al abdicării, peste tot instaurîndu-se un prezent atemporal, o durată a cărei consistență e iluzorie, de „sunete reci și sublime“, de ecou al prăbușirii lumilor în sine.* Noapte în Danemarca, Bărbatul cu pipă, Peregrinări, Cain, Abel, Se înroșește zăpada, Ghilotina, Jertfa, Din jurnalul unui cabotin, *scenarii livrești, mitologice, „dramatizări“ ale absurdului ori secvențe hilare de coșmar beckettian fără un sens simbolic univoc, sînt poemele care anunță cea de-a doua carte,* Cimp negru *(unul dintre ele,* Ghilotina, *fiind dealtfel reluat fără modificări), carte a „căderii“ din starea de extaz celest, a exilului printre întîmplări nesemnificative, „istorii“ relatate epic ori dramatizate cu „zgomot și furie“, în care persoana umană își mai încearcă parcă un repertoriu rezidual fără prea mare convingere, animată doar de patosul premoniției negre, devastatoare : „Îngerul meu tămăduitor / n-ate aură nici aripi. / Îmi pune degetul pe rană și-mi spune : / „Există, Danilov, există“ ? // „Există, există îi răspund. / De mai bine de un sfert de secol / nu fac decît să exist“, / „Atunci fii mai sigur de tine / și există cu adevărat !“ / „Există, există, îi răspund“ // „La vîrsta ta eu eram altfel, îmi spune. / Tu parcă n-ai sînge în vene, / n-ai viață n-ai demon“, / „Există, există, îi răspund. / De mai bine un sfert de secol / mă străduiesc să exist“. // „Atunci caută-ți cealaltă jumătate a ta / și există cu adevărat !“ / „Cealaltă jumătate a mea / a rămas dincolo. Dincolo, îi răspund. / Du-mă în alt timp, în alt secol...“* (Alt secol).

Capodopera acestei cărți a „dezîncîntării“ e, fără îndoială, Nouă variațiuni pentru orgă, *un fel de* Colonie penitenciară *a lui Nichita Danilov, parabolă a inutilității și vanității rituale a scrisului, parabolă a formalismului caduc, nemîntuitor în absența sensului ascensional al cuvîntului.*

Nu voi face greșala, pe care o fac mai toți criticii literari prezumțioși, să cred că unui poet adevărat trebuie să i se dea „sfaturi“, nici nu voi fi foarte îngrijorat de „evoluția“ sau „involuția“ unui mare talent : în fapt, sigurul lucru important pe care trebuie să-l urmărim în metamorfozele lirismului ține de organicitatea demersului, de identificarea nucleului exploziv care separă poezia de grafomania savantă, de letrismul din ce în ce mai abundent în poezia noastră de azi. De o transparență angelică, poezia lui Nichita Danilov din Cimp negru *conține peste tot surpriza „dramatică“ a elaborării, dezvăluind nucleele de groază, de spaimă, de tragic fior în contemplarea unui dezolant spectacol într-un fascinant și respingător* theatrum mundi.

Păstrîndu-și dispoziția ludică intactă, ca în admirabilul poem Semnul *(„Fiecare să aibă cal și să-l călărească. / Să aibă sabie și s-o ascută. / Să aibă colț și să-l lustruiască. / Să facă zilnic exerciții de gimnastică, / astfel ca mușchii să nu încezească / și să fie elastici zilnic trei ore / să se dueleze în fața oglinzii, / ca mușchii să nu încezească și să fie oțeliți. / Să-și ia un șoim și să vîneze cu el, / în fiecare miercuri și vineri. / Luni să se-mbete și să-și mușmuluiască / nevasta și copiii. Simbătă seara / să-și vizităze amanta și să rămînă la ea / pînă duminică la prînz. Duminica după masă / să stea cu mîinile sub cap și să privească în tavan. / Iar la primul meu semn să fie gata : Și aceasta e semnul !“*), Nichita Danilov *își probează marea vitalitate lirică, reușind să convingă, cu numai două cărți, că este unul dintre cei mai importanți poeți moldavi (și deci români) de azi...*

Constantin Baraschi : „Pe valuri"

Poezia calmă, academică și vărsătoare a lui Constantin Atomii nu se ferește, cu toate acestea, de florii anxietății. Anotimpurile lui sufletești sînt luminoase, solare însă izvorîte dintr-o lungă sețlpire rece, ca de amurg, o emoționantă „vară de nolembrie“. Cele mai de seamă izbînzi ale liricului stau, fără discuție, în acele naturiste schițe de cîte două-trei catrene, ample și aproape mecanice sub raportul tehnicii exterioare, niște pasteluri călcînd greu, pe o materie ponderabilă : poetul s-a desprins de pămînt, rămînînd cu un ecou teluric voind să la, cu gîndul, o infățișare volatilă, împiedicată de prea grele substanțe. O jale folclorică, adusă, în echilibru, dă nota liricii lui Constantin Atomii.

Artur Silvestri

constantin atomii

Nostalgii autumnale

Pling corcodușii toamnei cu lacrimi albăstrii
Se-mbată iar pămîntul de-atîta vin în vii.
Eu însă voi rămîne c-un munte mai sărac
Plecat în delta iernii palat de vis să-mi fac.
De-acolo prin ferestre cu mîndre flori de ger
Privi-voi înspre Marea mihnitului meu cer,
Să văd cum trec prin zare dihănii de omăt
Cu ochii de Luceferi și mersul îndărăt
Și cum devine-ntinsul de valuri pustiit
De zborul calm al verii atît de îndrăgit.

Cîinele uitării

Mă latră-n poartă cîinele uitării
Întunecat la blană ca un mosc,
De se-ntristează troscotul cărării
Și pomii care nu mă mai cunosc.

Nu-i nimenea un zîmbet să-mi ofere...
Salcîmu-și scoate ghearele hain,
Ograda dă alarmă prin tăcere,
S-o tulbure de parcă-aș fi străin.

Bunicul și bunica nu-s pe-acasă
Cam de aproape douăzeci de ani,
Cu firea lor prea strict bisericească,
Or fi prin rai agați la bogătani.

Cireșului cu dulce rod din care
Făceau toate vecinele compot
I-a mai rămas din faima foșnitoare
Prin tufe reci de brusture, un ciot.

Pe șura cu paie învelită
Se cațără trei fire verzi de știr.
Iar sora mamei, tușa mea iubită,
S-a dus să doarmă-n pic la cimitir

Chiar mama a plecat pe punți de vise
Din pinze albe și de motocei
Spre veșnicia porților deschise
Să vadă ce mai face sora ei.

Nu-i nimenea un zîmbet să-mi ofere...
Salcîmu-și scoate ghearele hain.
Ograda dînd alarmă prin tăcere
O tulburâ de parcă-aș fi străin.

Mă string de git regretele amare...
Din streașină mă scuipă un motan
Ce-oi fi făcut de-am devenit eu oare,
Azi, locului de naștere dușman ?!

Chiar casa cu șindrilă vremuită
Proptindu-și toate tainele-n zăvor
Mă sfruntă-n stilpul vremii sprijinită
Ca patria pe-un mare trădător...

Vom mai veni...

E ceasul cînd și piatra are un strop de duh
Pămîntu-și furișează spre rodnicie mierea
Pădurile se culcă cu timpla pe văzduh
S-asculte-n lumea serii — cum chiuie tăcerea.

Nu-ți trebuie umblare prea multă prin poeni
Să vezi cum cerbii verii sînt galeși de iubire.
Prin văile albastre luceferi pămînteni
Sub stresinile vremii se-ntrec în strălucire.

Vom mai veni pe-aicea ca să vedem cum zbor
Nălucile din riuri cu aripi de lumină
Și cum prin hăuri noaptea spre frica tuturor
Pîndește somnul firii cu ochii de jivină —

Nocturnă (I)

Visele se-adapă cu răcoare
Cîntă-un tulnic în străfund de veac.
Iarna ni-i ispită-nșelătoare
Undele luceferi scot din lac.

Și e vară-n univers. E vară.
Înfloresc chiar și în ceruri tei.
Sub frumoasa liniște lunară
Tot pămîntul i-ametit de ei.

Nocturnă (II)

Se scaldă noaptea goală în apele lunare
Cu ochi de lăcomie luceferi o pîndesc.
La sînu-i plin de farmec, seninuri și răcoare,
Vreau pînă-n zori prilejul de cîntec să-mi găsesc.

Stînd rezemat de gînduri de ceruri și pămînturi
Și urmărind visarea besmetică prin vid
Văd cum, pe lîngă codrii dorm ostenite vînturi
Și-n corturi de tăcere ecouri se închid.

Lirica ritualurilor arhaice

Un foarte interesant poet al elementelor, [illegible] de un alegorism dramatic de [illegible] structură, este și A. I. Zăinescu [illegible] lirică în continuă clarificare, [illegible] de materia estetică pe care nu o [illegible] de la o experiență la alta, modificînd-o, [illegible] ca pe sine; psihologii care își [illegible]. Metamorfozele poeziei nu sînt și metamorfozele valorii în prezența talentului ; a nu reține pretutindeni o mutație literară unică este indiscutabilul semn al [illegible].

Cu „Zeii neatenți“ (1967), A. I. Zăinescu debutează în climatul unui eliptic energetic, de extracție rurală și, mai precis, subcarpatică, el era poetul „colțorilor“, văzute ca un „mit“, pline de [illegible] de rituri țărănești, de „obîlceiuri“ de [illegible] ecouri ale unui paradis pierdut. Poetul vedea lumea aceea sub care dacă se caută totuși fumegă verde fîntîni“, el cînta calendarele agrare și podgorene, sub raportul mentalităților imperisabile: „Fierbe trei nopți vîntul singur și dună aceea / Trebuie tras într-o cadă [illegible] îmbătat / Femeile noastre rodară butoaie, / Sînt ca o bîrcă, și iuți, știu o mie de munci, / Feților mari le sar capre din coaste . Cîrduri de capre pe dealuri, și pleacă cu ele / Părinții le bat și fac nuntă atunci“. Aceste aproape [illegible] antice povețe lirice se scufundă treptat într-o și mai adîncă lume, ritualică, a [illegible] plină de personificările fumegoase ale [illegible] mitologice : „Era toamnă-n destin și [illegible] afară. / Înăuntru femeile și cel născut, / Cald-n otavă-amurgind și. ușoară, / Masa [illegible], deodată, cocoș s-a făcut“. Acum poetul cîntă „nedeile“ lui paradis, că, lumea țărănească plină de cai apocaliptici și teribili, de berbeci, de o întreagă faună virilă, populată cu misterioase fenomene din categoria miraculosului. Stelele trec de funia unui clopot, îngerii ies dintr-un corăb viu, umanitatea însăși pare a se fi predestinat în vită de vie. Poetul vădește o înclinație izbitoare către enigmele trupului, cîntînd arhetipurile miraculoasă, cu „ochiul magic“ așezat în frunte, ori pur și simplu incertitudinea universului mirabilos : „Din sate-amurgu-nchibuie-o fîntînă / Și fumu-n aer, scurte maluri de nisip / Prin care-noată albaștri îngeri de tărînă / Cu aură-n tălpi și must de carne în artere“.

Misterul lumilor este aici și misterul poeziei, bizuită, stilistic este, pe asociativitatea imagistă care scoate efect din concetti, din oxymoron. Acum, vîntul e „ca o lance“, lumina e „aspră“ somnul e „tîrîiu ca o lumînare“, „munții parcă ar zbura“ poetul contaminează esențe diferite și adesea contrare, voind să releveze ceea ce este semptern în univers : „zgomotul de culori“, „columna ploilor“, „Dezgroparea riurilor“, cum „suferă mări într-o piatră“ și așa mai departe.

Acest stil liric, și el „vegetal“, făcînd dintr-o materie simplă, inițială, uriașe episoade alegorice, dezvoltate mecanic, imagine din imagine, e tot ce poate fi mai pe potriva acestui poet care vine din „Arcadia“ lui podgoreană, cu un clasicism „horațian“ de după Walt Whitman.

Prin raport la întîiul volum, „Recviem într-un cimitir de mașini“ (1969) aduce un spor de amploare, o desfășurare de vers larg, curgător în chip măiestruos, indiferent la perfecțiunea ritmurilor, pe care A. I. Zăinescu le supune respirației poetice sacadate. Acum el adîncește viziunile rurale inițiale, databile istoricește și exemplifică în fragmente ca de cor tragic, călcînd rar și apăsat, o dramă universală. Acești poeți ai „cîmpiei“, care slăvesc sămînța, simburii, pămîntul, pîinea, vegetația, spicele, podgoria sînt, în ceea ce ne-au dat mai profund, niște lirici ai ritualisticii regenerative, care văd în cicluri condiții ale veșnicei regenerații. Filosofia lui e palingeneza, senzorialitatea e, dacă pot să spun așa, aplicată în metafizic ; planta nu mai e trecătoare vegetală muritoare ci speta ei. De aici, și imaginația poetică, acum tenebroasă și vizionară, catastrofică. Poetul vede „totu-n văzduh ca un semn“, „noaptea-n podgorii ca niște clopote / casele-și urcă acoperișul în cer“. O jale fără nume a cuprins lumea vitală a podgoriei din „Zeii neatenți“, adîncind alegorismul cu sugestia meteorologiei și a culorilor canonice : „Ninge și plouă pe lume. E iarnă în oumnii ei mici / și e zloată pe garduri, la porți soare negru și plouă, / Tună pe miei și pe arbori, afară și pe furnici“. Barocul imagistic s-a complicat și mai mult printr-o învrtejire de senzori, pigmentată de un aer oracular : „Ia-mi fața renede în mîini și mi-o așterne mesei. / Afară și dezleagă-mi ochii de auz. — e-am fost / Pe neumblate locuri, tainic, m-am întors seară“.

Cele mai interesante producții din „Recviem într-un cimitir de mașini“, acelea elaborate de ritm, desțelitte, au generat o curioasă acumulație ulterioară, căci „În zale albe“ (1971) conține, în majoritate, astfel de lirică indiferentă la regulile exterioare, directă și teribilă. Poetul este acum curat oracular și poezia lui a metamorfozat alegoricul în hieroglific. „Semnele de întrebare“ sînt emblema liricii de acum : „Arde piatra pe deal ca o luminare / Dulce ținută în mîini de copii / Niște preotese, prin vii, / Care fac semne de întrebare“. Tema rurală s-a ascuns adînc în materia poeziei care este mult mai reflexivă și „universalistă“, poetul cugetă la esență și aparență, la numere, la utopii, înțelegînd erotica precum un exil, e neliniștit de

Constantin Baraschi : „Floarea"

identitatea lui pasională („unde sînt vis și unde dor ?“) la spaime, la „zeii absenți“. Totuși, din meditația intelectuală răsare, ca o vegetație ambițioasă din solul pietros, imaginația rurală : tulpile, piatra, plugul, grădina, toaca bătînd de vecernie, frunzele, colinele, „fierăstraiele noi“ care lucrează adînc, părînd că îl rupe „în scinduri“. O modificare stilistică, de această, s-a produs însă cînd reflexivitatea a scăzut alegorismul, în schimb a turnat o substanță epică în lirism. Meditația, reflecția, atunci cînd sînt făcute de un spirit sensibil la eveniment și care interpretează obiecte ca niște hieroglife sufletești, dau poeziei „epicitate“ fără a-i ucide ihefabilul, ca aici : „Cutremurate-n veci, roase de sunet scoicile — / Ca niște lacrimi ce cad dintr-un amvon ; / Culcate-n țărmuri sufletele. spaima poate. / Sau tot ce nu ne-ngăduim, — speranța / Vederii de la orion „sau în această „citadină“, unde cîntă elegiac amintirea vegetației și a mării, esențele lumii elementare : „În acele orașe verzi cu ziduri amare / În care pietrele cîntă îmnuri de plante / Ca și statuile din piețe, delirante / Care toată ziua se uită pe mare“. Hieroglifele sufletului au lucrat adînc în substanța lirică, în aceste „zale albe“ elegiace, subtilînd ideea pînă la această expresivitate autotelică, fără verb.

„Grădinile ascunse“ (1974) nu conține o expfleță nouă, însă este exemplificarea imagisticii lui A. I. Zăinescu, bizuit în continuare pe ideea că ritualistica originară lucrează adînc în individ : „Dansează surd pe surde-acoperișuri de semințe, / Gol ca un zeu și calcă pe spinare ploile / Bătătorit de arșița-n amurguri, vînătă / Își curăță prin pietre rănile și se resoarbe / Sus, prin crăpăturile norilor, la loc“ („Șarpele“).

Însă cu totul semnificativă esteticeste este „Legea vieî“ (1976) ; poetul e acum un reflexiv obiectiv, care pornește de la contemplația unui obiect și meditează privind dinspre obiecte spre om. El a îmbrățișat un stil de fabulă sau de apolog, totul epic, terorizat de o anxietate formulistică, de poet „bégayé“, înfricoșat de demoni, înconjurînd cu zece suporți un sentiment. Versul mecanic, precis, ceasornicărește, ori împiedicat ca de emoție gîlgîitoare, comunică în fond o materie care aici s-a unificat în fine. A I. Zăinescu e un poet al imaginației tulburată de asociații, de comparații și de „rețele“ — totul răspunde în tot, lacrima dospește, norul orbește prin semne, febra e cu ghețuri, steaua sună sau se zbate, părinții sînt „tulburi“, scoicile înfloresc, plantele sînt de piatră, astrele mișcă ocultat arborii, piatra e înaripată, omul seamănă cu negurile, groapa răsuflă ca o vietate. Unei astfel de imaginații care asociază totul îi corespunde și o antropologie de o formulă specială, unde omul e pasiv, „locuit“, „privit“, „văzut“, „urmărit“, „captiv“, bolnav pe căi ocultе. Sentimentele lirice sînt, de aceea, din categoria tragicului și catastroficului, cum ar fi creația dramatică și fenomenală. „Cloplitorul cu sete-hăită, despica surd un nor / Munți cu pluguri în vîrf și păduri-ferăstraie, / Pîini și sare-ntre munți, văi ce pururea dor“, iubirea „ca rug de-ntuneric“, „smulgerea cărnii de pe os“, ca o „îndurerare-n viul ce nu-i pot răspunde“.

O imprecizie filosofică pătrunde de pretutindeni, pînă și în imaginație, căci poetul se străduiește a cuprinde o noțiune cu un șir enorm de supoziții. Ceața, norii, aburii, fulgerele, invadează acele „țări noi“ ale poeziei, terenul este și el imprecis, în chip de „țări de aer“, „cer“, „nori“, spețe cu fenomenele ei iluzorii. Tulburarea afectivă, de o tristețe aproape rasială, imposibil de a fi denumită, e zvircolirea ocultă a singelui, prin care „ceruri roșii prin noi își fup vad“.

Geografia imprecisă a stimulat simțul utopic, poetul visează tărîmuri îndepărtate, iluzorii, locuri geometrice ale punctelor cardinale : „Pentru că se amestecă sud și nord / și pentru că nu e nici zi și nici noapte“ sau utopia biologicului pur, letal : „Ca într-o stenă la marginea somnului, într-un / Tărîm unde ochii nu se-nchid și nu-nghețată“. În fine, lumea umbrelor în această curată catahtonie : „Unde ajunge nu-i greu ca să-l trezească blînd, / și nu e nici lacrimă acolo, să-l întoarcă. / Ne-nfige-n ochi călcîiele, pe rînd. / Și numai larba e. o larbă, parcă.“ „Legea vieî“ ar fi, prin urmare, legea regenerescentei necontenite, cu un moment de suspensie în utopicul letal ; esteticeste, poetul și-a găsit mașinăria imaginativă potrivită.

Totuși, poezia lui A.I. Zăinescu e un teritoriu în permanență ebuliție și a-i desemna evoluția ar fi extrem de complicată operație. Spiritul lucrează imprevizibil, după impulsuri de neanalizat, și ecouri din „Zeii neatenți“ depistăm de-abia în „Legea vieî“, cîte ceva din „Recviem într-un cimitir de mașini au trecut în „Grădinile ascunse“. Poetul are încă experiențe neconsumate pînă la capăt. „În zale albe“ și un număr de producții din „Recviem într-un cimitir de mașini“ așezîndu-se într-un teritoriu voit „imprecis“, încă marginal. Cu toate acestea, semne vizibile sînt căci, aflate deocamdată prin reviste, un număr de poezii dezvoltă acel fir de lirică vizionară, amplă, foarte promițătoare, pe care poetul părea că l-a abandonat. Instabilitatea estetică, lăudabilă, care e o teroare de formele „academice“, e parcă instabilitatea omului, cu mișcări bruste și decise, în continuă alarmă, privind lumea dindărătul unor ochelari fumurii care îl îndepărtează, parcă, de noi, la sute de legbe într-un univers vechi, ritualic, care este paradisul poeziei.

Artur Silvestri

ELENA ZARESCU

Elena Zarescu a publicat pînă acum cărți de poeme : Nordice *(Editura* Litera, *1971),* O tăcere adaos *(Editura* Albatros, *1975),* Poeme *(Editura* Albatros, *1977), și* Solaria *(Editura* Albatros, *1982). Dedicația la* Nordice *(„Tie care citești cu auzul / aburitele stele / corabia / noroadele somnului / și precuvîntul“) conține o artă poetică ilustrată de mai toate poemele, murmure stinse, abia îndrăznind să întoneze un cîntec : „Cu gleznele piatră și umerii lemn / stă moara-n-tr-o rînă / bătută de vînt, / blestemă tăcerea, și rîsul solemn / cînd duhuri sinistre / se-nfig în pămînt. // M-apropii de roată cu mine s-o-ndrept / să-nvîrtă puternic / secundele mari, / dar pîrîie oase căzute sub piept / și-mi scapă șindrila jăluțuri de pari. // Răcnesc nebunește la oameni și zei / prăpădul stelar / din spițe s-adune / și-aud coborîrea morarilor mei / pe tristele ruguri / de foc și cărbune. // Cu greu mă ridic, abia dacă pot / să-mi trag o firească suflare, / că urcă zidirea / cu aripi cu tot / prin cei rînduiți în cărare. // Și-n veghe apoi, pe rînd către zori / ne trecem în roți duble / cu patimi și ape — rămîne paleta străvechilor mori / c-o virstă în răsăriturî / și-o treaptă mai aproape. // Cu gleznele piatră și umerii lemn / stă moara-ntr-o rînă / bătută de vînt, blestemă tăcerea, și rîsul solemn / cînd duhuri sinistre / se-nfig în pămînt“.* (Moara).

O tăcere adaos, *cea mai bună carte a Elenei Zarescu, însoțită și de o prezentare semnată de Mihai Beniuc (prezentare admirabilă, numai că cele două versuri din Baudelaire sună exact : „Là, tout n'est qu'ordre et beauté, / Luxe, calme et volupte“.), e structurată în două cicluri* (Ceea ce nimeni nu știe, din Solaria vine, și În larg vîntul cel mare zvonit) *în care încercarea de constituire a unui original univers mitopoetic, în lipsa harului vizionar, apelează mai ales la virtuțile unei rostiri solemne, oraculare, la surprinzătoarele irizări ale cuvîntului rar, evocator al unei fabuloase zări originare : „Ceasul se coace, și pămînt / traversează / molatece / culcuri / tată-ne plasmă, șamă / vom da / / în fața cohortei de umbre / nesingur / eroul ; și-n sarea / magiei / întunericul mării urzind / pe munții / lăuntrici // pe munții — tăiere cu mirt ; / se tînguie aștri sub verzuie / cenușe / dar încă poartă-ne / suflă / cum somnul — herghelia cerească. // Tu plăsmuie-ntruna / pe fulgere trudit fîntînarul / aici pe pămînt, pădurile crin“.* (Ceasul se coace, și pămînt).

Multe poeme din Solaria *regăsesc plinătatea rostirii din* O tăcere adaos, *(„Golit de tristețe amurgul / peste buhe leproase herghelii de rășină / mișună plantele-n ceruri ; // spuza copitele tîlcului coace / întunecat de năieri îmi e trunchiul / Verdele Prinț / o, Verdele Prinț crestează-ndoiala, / munte de var bîrnele spaimei ; // și graiuri nepămîntești inundă rănile somnului lepădîndu-ne paseri / frații mei, doamne, luminări printre lucruri“* — Rana de somn) *și, pe alocuri, un ton mai rezolut : „Este el marele vămuitor orbecăind / prin carnea / pămîntului / zăpada roșie, leproasă, roșie, / zăpada / urzind / neostoitul ocean / de-ntunerec ; / fără cuvînt / căzu / nevindecată rană într-al caselor / trup / luminare veșnic aprinsă / în minte / grîu-nfrînți, codru-nfrunzi / înainte / ci el / marele / roată de foc spînzurînd la hotare / orgolioasă / armură / carul trufașului cu sîngele țării pe gură“* (Este el Marele) *ne convinge că Elena Zarescu este o poetă întru totul remarcabilă, căreia nu i-ar strica o mai mare decizie stilistică, o mai mare credință în realitatea lumii ei fictive.*

Cezar Ivănescu

valeria victoria ciobanu

Agoniseli

Nevinovăție vîndută...
Fie-mi îngăduit
să-mi destram sîngele
în peisajul voievodal
al munților mei-margini de lume.
La gleznele nopții
fie-mi îngăduită
cuvîntarea din urmă :
ciuturâ goală
de toate erorile morții.

Bucurie

A fost un timp...
rămas în pecete.
Rășuciți, simburi naivi
ignoră-nțelesuri.
Soarele-și arde
propria urmă.
Nelămurita mea turmă
bate pămîntul pierdut.
Dar eu, eu singură, cum să-ncep
cum să-i spun,
că-n ultima toamnă
odihnită-n sublim
singurătatea-i plătită.

Destrămări

În miezul timpului fierbînd
mă-mpovărezi cu depărtatul clopot
ce se va despica
asemeni unui tropot, de...
Nu, nu-mi mai explica
de explicații-s templele-mbîcsite.
Știu, timpul ți se surpă
n-are drum...
Amiaza ne strămută
răgazului de-acum
ținut atins de ceață :
un secol de-aminări.
Vorbit-am dar... Cascade-n dimineață.

Recunoașteri

De ce m-adun înspre amurguri,
înverșunînd perenități ?
Ce legi să recunosc —
pentru cine ?
cînd încă pilpîi vag în muguri ?
Colina-i brăzdată...
Sălbatica zi de-nceput
solemnității e dată.

Semne în piatră

Urmare din pag. 1

dar stimulat de un curaj și o voință uluitoare, pleacă în 1927, la Paris, cu speranța că i se va trimite bursa obținută prin concurs, de care a beneficiat, pare-mi-se, doi ani. Se înscrise ca student, însă deja format, la Academia Julian, unde a studiat lecțiile lui Bouchard. Mai atașat se simțea, însă, Baraschi de Școala liberă la „Grande Chaumiere“ (L'ecole libre de la „Grande Chaumiere“) pe care o conducea Antoine Bourdelle. Această școală corespundea temperamentului său, care nu se împăca cu dogme și canoane, iubea libertatea și individualitatea în concepție și execuție. Întors în țară, Baraschi a introdus în atelierul său de lucru de la București și în cel de la Cimpulung ceva din atelierul lui Bourdelle : atenția pentru monumental, încurajarea începătorilor, o atmosferă degajată de glumă și veselie și, mai presus de toate, pasiunea de a munci. Muncea mult, fără să țină seama de inima lui bolnavă ; muncea cu pasiunea creației.

Socialismul a însemnat pentru el ridicarea prestigiului și recunoașterea statutului moral și material al breslei artiștilor plastici. A fost apreciat, i s-au încredințat lucrări monumentale, a fost numit profesor și rector al Institutului de artă „Nicolae Grigorescu“, a fost ales membru corespondent al Academiei R.S. România, artist al poporului. Și-a iubit studenții și nu o dată ne-a împărtășit previziunea lui realistă că Apostu, Bălașa, Deac vor fi personalități ale artei noastre plastice, vor da orientare valoroasă mișcării artistice contemporane.

Mobilizator, cînd era sănătos, antrena la muncă și inițiative creatoare pe colaboratorii din jurul lui. Pe toți îi trezea la viață, la voie bună, la optimism. Glumea, dar simultan amesteca pămîntul pe care trebuia să-l modeleze. L-am văzut înfășurînd statui mari în saci uzi, l-am văzut ridicînd statui, dar de multe ori l-am văzut și punînd mîna pe inima lui bolnavă.

Baraschi a avut cultul marilor personalități ale căror portrete le-a creat : Ștefan cel Mare, Camil Ressu, Mihail Sadoveanu, George Enescu ș.a. A modelat statui de factură impresionistă și modernă („Extaz“, „Pe valuri“, „Tinerețe“), în stil clasic, („Sportivii“, două statui în bronz care împodobesc intrarea stadionului din Cimpulung Muscel). Autoportretul, aflat azi în Grădina publică din orașul natal, îi exprimă pe deplin personalitatea, aceea de „sculptor și pedagog“. Orașul îi păstrează de altfel amintirea și prin alte cîteva sculpturi între care monumentul de la mormîntul mamei sale, pe care a cioplit următoarea inscripție : „În amintirea scumpei mele mame și a tuturor mamelor care asemenea ei și-au închinat viața copiilor lor“.

Mi-l amintesc pe sculptorul Constantin Baraschi așa cum a fost ca om și artist — un caracter generos și un pasionat al creației.

gabriela hurezan

„Pentru Gabriela Hurezean, lirismul e, mai intîi, o stare hieratică. Alimentul de preț care o hrănește este iubirea, o iubire străbătută de constiința magică a forței sale. [...] Sentimentul se traduce în imagini surprinzătoare, uneori de o tristă, amară ironie, alteori de un sarcasm învăluit («Automobilele merg spre cimitir colorate / mi-a mai rămas încă timp să le număr nuanțele»). Cine n-ar semna o atît de puternică emblemă a plînsului : «Moare în pivnița cucuveaua tăcută / cu ciocul înfipt fără miracol în obraz de lună cheală». Autoarea posedă o artă matură de a ocoli sentimentalismul, nu se teme de cuvîntul brutal (dar nici nu-l caută cu ostentație). Gingășia, feminitatea sînt imediat contrapunctate de expresii aspre [...]. Gabriela Hurezean nu scrie o poezie a candorii, ci una a iubirii consumate, ca urma unor tălpi cu ținte într-o cenușă friabilă".

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Identitate

Și poate chiar eu sînt aceasta, aicl,
așteptînd,
și poate chiar eu sînt aceasta, aici, ascunzînd
în sinele meu o tăcere de smoală,
purtînd în sinele meu
o zi întreagă
și pe de-a-ntregul goală,
în care zăpezile-au fost fără noimă ucise
și răstignite în dreptul ferestrei deschise,
pentru ca eu, acum, în acest miez de noapte
să bîntui murindă prin iernile toate
eu, ce nu sînt fără tine decît
un lujer necopt și amar și atît.

Alborada

Noi doi n-avem dreptul la vals, iubite,
privește orchestra heruvilor triști,
cîntă de parcă ar ninge cu soare
și eu nu exist și nici tu nu exiști...

E sala oglinzilor plină de oaspeți
măștile-nvolbură noaptea spre zi
doar noi, iubite, sîntem nicăierea
și fără de noi nici ceilalți nu pot fi...

Adoarme-n zăpezi al violelor freamăt
zori aburinde se-ncearcănă iar,
e timpul de-acum s-o luăm de la capăt
vino, dă-mi mîna și ia-mă în dar.

Ospitalitate

Am venit din lume împroșcată cu frig,
om bun — am spus și m-ai primit în casă.
Nu mai știu care din noi a mințit
important e că frigul cel crîncen
din nou mă apasă.

Cresc arbori de gheață din palizi pereți
planînd peste pleoapa robită de lună,
oaspete-am fost, ostatec iți sînt,
privește, Stăpîne, mi-e frigul cunună.

Umbra se-ncumetă-n struna de urlet :
Ucideți zăvorul, pedeapsă pe vis
răsare de ziuă și zidul cel negru
închide în sine un plîns nepermis.

Judecata

Martorul acuzării, Domnul Împăietor,
suride candid într-un colț mai umbros.
Apărarea zîmbește și ea, oarecum nefiresc
spînzurată sfielnic cu capul în jos.

Latră acum judecătorul, jurații, călăii,
și spectatorii latră, cu nimic mai prejos,
latră la fel, cățelandrii, dulăii,
doar apărarea tace. Și tace frumos.

La miezul nopții sentința va fi, în sfîrșit,
pronunțată :
Călăul cel mai iscusit urmează să ne scoată
acel apendice sentimental numit tandrețe
el fiind, se știe, cel mai crunt păcat,
astfel încît,
el trebuie desigur scos și
împăiat.

Desprimăvărare

Precum arborele trăiește prin miezul lui amar
tot astfel noi, prin cuvintele noastre nerostite.

Tu, cel mai adevărat dintre cuvintele mele
germinînd întru viață și moarte
și arborele care vei fi
purtîndu-mă
la rădăcină
ca pe o
taină
nici
de tine
știută.

Conversație

O tăcere
în care ne prăbușim
ca-ntr-o prăpastie,
ca-ntr-un urlet....

Spune-mi de poezie.
Spune-mi de copilărie.

Despre copilărie,
despre poezie,
despre tine,
numai bine.

În rest,
doar zgomotul copitelor pe cer
și jos, aici,
clopotnița vibrînd stingher.

În jurul oglinzii

Vom călători unul spre altul
într-o ambarcațiune fragilă
de pildă o monoxilă,
luptîndu-ne pe viață și pe moarte
cu oceanul cuvintelor deșarte,
oricum, un vis e totuși un vis,
în el existăm împreună
uniți de distanța aceasta nebună
a cîtorva pași făcuți fără grabă,
dar, doamne, cîte cuvinte
și toate întreabă
de rostul nostru
în jurul oglinzii cu două fețe
ce ne arată aproape dar niciodată alături
somnolînd în aceleași preablinde omături
pînă la adînci și binemeritate bătrînețe.

Desperarea de a nu putea rosti

Noaptea,
cînd ornicul bate ca un potcovar nebun,
noaptea,
cînd vrei să crezi că visezi
această cumplită stare de veghe,
noaptea,
cînd tristețea te adulmecă
precum o haită de ciini hămesiți,
noaptea,
cînd ultima lumină horcăie
agonic
și simți crescînd în tine
o iarbă rece, albastră, veninoasă,
noaptea,
cînd singele se întunecă lent
și ochiul se întunecă lent
și urletul se întunecă lent
și tăcerea
ca
o
iluminare...

Scurt istoric

Uneori oamenii caută și nu găsesc
și se bucură că n-au găsit
în timp ce se prăbușesc
din grădinile lor suspendate.

Astfel se nasc poeții,
tablourile reprezentînd
îngeri morți
și dorința noilor veniți
de a se ocupa cu grădinăritul.

corneliu ostahie

[...] „Volumul se numea Recif *și era alcătuit dintr-o sumă de poeme în marea lor majoritate construite în spiritul unei prozodii extrem de riguroase, severe care contrasta vizibil cu ceea ce începuseră a publica membrii «noii generații» de la 1980. Mai important este, însă, faptul că — luate împreună — aceste poeme reușesc să compună un univers poetic personal și coerent și — trebuie să mărturisesc — ai o senzație stranie să percepi marile ritmuri marine în acele texte lucrate cu îndeminare de orfevru"*

LIVIU ANTONESEI

ademeniți de un curaj fără seamăn

îndepărtate colonii ale zilei reflux muribund
doar imnul surpării
stăpînitor peste cuvintele noastre

ne mai apropie oare un alt înțeles ?
pe noi cei devotați unanim bucuriei ademeniți
de un curaj fără seamăn,
pe noi cei risipiți de ocrotirea atîtor
făgăduieli și clemențe
pînă departe sub fulgerul singur pe
caldarimul aproape-necat
de prevestirea acestei amintiri care plînge ?

printre nomadele iederi călătorind spre
opreliști
printre canale subțiri ca niște semne
maligne
descrise pe-ntinderea unui timpan care încă
veghează
printre dovezile umbrei cît totuși mă mai
pot ocoli
sub ele deasupra
călăuzește-mă tu cu un strigăt aducător
de iertare
de-aici înainte

priveliște de iarnă

încă o zi ca aceasta : versant al nisipului
roșu întunecat de ispită
prin milioane și mii de clepsidre sub
paveze incuietori sub lințolii :

cutezătoarele mîini se avîntă în viscol
în arsenalele fricii și iar se rănesc și cunosc
amăgirea
și nu se retrag și duc mai departe spre
lungi galerii părăsite
incendiul mihnirii sucombînd fără veste sub
masca
atît de hulită a chipului unic oh da măcar
o zi ca aceasta

cît încă-ndrăznesc să mai am o părere egală
despre tot ce-am văzut despre cei ce nu
mi-au greșit
despre cei ce scufundă în lacrimi
îndepărtatele urme cu spini
nepăsători lunecînd pe deasupra
ca într-un șireang plutitor

mai mult ca acum

mă-ndepărtez de adevărul acestei ultime
dimineți fericite
înfășurat în membranele lui calcinate mă-nalț
deasupra rămășitelor unui mărunt sacrificiu

mai mult ca acum
nu mi-au lipsit niciodată dovezi despre
foloasele celui
ce-și luminează în taină unealta feroce
înainte ca lacrima să-i cutremure mîna
să cadă
peste atîtea și-atîtea rugăminți inutile
că o lespede lustruită de febre

socrate

acest peisaj care măsoară mișcările ochilor
tocmai atunci cînd stai încremenit și-ți tii
răsuflarea si speri
și-ntr-adevăr șarpele nu te descoperă
(niciodată nu vei gusta din cocleala
veninului său imponderabil ca moartea)
acest peisaj
nu există

sclipirile lui sînt o veghe eternă lumini
de avarii
în spatele lucidității spontane a
plictiselii de a vedea întuneric
tot întuneric mereu întuneric între hotare
nedefinite

apele străbătîndu-l erau mai reale ca mizga
amintirii insuportabile pe fericirea
pătrunsă în mormintele faraonilor vechi
și-ntoarsă de-acolo cu pretenția de-a-ntemeia
un imperiu
dar desigur nu trebuie să te bazezi pe
ce-a fost
nici liziera cu palmieri și liane cu umedul
cuiburi al termitei feroce
nu contează mai mult se întîmplă atîtea
sub pelerina albastră a nebuniei fii blînd
resemnează-te
mîine îți vei vedea un portret de demult
și vei spune
din cauza lui izgoniți-l dați-i otravă

socrate își meritâ soarta

oglinda

deși imi poartă chipul el spune
„numai pe mine nu mă poți recunoaște
asediul începe la marginea formelor
a obiectelor și speranțelor inexistente
dacă vei sta neclintit exilat în fortăreața
absenței
dacă în fiecare gînd vei vedea o-ncleștare
atît de cumplită încît milă să-ți fie
de sferele perfecte ale conceptelor izolate
dacă fericirea îți va rămîne străină și
neașteptată
tot la fel cum nu aștepți un ostatec
după ce l-ai spînzurat chiar cu mîinile tale
dacă o glugă de bronz vei purta peste
simțuri
dacă nu vei trișa în spatele vizierei lăsate
cu amăgiri sau cu lacrimi nestăpînite
dacă încet încet îți vei radia amintirile
în locul celei mai dragi dintre ele punînd
un spin otrăvit
dacă la picioarele tale vei consimți să apară
ca din senin o flacără fără-ndurare
o să dispari mistuit înainte să afli
ce este ocel obstacol al transparenței totale"

deși imi poartă chipul el spune
„numai pe mine nu mă poți recunoaște ei
haide
totuși încearcă-ți norocul" și-mi pune în mînă
un bici plumbuit tocmai bun
ca să izbesc cu el aparența oglinzii

rugul

îmi calc în picioare privirea
la fel cum aș păși pe epiderma unei
senzații ostile
așteptînd să se facă-ntuneric

de bunăseamă țin capul plecat și mi-e frică
să nu mă sufoce iubirea aproapelui
să nu luminez cu o lacrimă fosforescentă
cușca unui biet adevăr despre care tocmai
am spus
că n-a existat nu există iar dacă totuși
există
să fie imediat prefăcut în minciună

de bunăseamă țin capul plecat și mi-e
frică
deasupra mea se proclamă libertatea uitării
iată un om se aude o voce dar nu-i
nici un om
iată e noapte și noaptea e încă departe
iată aceasta îți-e vina eu însă n-am nici
o vină
iată se va aprinde rugul pe el îți e locul
și rugul numaidecît se aprinde

de bunăseamă țin capul plecat și mi-e frică
îmi calc în picioare privirea
la fel cum aș păși pe epiderma unei
senzații ostile
așteptînd să se facă-ntuneric

plimbare prin muzeul straniu (IX)

un fluierat continuu un s.o.s. prefăcînd într-o
sită măruntă
timpanul îndoielii încă lipit de inima mea
încă durabil sub armele părăsite apasă
înaintează într-o direcție necunoscută

cît de adînc am văzut prin eșarfele negre
și totuși
îngăduind frumusetea unui cîmp de bătaie
alături de transparența sub care ne-nchipuim
că există alături
de viziunea cruzimii și a acestei nedrepte
ultime despărțiri de înțelesul iertării
ca niciodată vom păstra amintiri despre
primejdia unei vieți viitoare

viorel sâmpetrean

„Sînt poeți a căror formulă se deconspiră întreagă, unică și ireductibilă, încă de la primul volum, după cum există alții a căror personalitate se vădește în infrigurata căutare de sine. Viorel Sâmpetrean pare să aparțină ultimei categorii atît prin metamorfozele versului său, cît și prin «programul» pe care nu se sfiește să-l proclame. Am încercat, citind nucleul viitoarei sale cărți (Defăimarea lui Empedocle), *să compar imaginea actuală cu aceea a debutului din* Vară de amiază *(1978). Încordarea, încruntarea «fierbinte», «imperfectă», contestarea energică a calofiliei transpar și acum, umanizate însă, imblînzite și spiritualizate de lumina nouă a poeziei ce înseamnă azi înțelegerea, chiar acceptarea dramei existențiale."*

IOAN ADAM

Ah, ce privilegiu

Prin apa înaltă cît roua
Și roua cea neagră
Cît lutul pitic. Tot mai sărac
Și acesta
Și iscodit dinlăuntru
De ochii perfizi
Ai mărunțelor viețuitoare înfricoșate de raze.

Prea bine.
Ai văzut funigeii
Cum lunecau în clătinare,
Pe deasupra ramurilor
O, cît de meticulos ciopîrțite
de municipalitatea celestă !

Ai auzit cum răzbat și se pierd
Printre pietrele arse
Cărăbușii cei aprigi ?
Ori vestea-ți răsună mai clar ?
Ori foșnetul metalic
Al viețuitoarelor înfricoșate,
Înfricoșătoare ?

Oricum nu ești decît singur.
Cineva mai puternic trebuie să moară
În apa înaltă cît roua
Și-n roua cea neagră
Cît lutul pitic.

Priveliște

...Cerbul negru
— incendiat de raza de fosfor —
Străpunge prin răcnetu-i metalic
Însingurarea.
Însingurarea. Altfel spus,
Oasele Carului-Mare.

Privește !
Tu, cel neîntrecut și străpuns de real,
Mormintele vîndute
A doua oară. Privește !

Incendiu mineral

Ce vor mai adăuga
La cele pe care eu însumi
Nu le-am aflat ?
Și cine va răspunde
La tobele
Lichefiate-n sanctuarele păstoase și reci ?

Întrezări-vor oare
(Dar nu, melancolia-i divină !)
Umbrele lăsate de cioburile, barbarele,
— Colindătoare cum plugurile —
Și neprielnicele mele făpturi
Plăzmuite-n singurătatea atroce
A celui din urmă
incendiu mineral ?

Veni-vor culegătorii, și arhitecții,
Căutătorii de convulsii solare
Sub pleoapa copilului orb ;
Veni-vor armate de scaieți
De-o parte și de alta a candorii
Pentru ca, înălțătoare și golașă,
Minunea să apară în relieful mănoaselor
Terase....

Veni-vor !
Și ce vor mai spune la cele pe care
Eu însumi nu le-am aflat ?...

Despre rugăminți

Vița de vie sugrumată pe colină
Scîrțîie a ploaie tîrzie.
Lupoaica-n hățiș cutremură vînatul.
Împușcătura se sparge în nori —
blîndă surpare de cranii.

Dar cîte rugăminți nerostite
Și cîtă înserare, doamne,
Într-o singură șoaptă de copil !

Poetica (I)

Vine o vreme cînd nu mai ești singur
Și-n coaja mesteacănului
Se aciuește privighetoarea morții
Cum viermele-n aluat,
Tot astfel tunetul sălbăticiunii în oase.
Și nesperata singurătate,
Spintecată de vindecător, de pruncul mort.

De neînchipuit au apărut mai întîi
Și cît de zbîrcite-n retina de var
Sărmanele, incestuoasele păreri
Ce-ți leagănă, ca o răsplată,
Pînă și îndoielnica amintire.
A morții dinții.

Orologii

Nu-i nimeni niciodată prea liber să îndure,
scriai.
Sclipește în cuibare de frunze roșiatece
Tăinuită,
Imaginea pe care n-ai văzut-o vreodată.

De la o vreme,
Retras într-un cotlon fără memorie
Privești nestingherit
Înfricoșate semne pe cer.

În miezul zilei pocnesc însingurate
constelații.

Ești oare atît de aproape
De incremenești
La auzul orologiilor?

Cădea-vor arcurile coapte,
Și laptele va umple cănile crăpate,
Și stingere! Stingere!
Arginții sparg carapacea. Stingere.

Mitologie păgînă

— mamei, Elvira —

Înfrigurat vei fi
Printre lăstarii de camfor
Crescuți în lut, îmi spuneai.
Pe lama izvorului
Unde sufletul, neîncoronat,
Își caută, fără de sprijin, visare.

Drumul vînăt începe din leagăn,
De pe podișul lacrimei,
Sub răzvrătirea zeilor roșiateci —
meteori sfîrtecați.

Mihnirea te va retrage într-un tîrziu
Ca o mare neputincioasă.
Vom naviga în luturi
Și-n fluvii de zgură stelară.
Asceza e o moarte
Hotar e cel ce caută —
mai spuneai împăcată.

ecouri

LA COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI» „CARTEA DE TURISM – O CARTE DE CULTURĂ“

DRUMURI ŞI CĂRŢI

turismul este o realitate cunoscută de omul contemporan, din experienţă proprie, din lecturi, din povestirile altora. Este o dimensiune a civilizaţiei noastre ce nu mai poate fi despărţită din formarea tinerei generaţii, de instruirea omului matur. O realitate care a cuprins mase intregi. In 1931, Aurel Candrea şi G. Adamescu, in al lor „Dicţionar enciclopedic ilustrat“, „Cartea Românească“, defineau turistul ca o „persoană care călătoreşte de plăcere sau pentru a se instrui“, iar turismul drept „gustul, deprinderea de a face călătorii de plăcere“ (p. 1347). Pentru ca „Micul dicţionar enciclopedic“ editat in anii '70 să precizeze că scopul unor atari călătorii este de a cunoaşte aspecte din natură, localităţi, obiective economice, istorice... şi că, totodată, turismul contemporan a devenit un „fenomen social-economic cu caracter de masă“, menit să facă cunoscute valorile materiale şi spirituale ale fiecărei ţări. (p. 964).

Recitind aceste definiţii — scrise la interval de peste cinci decenii — gindeam la evoluţia conceptului insuşi, de la o activitate individuală, la una ce a cuprins mulţimile. Şi enunţurile citate mi se completau cu imagini recente: trenul special care, in dimineaţa zilei de 16 august, părăsea Gara de Nord, spre zona Bucegilor cu sute de tineri; vagoanele suplimentare ataşate la fiecare final de săptămină; excursiile organizate prin O.N.T. şi B.T.T. in ţări vecine şi prietene; sau sutele de tineri ce coborau grăbiţi in gara Oostende la Marea Mînecii la 31 august anul trecut, pentru a merge, din R.F. Germania şi Belgia, să viziteze 2-3 zile Marea Britanie.

A călători inseamnă a dezvălui in mintea şi inima fiecăruia, privelişti felurite ale patriei, frumuseţea şi poezia ei, făptuirile trecutului şi realităţile prezentului, o lume intreagă cu speranţele şi grijile ei. Prin turism, identitatea naţiunii apare fiecăruia mai cuprinzător, pe viu, in direct. Cu o cerinţă insă, aceea de a călători avind in minte punctele de referinţă necesare, altfel spus să inţelegi ceea ce vezi.

De aceea agrement şi instruire au devenit componente obligatorii ale drumeţiei. In zadar mergi sau călătoreşti dacă mintea nu poate cuprinde ceea ce ochiul primeşte ca imagine. Şi dimpotrivă cind ştii, cind cunoşti, poţi străbate, fie şi in gind, drumuri lungi in care pitorescul se intilneşte cu varietatea creaţiei umane. De aceea turismul a devenit şi o cale de invăţătură, de educare a tinerei generaţii, prin excursiile programate cu regularitate de şcoli.

Azi turismul nu mai poate fi despărţit de carte. „Ancheta“ iniţiată de revista **Luceafărul** „Cartea de turism — o carte de cultură“ consemnează o realitate majoră a vieţii noastre culturale. Ea proiectează lumină asupra cărţii destinate turismului in trăsăturile ei definitorii: cuprinderea foarte largă a tematicii, precizia informaţiei, claritatea expunerii şi — dacă e posibil — frumuseţea scrierii. De aceea ea este şi literară şi ştiinţifică, de agrement şi de instruire, imbină utilul şi plăcutul, destinde şi indeamnă la reflexie, ne dezvăluie patria şi lumea şi ne indeamnă să ne cunoaştem mai bine pe noi inşine.

O asemenea carte destinată turismului nu poate fi o anexă a literaturii, a ştiinţelor exacte sau a disciplinelor umaniste, a statisticii sau cartografiei, a publicaţiilor de artă sau tehnice.

Fiecare din acestea îşi au menirea şi rosturile proprii.

A nu recunoaşte individualitatea cărţii pentru

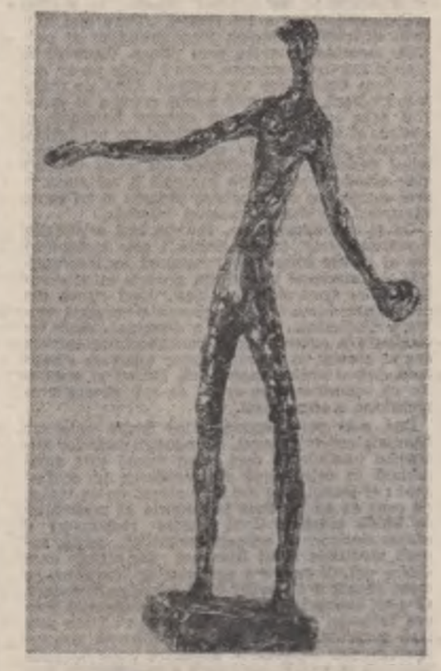

Constantin Baraschi: „Omul cu mingea“

turism, este ca şi cum ai incerca să povesteşti milioanelor şi milioanelor de turişti din ţara noastră şi din lumea intreagă că, de fapt, ei nu călătoresc pentru a vedea, pentru a cunoaşte şi pentru a se destinde, pentru a-şi bucura sufletul şi mintea, că ei merg mai curind aşa cum se intimplă, dintr-un loc in altul, fără noimă, fără rost. Aceşti turişti ar privi foarte straniu cind ar auzi că nu există o literatură cu profil propriu, destinată lor anume, pentru răgazul şi drumeţia lor.

Cu deosebită satisfacţie putem constata că „Editura Sport-Turism“ şi-a inţeles menirea. Ea ne-a restituit cartea pentru turism in cuprinderea ei — intr-o mare varietate tematică şi precisă informaţie — şi in forma ei — ilustraţie fotografică, desen artistic şi tehnic, cartografie, diagrame, date statistice, tehnoredacţie. Mă gindesc la colecţiile publicate in ultimii ani care ne arată oameni şi fapte, locuri şi legende, etnografie şi folclor, judeţe şi oraşe, itinerarii turistice inclusiv munţii noştri, albume de artă impreună cu cartea de istorie şi volumele de „culturi şi civilizaţii“ — toate atit de necesare in vizitarea muzeelor, a monumentelor şi a locurilor unde s-a făurit istoria. Mă gindesc la colecţia „Mapamond“ unde vedem şi ceva din alte ţări, dar şi imagini ale noastre despre lume; la traducerile din literatura clasică de călătorii, la relatările de drumeţie, la numeroasele hărţi turistice, ghiduri succinte sau mai cuprinzătoare...

Desigur, ca pretutindeni unde se desfăşoară muncă şi strădanie omenească, alături de reuşită şi succes, de lumină, există şi unele insatisfacţii care se intilnesc de altfel pretutindeni şi la cartea literară, ştiinţifică, de artă, la aceea tehnică...

Dar făcind suma ultimilor 6 ani rămîi impresionat de numărul titlurilor şi buna calitate a cărţii datorată turismului apărută prin pricoperea, talentul şi strădaniile colectivului de la Editura Sport-Turism. Alături de zeci de mii de cititori, am pus in bibliotecă multe din aceste cărţi şi le-am parcurs cu plăcere, cu interes.

Fie ingăduit a aduce alese mulţumiri revistei „Luceafărul“ pentru iniţiativa ei, pentru că ne dă prilejul să constatăm individualitatea şi calitatea cărţii româneşti destinată turismului.

Aceleaşi mulţumiri şi revistei „Contemporanul“ pentru dezbaterea „paralelă“ sub titlul „Cultura şi Sportul“ şi fie iertat că nu am dezvoltat şi această latură a producţiei editoriale destinată sportului — care reprezintă o altă dimensiune a civilizaţiei şi opiniei publice contemporane.

Dinu C. Giurescu

DINCOLO DE INERŢIE

Prestigioasa revistă **Luceafărul** a publicat in numărul din 4 septembrie o pagină-dialog pe tema „Cartea de turism — carte de cultură“ ceea ce mi-a produs o mare surpriză provocindu-mi, firesc şi paradoxal, pe de-o parte, o deosebită bucurie şi pe de altă parte, o serioasă ingrijorare. Faptul că, in sfirşit, o revistă de cultură, activă şi curajoasă, angajind nume de prestigiu din literatura noastră şi personalităţi de maximă competenţă in domeniul turismului, a pus in discuţie — sub aspectul teoretic şi principial — locul, rostul, funcţiile, structurile, stadiul actual şi căile de dezvoltare ale literaturii de turism, vine să confirme, direct şi indirect, că o asemenea literatură, atit de controversată, atit de solicitată şi de contestată este, că şi-a căpătat dreptul de existenţă, că s-a impus — cultural şi ştiinţific — dincolo de prejudecată şi inerţie.

In ultimii ani au apărut nenumărate recenzii, prezentări şi analize, in mai toate publicaţiile din Bucureşti şi din ţară, care, de cele mai multe ori, au apreciat cartea pe care Editura Sport-Turism, prima şi cea mai in măsură instituţie chemată să promoveze o literatură a turismului, iată insă că discuţia declanşată de revista **Luceafărul** se angajează intr-o dezbatere pe alte coordonate. Şi era firesc ca o asemenea constatare să-mi producă o mare bucurie.

Dar o asemenea situaţie creează responsabilitate şi exigenţă tot mai mare pentru toţi cei angajaţi in realizarea acestei literaturi şi in special pentru lucrătorii Editurii Sport-Turism. Ea presupune un permanent efort in vederea continuei autodepăşiri, ea cere o calitate superioară, o inţelegere complexă şi deschisă a sarcinilor ce ne stau in faţă, ea implică asumarea integrală a responsabilităţii politice şi ideologice, culturale şi ştiinţifice. Şi era firesc să resimt cu ingrijorare şi gravitate realitatea omologată de dialogul revistei.

Discuţia m-a angajat direct, deoarece Editura Sport-Turism, fără a deţine monopolul promovării unei literaturi a turismului, este totuşi aceea structură editorială căreia ii revin — in primul rind — direct şi nemijlocit — sarcinile ce decurg din această nevoie culturală, şi m-am simţit dator să mă inscriu dialogului.

Editura Sport-Turism şi-a delimitat o orientare tematică uşor şi firesc sensibilă, fiind normal racordată obiectivelor ce i-au stat in faţă de la bun inceput. Dar tot uşor şi firesc această realitate scapă atunci cind nu este efectuat desenul de ansamblu, cind nu se surprinde „spectacolul“ global al producţiei editoriale, căci ceea ce izbeşte la un prim contact cu fiecare carte in parte este varietatea şi numai după ce e denăsită aparenţa se poate inţelege intregul, totalitatea şi se dezvăluie adevărata strategie metodologică, vigoarea şi claritatea conceptiei, unitatea. Aş dori să repet aceste două momente, anuntind initial, intr-o insiruire arbitrară, citeva titluri apărute in ultima vreme: „Istoria ilustrată a românilor“ de Dinu Giurescu (in sase versiuni) şi albumele: „Maramureş“ şi „Plaiuri argeşene“; „Zona etnografică Meseş“ de Ion Augustin Goia, „Creatori contemporani populari din România“ de Ion Vlăduţiu, dar şi „România. Atlas rutier“; hărţile turistice judeţene: Arad, Suceava, Maramureş, Hunedoara, dar şi „Pe urmele lui Lucian Blaga“ de Mircea Vaida sau „Pe urmele lui Gala Galaction“ de Gh. Cunesco; micile enciclopedii dedicate boxului (Bănciulescu Victor) şi rugbyului (Manoileanu Dumitru), dar şi „Olimpiada '80“ — Jurnal de reporter şi „Stelele Universiadei“ de Horia Alexandrescu; „Itinerare arheologice transilvane“ de Ion Horaţiu Crişan şi „Valea Teleajenului“ de Gheorghe Niculescu, dar şi Nichita Stănescu cu „Respirări“, Fănuş Neagu cu „Pierdut in Balcania“ şi Valeriu Răpeanu cu „Tărimul unde nu ajungi niciodată“; Ion Lăncrănjan cu „Cuvint despre Transilvania“, dar şi Ion Chirilă cu „Viaţa la puls 200“; antologia literaturii româneşti de călătorie „Drumuri şi zări“, dar şi ghiduri de oraşe: Tirgovişte, Arad, Craiova sau mici indreptare turistice: Dorohoi, Tirgu Mureş, Băile Băltăţeşti; „Economia şi organizarea turismului in România“, dar şi „Aradul in legende şi povestiri“ de Al. Mitru sau primele traduceri in limba română ale jurnalelor de călătorie ale lui Montaigne sau Capek, „Civilizaţia turcă“ de Mehmet Ekrem, dar şi „Prezenţe româneşti in Orientul Apropiat“ de V. Cândea şi C. Simionescu; şi Adrian Păunescu cu „De la Bârca la Viena“, dar şi C-tin Mateescu cu „Drumurile lui Anton Pann“ etc. etc. Ce se ascunde insă dincolo de această primă „intilnire“?

Menită să servească **cultural şi ştiinţific** ideea de sport şi de turism, Editura a inţeles că trebuie să se desfăşoare pe trei direcţii, toate la fel de importante şi toate ţinind intim de natura sarcinilor ce-i reveneau. Astfel editura a gindit o direcţie tematică prin care urmărea să pună la indemina cititorilor instrumentele necesare mişcării turistice şi sportive: şi ghiduri, şi indreptare, şi hărţi, şi itinerare, şi metodici, şi regulamente, şi ghiduri de conversaţie etc. Dar sportul şi turismul, fenomene complexe cu implicaţii social-economice, culturale, psihologice şi morale, intructiv-formative, au devenit şi trebuie să ajungă tot mai mult obiectul unor cercetări interdisciplinare. Editura a inţeles că este la fel de important să se ocupe şi de această componentă tematică publicind cărţi despre economia şi organizarea turismului, cercetări asupra istoriei turismului românesc, cercetări şi studii variate asupra sportului şi educaţiei fizice şi turismului in general. In sfirşit, dar nu in ultimul rind ca semnificaţie, editura s-a deschis către proiectarea literară, artistică şi ştiinţifică a universului problematic presupus de sport şi de turism şi, dincolo de cărţi distincte, s-au conturat serii şi colecţii precum: „Cintarea României“, „Locuri şi legende“, „Zone etnografice“, „Pe urmele lui...“, „Manamond“, „Cărţi de vacanţă“, „Culturi şi civilizaţii“, „Vacanţă şi sănătate“, „Microalbume“ etc. Forţa cuvintului, perenitatea şi penetraţia conotaţiilor metaforei, virtuţile argumentului şi demonstraţiei, valenţele vizualului sint puse in slujba acelorasi obiective. Decupind din diversitatea realităţii tot ceea ce tine de ideea de sport şi educaţie fizică (in sensul cel mai larg), de turism (evident in sensul lui cultural) şi loisir şi tot ce tine de ideea de călătorie, editura şi-a clădit in timp asemenea microstructuri pe care le-a urmărit cu fermitate şi perseverenţă pe care le-a imbunătăţit şi intre care s-a străduit să păstreze raporturile cele mai potrivite.

In realizarea acestor obiective editura s-a bucurat de sprijinul unor personalităţi de virf ale vieţii noastre culturale şi ştiinţifice, literare şi artistice. Au scris şi continuă să scrie pentru editura noastră, de cele mai multe ori şi pe „sub-

Constantin Baraschi: „Omul cu mingea“

turism, este ca şi cum ai incerca să povesteşti milioanelor şi milioanelor de turişti din ţara noastră şi din lumea intreagă că, de fapt, ei nu călătoresc pentru a vedea, pentru a cunoaşte şi pentru a se destinde, pentru a-şi bucura sufletul şi mintea, că ei merg mai curind aşa cum se intimplă, dintr-un loc in altul, fără noimă, fără rost. Aceşti turişti ar privi foarte straniu cind ar auzi că nu există o literatură cu profil propriu, destinată lor anume, pentru răgazul şi drumeţia lor.

Cu deosebită satisfacţie putem constata că „Editura Sport-Turism“ şi-a inţeles menirea. Ea ne-a restituit cartea pentru turism in cuprinderea ei — intr-o mare varietate tematică şi precisă informaţie — şi in forma ei — ilustraţie fotografică, desen artistic şi tehnic, cartografie, diagrame, date statistice, tehnoredacţie. Mă gindesc la colecţiile publicate in ultimii ani care ne arată oameni şi fapte, locuri şi legende, etnografie şi folclor, judeţe şi oraşe, itinerarii turistice inclusiv munţii noştri, albume de artă impreună cu cartea de istorie şi volumele de „culturi şi civilizaţii“ — toate atit de necesare in vizitarea muzeelor, a monumentelor şi a locurilor unde s-a făurit istoria. Mă gindesc la colecţia „Mapamond“ unde vedem şi ceva din alte ţări, dar şi imagini ale noastre despre lume; la traducerile din literatura clasică de călătorii, la relatările de drumeţie, la numeroasele hărţi turistice, ghiduri succinte sau mai cuprinzătoare...

Desigur, ca pretutindeni unde se desfăşoară muncă şi strădanie omenească, alături de reuşită şi succes, de lumină, există şi unele insatisfacţii care se intilnesc de altfel pretutindeni şi la cartea literară, ştiinţifică, de artă, la aceea tehnică...

Dar făcind suma ultimilor 6 ani rămîi impresionat de numărul titlurilor şi buna calitate a cărţii datorată turismului apărută prin pricoperea, talentul şi strădaniile colectivului de la Editura Sport-Turism. Alături de zeci de mii de cititori, am pus in bibliotecă multe din aceste cărţi şi le-am parcurs cu plăcere, cu interes.

Fie ingăduit a aduce alese mulţumiri revistei „Luceafărul“ pentru iniţiativa ei, pentru că ne dă prilejul să constatăm individualitatea şi calitatea cărţii româneşti destinată turismului.

Aceleaşi mulţumiri şi revistei „Contemporanul“ pentru dezbaterea „paralelă“ sub titlul „Cultura şi Sportul“ şi fie iertat că nu am dezvoltat şi această latură a producţiei editoriale destinată sportului — care reprezintă o altă dimensiune a civilizaţiei şi opiniei publice contemporane.

Dinu C. Giurescu

DINCOLO DE INERŢIE

Prestigioasa revistă **Luceafărul** a publicat in numărul din 4 septembrie o pagină-dialog pe tema „Cartea de turism — carte de cultură“ ceea ce mi-a produs o mare surpriză provocindu-mi, firesc şi paradoxal, pe de-o parte, o deosebită bucurie şi pe de altă parte, o serioasă ingrijorare. Faptul că, in sfirşit, o revistă de cultură, activă şi curajoasă, angajind nume de prestigiu din literatura noastră şi personalităţi de maximă competenţă in domeniul turismului, a pus in discuţie — sub aspectul teoretic şi principial — locul, rostul, funcţiile, structurile, stadiul actual şi căile de dezvoltare ale literaturii de turism, vine să confirme, direct şi indirect, că o asemenea literatură, atit de controversată, atit de solicitată şi de contestată este, că şi-a căpătat dreptul de existenţă, că s-a impus — cultural şi ştiinţific — dincolo de prejudecată şi inerţie.

In ultimii ani au apărut nenumărate recenzii, prezentări şi analize, in mai toate publicaţiile din Bucureşti şi din ţară, care, de cele mai multe ori, au apreciat cartea pe care Editura Sport-Turism, prima şi cea mai in măsură instituţie chemată să promoveze o literatură a turismului, iată insă că discuţia declanşată de revista **Luceafărul** se angajează intr-o dezbatere pe alte coordonate. Şi era firesc ca o asemenea constatare să-mi producă o mare bucurie.

Dar o asemenea situaţie creează responsabilitate şi exigenţă tot mai mare pentru toţi cei angajaţi in realizarea acestei literaturi şi in special pentru lucrătorii Editurii Sport-Turism. Ea presupune un permanent efort in vederea continuei autodepăşiri, ea cere o calitate superioară, o inţelegere complexă şi deschisă a sarcinilor ce ne stau in faţă, ea implică asumarea integrală a responsabilităţii politice şi ideologice, culturale şi ştiinţifice. Şi era firesc să resimt cu ingrijorare şi gravitate realitatea omologată de dialogul revistei.

Discuţia m-a angajat direct, deoarece Editura Sport-Turism, fără a deţine monopolul promovării unei literaturi a turismului, este totuşi aceea structură editorială căreia ii revin — in primul rind — direct şi nemijlocit — sarcinile ce decurg din această nevoie culturală, şi m-am simţit dator să mă inscriu dialogului.

Editura Sport-Turism şi-a delimitat o orientare tematică uşor şi firesc sensibilă, fiind normal racordată obiectivelor ce i-au stat in faţă de la bun inceput. Dar tot uşor şi firesc această realitate scapă atunci cind nu este efectuat desenul de ansamblu, cind nu se surprinde „spectacolul“ global al producţiei editoriale, căci ceea ce izbeşte la un prim contact cu fiecare carte in parte este varietatea şi numai după ce e denăsită aparenţa se poate inţelege intregul, totalitatea şi se dezvăluie adevărata strategie metodologică, vigoarea şi claritatea conceptiei, unitatea. Aş dori să repet aceste două momente, anuntind initial, intr-o insiruire arbitrară, citeva titluri apărute in ultima vreme: „Istoria ilustrată a românilor“ de Dinu Giurescu (in sase versiuni) şi albumele: „Maramureş“ şi „Plaiuri argeşene“; „Zona etnografică Meseş“ de Ion Augustin Goia, „Creatori contemporani populari din România“ de Ion Vlăduţiu, dar şi „România. Atlas rutier“; hărţile turistice judeţene: Arad, Suceava, Maramureş, Hunedoara, dar şi „Pe urmele lui Lucian Blaga“ de Mircea Vaida sau „Pe urmele lui Gala Galaction“ de Gh. Cunesco; micile enciclopedii dedicate boxului (Bănciulescu Victor) şi rugbyului (Manoileanu Dumitru), dar şi „Olimpiada '80“ — Jurnal de reporter şi „Stelele Universiadei“ de Horia Alexandrescu; „Itinerare arheologice transilvane“ de Ion Horaţiu Crişan şi „Valea Teleajenului“ de Gheorghe Niculescu, dar şi Nichita Stănescu cu „Respirări“, Fănuş Neagu cu „Pierdut in Balcania“ şi Valeriu Răpeanu cu „Tărimul unde nu ajungi niciodată“; Ion Lăncrănjan cu „Cuvint despre Transilvania“, dar şi Ion Chirilă cu „Viaţa la puls 200“; antologia literaturii româneşti de călătorie „Drumuri şi zări“, dar şi ghiduri de oraşe: Tirgovişte, Arad, Craiova sau mici indreptare turistice: Dorohoi, Tirgu Mureş, Băile Băltăţeşti; „Economia şi organizarea turismului in România“, dar şi „Aradul in legende şi povestiri“ de Al. Mitru sau primele traduceri in limba română ale jurnalelor de călătorie ale lui Montaigne sau Capek, „Civilizaţia turcă“ de Mehmet Ekrem, dar şi „Prezenţe româneşti in Orientul Apropiat“ de V. Cândea şi C. Simionescu; şi Adrian Păunescu cu „De la Bârca la Viena“, dar şi C-tin Mateescu cu „Drumurile lui Anton Pann“ etc. etc. Ce se ascunde insă dincolo de această primă „intilnire“?

Menită să servească **cultural şi ştiinţific** ideea de sport şi de turism, Editura a inţeles că trebuie să se desfăşoare pe trei direcţii, toate la fel de importante şi toate ţinind intim de natura sarcinilor ce-i reveneau. Astfel editura a gindit o direcţie tematică prin care urmărea să pună la indemina cititorilor instrumentele necesare mişcării turistice şi sportive: şi ghiduri, şi indreptare, şi hărţi, şi itinerare, şi metodici, şi regulamente, şi ghiduri de conversaţie etc. Dar sportul şi turismul, fenomene complexe cu implicaţii social-economice, culturale, psihologice şi morale, intructiv-formative, au devenit şi trebuie să ajungă tot mai mult obiectul unor cercetări interdisciplinare. Editura a inţeles că este la fel de important să se ocupe şi de această componentă tematică publicind cărţi despre economia şi organizarea turismului, cercetări asupra istoriei turismului românesc, cercetări şi studii variate asupra sportului şi educaţiei fizice şi turismului in general. In sfirşit, dar nu in ultimul rind ca semnificaţie, editura s-a deschis către proiectarea literară, artistică şi ştiinţifică a universului problematic presupus de sport şi de turism şi, dincolo de cărţi distincte, s-au conturat serii şi colecţii precum: „Cintarea României“, „Locuri şi legende“, „Zone etnografice“, „Pe urmele lui...“, „Manamond“, „Cărţi de vacanţă“, „Culturi şi civilizaţii“, „Vacanţă şi sănătate“, „Microalbume“ etc. Forţa cuvintului, perenitatea şi penetraţia conotaţiilor metaforei, virtuţile argumentului şi demonstraţiei, valenţele vizualului sint puse in slujba acelorasi obiective. Decupind din diversitatea realităţii tot ceea ce tine de ideea de sport şi educaţie fizică (in sensul cel mai larg), de turism (evident in sensul lui cultural) şi loisir şi tot ce tine de ideea de călătorie, editura şi-a clădit in timp asemenea microstructuri pe care le-a urmărit cu fermitate şi perseverenţă pe care le-a imbunătăţit şi intre care s-a străduit să păstreze raporturile cele mai potrivite.

In realizarea acestor obiective editura s-a bucurat de sprijinul unor personalităţi de virf ale vieţii noastre culturale şi ştiinţifice, literare şi artistice. Au scris şi continuă să scrie pentru editura noastră, de cele mai multe ori şi pe „su-

Gheorghe Constantinescu

REPERE

Un comparatist

Un comparatist riguros, cu o mare plăcere a aventurii intelectuale, se dovedeşte a fi Andrei Brezianu, aflat la cea de a doua carte de eseuri consacrate unor probleme de literatură universală şi interferenţelor sale cu literatura română. Mai puţin interesante, in mod paradoxal, se dovedesc a fi punctele de vedere strict teoretice, elaborate in cele *Cîteva premise*, puse in fruntea cărţii sale, intitulată *Translaţii*, şi apărută la Editura Dacia, care a manifestat de-a lungul timpului o atenţie deosebită faţă de contribuţiile acestui fin specialist. Poate cea mai substanţială incercare de precizare a filiaţiunilor româno-engleze, domeniul de predilecţie al lui Andrei Brezianu, este „Dincolo de *Utopia*: Thomas Morus, Nicolaus Olahus şi Erasmus din Rotterdam“. Voluptatea unui spirit iscoditor, pacienţa şi răbdarea găsirii amănuntelor revelatoare, luminarea episoadelor şi a personalităţilor de plan secund, expoziţiunea lentă şi persuasivă, intreaga panoplie de mijloace a comparatistului de formulă tradiţională, cu fantezia şi suplefea unui modern, adăugate din plin, toate contribuie la elaborarea unui text spectaculos in substanţa sa, chiar dacă pretextul insuşi al cercetării nu este dintre cele mai revelatorii. In general, autorul se exercită asupra unor probleme ce pot fi calificate „de amănunt“. Cu toate acestea, la o privire mai atentă, ele pot să constituie elemente definitorii in crearea unei imagini de ansamblu a operei sau chiar a unei intregi epoci de cultură. Desigur, iţi trebuie un interes cu totul special pentru a urmări aventura descoperirii unei referinţe din romanul lui James Joyce, *Ulysses*. Ce spectaculoasă este insă căutarea lui Andrei Brezianu! Cit profit poate să tragă un istoric din strădania sa?! Trecerea in revistă a primelor tălmăciri de cărţi româneşti sau cele ale capodoperelor literaturii universale, semnate de condeie ilustre, in limba noastră este de asemenea, revelatoare.

Marele merit al culegerii de eseuri publicată de Andrei Brezianu se află in altă parte. Treptat, treptat, domeniul său de cercetare se precizează. Este vorba de circulaţia ideilor, indeosebi a celor novatoare, de impactul formelor noi de gindire asupra literaturii noastre, precum şi de circumscrierea modernităţii, aşa cum apare ea spiritului actual. De fapt, eseistul este un adept al noului, care proclamă insă fidelitatea sa faţă de creaţiile trecutului, in căutarea unei identităţi. O mare incredere străbate cele mai bune din paginile sale, deodată cu regretul că in spatele nostru nu se află indelunga tradiţie culturală a unei Europe creatoare de instituţii intelectuale şi de cadre riguros determinate ale activităţii culturale. Poate că severitatea sa in această privinţă este exagerată, confruntarea cu tiparul european are in vedere forme similare, in timp ce la meridianul nostru ele au luat un alt chip. Nu este insă mai puţin adevărat că orientarea cercetătorului nostru işi găseşte scopul in afirmarea celei mai pure şi mai generoase energii naţionale, in voinţa de construcţie durabilă şi de integrare a spiritului românesc in marea familie continentală. De altfel, paginile dedicate Europei sint probabil cele mai profunde şi mai interesante din intreaga carte, o strălucită construcţie, comparabilă cu cele mai bune din cite cunoaştem şi in alte literaturi. Ele se află in secţiunea de concluzii a volumului lui Andrei Brezianu, un adevărat final de simfonie intelectuală, de cea mai bună ţinută. Desigur, amănunte controversabile pot fi detectate cu uşurinţă. O apropiere facilă, şi in fond lipsită de justificare intre *Ursul lui Faulkner* şi *Ochi de urs* a lui Sadoveanu, o trecere in revistă, după surse indoielnice, a unei călătorii a lui Andersen pe meleaguri dunărene o privire prea generoasă asupra unei cărţi foarte proaste de Norman Mailer, demascată in Statele Unite şi ca un cras plagiat, un foarte favorabil comentariu al unei lucrări de Iris Murdoch. Ele nu umbresc insă valoarea acestei cărţi pline de contribuţii insemnate, animată de una din cele mai subtile minţi din cite are critica şi eseistica noastră la ora actuală.

Aurel-Dragoş Munteanu

A cincea scrisoare despre poesie

Aceste rinduri au fost rostite la intilnirea cu fizicienii din ţara noastră, cu prilejul celei dintîi conferinţe naţionale de fizică, la Platforma Măgurele, unde am fost oaspete in seara zilei de 22 octombrie, ca poet.

Omul de ştiinţă lucrează asupra materiei să-i surprindă energiile care se desfăşoară cu greu şi nu dintr-o dată.

Obiectul ştiinţei este lumea creaturilor, lumea plantelor şi vieţuitoarelor, a stelelor şi apelor, a aerului şi a focului.

De la foc in sus incepe o altă lume ce rămine după ce văpaia lui şi-a implinit lucrarea.

Ati văzut la Voronet cum lumea stelelor şi a vietăţilor, cosmosul creat, se stringe ca un sul, ba un moment dat şi in dosul acestui sul transpare pe temeiul celui strins cer nou şi pămint nou.

Ochii poetului, ca şi ai ziditorului, sint aţintiţi asupra acestei permanenţe a ceea ce rămine după trecerea Focului.

Poetul are un obiect al rostirii sale Logosul creator. Cită vreme ei işi asumă, in rostirea lor, ceea ce creaturile emană, rămin descriptivi, şi, cu vremea, se demodează ca ştiinţele descriptive.

Marea intrebare a poeziei care isvodeşte din cel mai profund sbucium sufletesc al omului in general este aceasta:

Există o permanenţă, ceea ce rămine? (Was bleibet aber stiften die Dichter).

Noi sintem acei slujitori care adună firimiturile. Kierkegoard a scris o carte despre aceste firimituri. Ceea ce rămine este mai mult decit a fost iniţial pentru că intervine frinarea, jertfa de sine care aduce roadă.

Există o permanenţă neschimbătoare, există o forţă inepuizabilă, in raza de lucrare a căreia omul dobindeşte vedere şi clarviziune, inţelepciune şi har, in virtutea cărora imputernicit se uită la creaturi nu cu ochiul care le devoră şi impuţinează ci cu lumina care izvorăşte, cu puterea mistuitoare.

Există un centru al cosmosului asupra căruia este aţintită privirea interioară şi acest foc mistuitor ce a fulguit in istorie, de cind există omul, la un moment dat s-a apropiat vederit noastre, intrupindu-se din apă şi din foc precum „Luceafărul“ eminescian ieşind din ordinea abstractă şi imuabilă, plonjind in timp şi spaţiu ca Logos intrupat la toate nivelurile fiinţării noastre.

Jurnal de poet

Această plonjare a Logosului in timp, precum un fir de nisip fierbinte in pintecele scoicii, mişloceşte ca rana pricinuită să urzească perla in adinc de mare; in jurul firului de nisip se urzeşte eternitatea. Această pogorire a Logosului a incremenit intr-un fel timpul şi i-a dat şanse să nască Istoria. Timpul curăţat de perspectiva morţii divine istorie in vederea resurecţiei iar spaţiul curăţat de ură devine Patrie. Logosului intrupat in istorie cu două milenii in timp şi spaţiu ii datorăm cele două focare nucleare ce stau la temelia unui popor, Istoria şi Patria, timpul şi locul, ca putinţă de deschidere intru eternitate.

Timpul devine ISTORIE *şi toposul* — PATRIE *şi in jurul acestor focare se urzeşte viaţa Logosului ca model prototip intru plăsmuirea fiinţei morale virtual pentru fiecare creatură.*

In poezie se păstrează firimiturile, in ceea ce rămine este păstrată intactă fiinţa Logosului nu ca noţiune, nu inainte de a se fi frint pe sine, nu inainte de a se fi jertfit, impărţit, ci după ce a pus temelia bucuriei, după ce a declansat sărbătoarea de nuntă pe faţa pămintului. Poezia prin cei mari ai săi, păstraţi de istorie, cernuţi de timp, ne dă nişte certitudini in care putem investi viaţă, ne smulge din relativism, oferă fiinţei acele legi de foc limpezi, legile morale pe care Kant le admira ca pe stelele cerului izvorite din jertfa Logosului intrupat in istorie, din iubire.

Iubirea Logosului, intrupat in istorie, la proporţii absolute in sensul in care şi Pascal, fizicianul, a inţeles-o: pină acum două mii de ani, iubirea se putea manifesta faţă de fiinţa „to on“ şi faţă de aproape: odată cu intruparea Logosului jertfa iubirii se extinde şi-asupra duşmanului, asupra celui ce iti face rău şi asupra duşmanului fiinţei, astfel că iubirea este asupra intregului cosmos in starea in care se află in vederea desăvirşirii, transfigurării lui.

Ceea ce ne uneşte pe toţi oamenii cu adevărat este iubirea. S-a spus că pe măsura iubirii ni se adaugă şi ştiinţa. Cel ce iubeşte cel mai mult ştie şi cel mai mult, altfel cunoaşterea rămine neintrupată fără dimensiunea jertfitoare a Logosului.

Ioan Alexandru

TATONĂRI

Incepind chiar din această dimineaţă nu vom ingădui sub nici o formă ca vreun prieten sau cunoscut de-al lui Maciste să se deplaseze dintr-un loc in altul fără urmăritori permanenţi din partea serviciului nostru. Cind vreunul din prietenii marelui motan va trece dintr-o incăpere in alta a propriei sale locuinţe noi trebuie să ştim. Nu mai vorbesc de telefoanele lor. Deoarece şi eu, şi domnul Still am avut prilejul de a sta foarte aproape de Maciste, vă ordon să ne urmăriţi şi pe noi. Punctele de observaţie principale rămin după cum v-am spus: Castelul cu cele patru turnuri, Catedrala, Banca naţională şi Strada Salvării, unde se intilnesc cei trei prieteni ai infractorului. Vă atrag in modul cel mai serios atenţia că s-ar putea să vi se administreze fel şi fel de droguri pentru a vă distrage de la misiunea importantă ce vi s-a incredinţat. Fiecare suspect trebuie fotografiat in cel mai discret mod cu putinţă. Grupele de urmăritori de la Castel şi Catedrală işi vor parca maşinile de intervenţie la mai puţin de o sută de metri de obiectivele lor. Orice motan care intrece inălţimea de o jumătate de metru va fi inşfăcat pe loc şi fără milă cu ajutorul plaselor cu care ati fost dotaţi. Dacă veţi intilni proteste din partea unor cucoane mai ales trebuie să lansaţi zvonul că toată suflarea calinelor e suspectă de turbare. In cazul unor indivizi care nu se va supune somaţiei voastre şi vor incerca să fugă, aveţi voie să-i urmăriţi dar sub nici o formă nu veţi folosi armele de foc. Cei suspecţi nu trebuie să ştie absolut nimic despre misiunea voastră. In faţa marelui public veţi trece drept agenţi de circulaţie. Acestea fiind zise am ajuns la ultimul punct al comunicării noastre şi anume: dacă o grupă sau alta va avea norocul să-l prindă pe Maciste şi dacă aceasta se va intimpla la lumina zilei, curioşii care vor apărea ca din pămint la faţa locului trebuie să ştie că marele motan e suspect de turbare şi că noi, oamenii ordinii, vrem să-i cruţăm de orice pericol. Premiu' care s-a pus pe capul lui Maciste vă este cunoscut tuturor. Vă urez succes.

★

A doua zi după inţelegerea ce avusese loc acasă la Gherman, cei trei prieteni se despărţiră, urmind ca fiecare să se ocupe de treburile lui.

Cine ar fi putut insoţi echipa ce-l urmărea pe Vasile, ar fi fost mirat să-l vadă pe acesta cutreierind oraşul şi oprindu-se pe la toate atelierele de timplărie. După amiaza, Vasile trecu neobservat de portarul Fabricii de mase plastice. Avea acolo un prieten, maistru la secţia de finisarea panourilor care se numea Gherase. Vasile insistă să părăsească hala şi să se limbe prin curtea Fabricii pentru a-i explica unele lucruri şi după ce termină ceea ce avea să-i comunice convenirâ să se intilnească spre seară la Birt, unde urmau să vină şi doi dintre timplarii pe la care trecuse inainte de prinz. Apoi Vasile, condus pină la poartă de prietenul său Gherase, ceru voie portarului să dea un telefon şi agentul care era foarte aproape auzi numai următoarele cuvinte: Scumpă domnişoară, sint nerăbdător să ne vedem in locul pe care mi l-ai propus, la ora fixată. Mesajul se dovedi prea criptic pentru urmăritorul lui Vasile, care ajunse in ma' puţin de o jumătate de oră cu un taxi in curtea străvechiului Castel unde-l aştepta Nora.

★

Pereţii din curtea interioară erau inţesaţi de schele şi un mare număr de muncitori trebăluiau de zor, unii fluierind, alţii cintind melodii care-i duceau cu gindul in locurile unde se născuseră. Zidurile turnului dinspre răsărit, cel ce abia se ţinea in picioare fuseseră ocolite cu toată consideraţia de echipele de zidari şi zugravi. Nora şi Vasile se indreptară spre turnul periculos, invirtiră o mare cheie ruginită in broască şi intrară. Maciste care-i observase de sus incă de la venire ii intimpină cu mare afecţiune şi apoi se aşezară, pe una din băncile de marmură. Nora adusese ceva de-ale gurii intr-un coş pe care-l aşezase incă de la sosire pe una din treptele scării ce ducea in turn. „Dragul nostru Maciste, am venit să-ţi spun că acum lucrurile au ajuns pină acolo incit nu mai pot fi oprite, ca o avalanşă. Po

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

I. SCURTE CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE

În pofida marelui ei prestigiu (învederat de faptul că impune adevărate „prototipuri eterne" prin capodopere precum, între altele, **Sărmanul Dionis, La hanul lui Minjoală** și **între cotețe**), totuși proza fantastică a lui Eminescu, Caragiale și Macedonski — adevărații intemeietori ai genului — nu se constituie, explicit sau măcar implicit, în pledoarie pentru instaurarea unor anumite **formule**, guvernate de reguli mai mult sau mai puțin fixe, în măsură a îndemna fățiș la efortul de aproximare a unei estetici a fantasticului ființă suficientă. O asemenea stare de lucruri — observăm în treacăt — se află la originea îndelungatelor ezitări ale spiritului critic în ceea ce privește acceptarea ideii că proza românească are vocația fantasticului. „Lecția" întemeietorilor, în acest sens, este asumată în mare măsură și de urmași, începînd chiar cu exponenții generației următoare. Și la ei izbește dezinteresul pentru **formulă**; nu se întrevede de nicăieri intenția de „specializare". Universul lor fantastic nu pare deloc a fi emanația unui efort creator conștient „programat" într-o atare direcție. După împrejurări și necesități, fantasticul „răsare" din solul efortului creator general, subordonat aceleiași unice reacții uman-intelectuale și aceleiași unice aspirații în planul cunoașterii. Dimensiunea fantasticului, deci, se impune ca o necesitate „naturală"; fiind un element congenital propriu instinctului artistic, această dimensiune poartă prea puțin însemnele voinței deliberat strunite în vederea transpunerii în practică a cutărei sau cutărei **formule** deja brevetată. De aici decurge obligația ca orice încercare de relevare critică a structurilor fantasticului la un autor sau altul să fie mereu situată în unghiul de incidență cu structura dominantă a întregului demers narativ căruia acestea îi aparțin. Mai mult, chiar, este cazul să reamintim ceea ce spuneam și altădată arătînd că, în esență, rațiunea de a exista a fantasticului stă în capacitatea sa de a răspunde necesităților impuse tocmai de rezolvarea în planul creației epice a problematicei existențiale ce particularizează în întregime respectivul demers narativ. Se poate conchide zicînd că, probabil într-o măsură mult mai mare decît în alte literaturi, proza românească își apropie dimensiunea fantasticului dintr-o asemenea perspectivă încît adesea este aproape imposibil a susține ideea perfectului consens între mijloacele de exprimare și rezolvare a epicului, pe de o parte, și finalitatea gnoseologică a demersului creator, cu toate implicațiile ei uman-artistice, pe de altă parte. O atare paradoxală confruntare dintre tendințele originar centripete și cele originar centrifuge conferă fantasticului o tensiune aparte în acțiunea lui de cucerire a teritoriilor care de cele mai multe ori nu par a-i fi destinate din capul locului.

★

„Proza scurtă" a lui Gala Galaction își asumă dimensiunea fantasticului într-un chip atît de puțin obișnuit încît la primul contact pare discutabilă ideea de a o situa în descendența tradiției deja constituite mai ales prin aportul lui Eminescu, Caragiale și Macedonski. În realitate, însă, marea nuvelistică a scriitorului face dovada unor revelatoare confluențe tocmai în aceastădirecție. La rispintia dintre romantismul visător și idealizant inculcat psihologiilor umane mistuite de pasiuni sentimentale, în linia prozei lui Eminescu, și puternica atracție pentru „suprarealitatea" magică, deschisă spre mirajul exercitat de forțele satanice, în linie caragialiană, nuvelistica lui Galaction, dincolo de aspectele strict stilistice, nu este străină nici de himera sublimei depășiri de către erou a propriei condiții prin apel la „comanda" visării halucinatorie, în linia prozei lui Macedonski. Ceea ce unifică toate aceste filoane ale tradiției, orientîndu-le pe traseul unei viziuni narative adînc originale, este „substructura" de legendă apocrifă a scrierii. Demersul nuvelistic este animat peste tot de un straniu duh fatidic, amenințător și neiertător, care sancționează în chip tragic fatala cutezanță a eroului de a „provoca", încercînd chiar să beneficieze de puterile lor, forțele atotputernice ale destinului, în latură demonic-malefică. În virtutea unei etici spiritualiste îndatorată aprigei și neîmpăcatei înfruntări dintre preceptistica creștinismului ezoteric-primitiv și vitalitatea lor afectiv-telurică, eroii lui Galaction sînt victime intratabile ale nimicitoarelor „păca-

Constantin Baraschi : „Satirul și nimfa" (detaliu)

te" săvîrșite peste voința lor și cu o maladivă voluptate. Motivul mitico biblic al „luptei cu diavolul", iată, în fond, unica temă ce obsedează universul epic al scriitorului și care, din unghiul soluțiilor narative, solicită ca pe un dat natural elementul fantastic de aceeași sorginte, filtrat însă prin experiențe succesive circumscrise mitologiei fidelist-apocrife a zonei sud-estic europene. „Localismul" de extracție balcano-dunărean cunoaște una din cele mai tulburătoare întruchipări fantastice din cîte a produs — și ele nu sînt puține! — proza românească.

Ceea ce critica a numit, pe drept, subiectivitatea lirică și patetică a prozei lui Gala Galaction, în fond, exprimă caracterul ei evasiautobiografic, de „jurnal" puternic impregnat de o materie spiritual-confesivă disimulată în narațiune pilduitoare. Marea cantitate a publicisticii scriitorului cuprinzînd nenumărate mărturisiri, la care se adaugă monumentalul „jurnal" tipărit postum, depune dovezi concludente în această direcție, căci Galaction face parte din categoria acelor scriitori care nu obosesc niciodată în susținutul lor efort de a se confesa cititorilor în dorința de a fi cît mai bine înțelesi. Ideea care se desprinde cu toată limpiditatea în urma parcurgerii acestui imens „dosar" al operei este că scriitorul se obstinează în dorința de a-și proiecta obsesiile spirituale (atît de particulare ca determinare biografic-temperamentală dar și ca alcătuire etico-ideologică) în simbolul cu valoare explicativă exemplară. Aici se află nucleul generator de expansiuni epico-descriptive; în metafora simbol imperios solicitată să sugereze tensiunea stărilor sufletești și de conștiință cruciale înscrise în viața (dacă se poate zice astfel) intim metafizică a exponentului lor. Curioasă este însă constatarea că tocmai această metaforă de conținut simbolic, în ciuda ardentei ei subiectivități, se constituie în „vehicul" ce preia materia confesivă (mărturisirea), obiectivînd-o, adică proiectînd-o într-un plan referențial care nu este altul decît acela al „ilustrației" narative progresiv fantastice. Modul și gradul în care se produce acest interesant fenomen de autentică „dilatare" a termenului de referință metaforic-simbolică inițial și, drept urmare, „revărsarea" lui în albia construcției epice de sine stătătoare indică chiar modul și gradul în care proza lui Gala Galaction este luată în stăpînire de fantastic.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Recenta întîlnire a scriitorilor români și bulgari în trei ipostaze : un plen ad-hoc ; Mihai Ungheanu și George Bălăiță sfidînd iarna ; Liubomir Levcev, președintele Uniunii Scriitorilor din R.P. Bulgaria, Dumitru Radu Popescu și Marin Sorescu la bordul vasului „Călimănești"

TINERI POEȚI

Adrian Popescu (I)

Lirica lui Adrian Popescu este prin excelență aceea a unui spațiu poetic, căci autorul *Umbriei* (1971) vede în poezie o „valorizare ideatică a lumii", o „pendulare între imediat și imuabil", încredințînd versurilor misiunea unui soi de „lassou", apt de a reține inefabilul și de a încolăci grumazul „corespondențelor" ce dau coerență întregului univers. Emoțiile se nasc, pentru poet, și din „fosforescența unor intuiții intelectuale", poezia sau o bună parte a ei putîndu-se defini astfel drept un joc între senzorialitate și conceptual. Un puternic simț al elementelor și o rară inteligență artistică slujesc, dintru început, poezia lui Adrian Popescu, poezie ce dobîndește deja trăsăturile ferme ale unei *opere*, prin peisajul liric și mitologia personală pe care le propune.

Găsim la acest poet, lucru mai puțin obișnuit la tinerii autori, o geografie proprie, o faună și o floră, un loc și un timp propice spiritului său creator, o atitudine recognoscibilă față de obiecte, provenită atît din cultură, cît și din straturile profunde ale ființei. Se poate lesne stabili, urmărind poezia lui Adrian Popescu, un inventar al elementelor, al materiilor și substanțelor, al forțelor numenale și al obiectelor comune, un întreg univers al poeziei, cum ar spune G. Călinescu, însă perfect adaptat sieși și condiției lui morale. Poetul își are metalele și corpurile lui preferate, florile și fructele lui predilecte, animalele faste sau nefaste, zodiile lui bune, peisajele de care spiritul său se simte ocrotit ori, dimpotrivă, amenințat. De la *Umbria*, primul său volum, pînă la *Suburbiile cerului* (1982), ultimul, toate acestea pot fi categorisite într-o proiecție unitară, dînd un excepțional exemplu de imaginație spiritualizată, tulburată pînă la fervoare de lucruri și esențele lor, de marea ordine și corespondență cosmică. Adrian Popescu crede în limbajul secret al obiectelor, în realitatea lor obscură și misterioasă, în umbra metafizică de care sînt înconjurate, în hieroglifa spirituală pe care o conțin. Le descifrează și le sensibilizează în același timp după ierarhia marelui tot. Crede, de asemenea, contrar altor poeți mefienți față de limbaj, în cuvinte, „duh al întregului, superbele-i frunze", realizînd astfel, adeseori, o adevărată sărbătoare a expresiei lirice inspirate de emanația senzuală, concretă a fenomenelor. Iată, de pildă, din volumul *Umbria, Poemul trandafirului*, demonstrativ pentru felul cum cristalizează, dintr-un fericit aliaj, senzorialitatea cea mai avidă cu „ideea" poetică de o tulburătoare organicitate : „Scoica de trandafir dormind în rouă, / Vîntul a lovit-o cu un bob de nisip / Și umedă o perlă așteaptă să se nască / Bolnavă înăuntru. / Trandafirul aude, trandafirul aude. / Genunchii degetelor mele s-au rugat / Atît de mult, așa de sfînt aseară / Lovind în discul său înflăcărat. / Mîinile mele l-au trezit din somn / Și-a venit să-mi deschidă / Cel care locuiește înlăuntru / Și peste miezul său ascuns e domn... / Trandafirul aude, trandafirul aude. / Pavilionul său regesc / Eu l-am întrezărit o clipă. / Ce ciint de vinătoare, / Lungi panașe / Aproape seminte / În curtea dinăuntru, lărmuiesc. / Trandafirul aude, trandafirul aude. / Pe trepte nesfîrșite am urcat / Pe lespezi de petale. / De la cămările cu miere / Înspre terasele cu vînt. / Pînă cînd m-am visat și eu / Un bulb negru adus din miazăzi / Înfășurat într-o tunică subțire / De miresme străvezii / Stins colorate. Deasupra un pieptar de zale / Desfoliate noaptea dintr-o stea / Numai din zvonuri foarte argintoase / Prin care acul de albină nu trecea. / Uneori merg așa prin cetate / Uneori trec așa prin apus / Dar stau mai mult, cum e firesc / La curțile sale ca smerit supus / În timpul său dumnezeiesc. / Trandafirul aude, trandafirul aude, / O lege blîndă mă îngăduie acolo".

Ceea ce ar putea părea la prima vedere, superficială, un pastel, o fastuoasă și protocolară descripție, își modifică imperativ temperatura și calitatea semnificativă prin forța intuiției intelectuale, prin puterea de sensibilizare a totalității. „Suav și agrest", cum singur și-l definește, în punctul său de pornire, lirismul poetului devine un lirism al „corespondențelor", al adîncimilor misterioase și primordiale, o plină plonjare în inefabilul relațiilor neașteptate din sintaxa lumii. Urmînd lecția lui Eichendorff, la Adrian Popescu mai fiecare lucru își are cîntecul său, de la metalul și piatra prețioasă, pînă la unealta prozaică din gospodărie. Un cîntec pătruns de religiozitate, ca la vechii poeți, față de anunțul magic și auroral al oricărui obiect și, în același timp, mlădiat pe o tonalitate modernă, etică și estetică, de o ironie cordială ce nu ascunde totuși opțiunea. O atitudine compensatorie dinaintea dezagregării valorilor contemporane, dinaintea dizlocărilor și demitizărilor de tot felul, o nevoie de revenire la primordialitate și ierarhie autentică, la un limbaj în parte uitat al purității, toate acestea le propun versurile numai aparent angelice și detașate ale lui Adrian Popescu.

Peisajul său este un peisaj al profundei reculegeri, nesfîșiat de zgomote disonante. Imagini pure și delicate, somptuoase și fantastice, blînde și naturiste, hieratice și luminiscente se desfac, rînd pe rînd, într-un spațiu poetic pătruns de ideea unității arhetipale. Pretutindeni pulsează un suflet pe care materia nu poate să-l sufoce. Forța poeziei lui Adrian Popescu — și pare paradoxal a vorbi de forță în această lirică a sensibilității amenințate, dar totuși așa este — forța vine din adînca tulburare dinaintea fenomenelor și a elementelor. Adrian Popescu a imblînzit simțul elementelor teribile, catastrofice, rebele pe care l-au manifestat poeții generației '60. Aprehensiunea acestora e înlocuită la el de o „dulce uitare de sine", de un abandon reverie, securizant, de o încredere în spiritul ce infuzează lucrurile. Unde alți poeți descopereau monștri, el descoperă îngeri, acolo unde prolifereau materii dezorganizate, el găsește cristale. Imaginația lirică purifică la el, urcă spre lumi superioare, scoțînd mereu înainte un poet lunatec, asemănător, în parte, lui Emil Botta.

Dan Cristea

Elogiul cărții

Urmare din pag. a 3-a

sul Românesc (1922), Editura Fundației pentru Literatură și Artă (1933), precum și rezultatele lor remarcabile în valorificarea cărții în toate sectoarele de cultură : istorie, limbă, literatură, științe exacte. Multiplele ilustrații de cărți sînt frumoase, iar legendele marginale instructive, dacă, de exemplu, la **Joc secund** (1930) de Ion Barbu se spune informativ că este singurul volum antum de poezii al poetului. O largă expunere, cu documentare exemplară, se face pentru eflorescența cărții în epoca socialismului și pentru perspectivele ei contemporane, precum și pentru răspîndirea ei în lume, cu o mare bogăție de date, de negăsit în alte lucrări.

De aceea, în final, se poate afirma că este cea mai completă și echilibrată istorie a cărții românești, accesibilă oricărui cititor, mai ales tineretului studios, putînd fi mai de folos, prin sistematizare, decît multe manuale de literatură, cu știrile ingenios și frumos compilate, dar și amestecate, încît rămîn într-o nebuloasă și în memorie. În veche tradiție, la sfîrșitul cărții există un frumos colofon cu : autori (și două notabile ex librisuri ale acestora, gravori, redactori, tipografi, înscriindu-se, echitabil așadar, participarea tuturor la reușita unei tipăriturd de excepție. Să încheiem deci, parafrazînd pe Arghezi : „Carte frumoasă, cinste celor care te-au lucrat" !

Emoția reală și imaginară

PRIVIREA LUI ORFEU

dar ca finalitate al cărei scop rezidă în ea însăși, opera de artă nu rămîne străină de natura profund teleologică a omului (de altfel singur, printre celelalte ființe muritoare, înzestrat cu acest har al previziunii și, deci, al unei acțiuni abstracte la distanță), în speță, a poetului, și al cărui mesaj esențial constă, așa cum spuneam încă de la începutul acestor însemnări puse sub emblemă orfică, în abolirea timpului, adică în speranța teribilă a trestiei care gîndește printre tunete și fulgere că moartea poate fi dacă nu neapărat înfrîntă, cel puțin exorcizată. La nivelul strict existențial, al făpturii conștiente de efemeritatea sa, transcenderea sensului morții ca strigăt deznădăjduit înaintea unui timp surd și mut la modul absolut, se realizează, într-o opțiune mitică, fără îndoială, dar nu mai puțin taumaturgică, alinătoare ca o promisiune edenică, prin reintegrarea euthanasică în circuitul elementelor, așa cum am văzut în proiectul eminescian din **Cezara**, o depășire a dezordinii, accidentului și absurdului prin înțelegerea consolatoare a veșnicei reîntoarceri la ceea ce a fost inițial (în perspectiva arhetipală a lui Eliade).

Acesta ar fi aspectul general, scopul oricărui demers al omului constituindu-l deci supraviețuirea, ieșirea din raza ucigătoare a timpului care este, așa cum notează Maurice Blanchot scufundîndu-se, ca printre tenebre, în analiza grandioasei opere a lui Proust, „Timp mai întîi real, distrugător, Moloh înspăimîntător ce produce moartea, moartea prin uitare. (Cum să te încrezi într-un asemenea timp ? Unde ne-ar putea duce decît către un nicăieri lipsit de realitate ?" Dacă acesta este genul proxim și criteriul prin care se zărește statutul ontologic al nostru, al tuturor celor conștienți de noi înșine, diferența specifică sau cazul particular al aceleiași probleme sotereologice (de unde venim ? cine sîntem ? și încotro mergem ?) își pune în artă semnul ei de întrebare propriu și își cîntă răspunsul pe măsura acestei întrebări.

Ca să mă exprim așa, într-un cod aristotelic, finalitatea artei (cauza finală !) este însăși forma ei (cauza formală !) presupusă ca incoruptibilă, hrănindu-se veșnic din propria ei substanță („Sfînt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el"), nutrindu-se deci din speranța devenită realitate (ipotetică, iluzorie) a timpului abolit ca fatalitate a succesiunii și metamorfozat într-un spațiu revelat al evenimentelor trăite ca simultane, într-o ordine mandalică, limbaj al semnelor cu semnificații ce scapă de sub gheara vremelniciei, a efemerului.

Dar, s-ar putea spune, orice formă cade sub bănuiala concupiscenței, a lingușirii ispitelor bunurilor pămîntești, deci orice formă este amenințată în orice clipă cu recăderea în contingent : și atunci cum s-o adăpostești de ea însăși, de ceea ce se instituie în propria sa prelungire ca **libido mortis** ? Unul dintre răspunsuri îl aflăm, desigur, în aceeași magnifică, umilă, supusă meditație a lui Blanchot (de altfel unul dintre puținii care s-a apropiat de literatură pe calea regală a filosofiei dînd impresia, totodată, că s-ar concentra într-o rugăciune stranie) asupra timpului extatic al lui Proust : „Timp pur, fără evenimente, gol mișcător, distanță zbuciumată, spațiu lăuntric în devenire unde extazele timpului se orînduiesc într-o simultaneitate fascinantă (...) Da, în acel timp, totul devine imagine, și esența imaginii este de a fi cu totul în afară, fără intimitate, și totuși mai inaccesibilă și mai misterioasă decît gîndirea lăuntrică, fără semnificație, dar chemînd profunzimea oricărui sens posibil ; nedezvăluită și totuși evidentă, avînd acea prezență-absență ce constituie atracția și fascinația Sirenelor" — Așadar, și esențial, **o prezență care se manifestă prin absență**, evocarea prin imaginea imobilă în spațiu a unei lumi care ori încă nu a apărut (din viitor) ori a dispărut deja în cascada timpului, iată statutul posibil al limbajului formalizat în spațiul literar.

Dar pentru cucerirea acestui spațiu pur în care viața formelor să nu fie amenințată de corupția la care le supune timpul, de data aceasta în înțelesul său de Moloh, de malaxor al structurilor hibride (să-mi fie iertată contradicția în termeni), poetul trebuie să-și cenzureze propria sa viață reală într-un grad atît de profund, încît existența lui terestră, supusă ispitei concupiscente, să nu-i tulbure celălalt eu pe care-l contemplă cînd își scrie cartea : relația dintre biografia autorului și opera sa, deși nu are cum să dispară la modul fizical, ea nu mai este una directă, și cu atît mai puțin univocă cî se instituie doar ca o sugestie îndepărtată și care poate să aparțină tuturor oamenilor, într-atît de severă se așează sub semnul paradigmatic al eului absolut : „Poezia — scria T.S. Eliot — nu este friul liber lăsat emoției, ci e un mod de a evada de sub imperiul ei ; nu este expresia personalității, ci un mod de a evada de sub imperiul ei". Radicalismul acestei viziuni asupra artei și travaliul asupra ei ca asceză în perspectiva descoperirii acelui ton impersonal menit să definească emoția imaginară, a poemului și nu pe cea reală, a omului, îl anunțase și Baudelaire, cînd făcea distincția între **sensibilitatea inimii și sensibilitatea imaginației** corespunzînd prin extensiune, celor două faimoase eu-ri ale lui Proust.

Această scindare, sau **sfîșiere care eliberează**, cum am numit-o altădată, adică eliberează de contingent, de efemer (o renunțare la contingent, la efemer ca proiecție a valorilor demne de viața unui om) pe care o suferă existența poetului nu înseamnă deloc că acesta ar fi cumva altfel decît ceilalți oameni, că ar trăi sub alte exigențe ale unui habitat social convenit, dar ea este necesară, pentru a face reală posibilitatea formelor ideale, de a face prezentă o lume care la modul categoric este absentă. Biografia, viața reală a artistului nu numai că nu-i determină opera, dar însăși opera lui îi poate influența viața (cum vom vedea altădată) deși acest fenomen o să le pară ciudat celor ce nu cred că știm ceea ce ne aducem aminte și că devenim ceea ce sîntem. Iar experiența diurnă a poetului care se aplică în același peisaj cu a semenilor săi, să nu ne mire dacă va căpăta un nou chip și un alt sens decît o are ea prin ea însăși : „Viața poetului își are micile ei întîmplări, ca și cea a celorlalți oameni. El se duce la țară, călătorește. Dar numele orașului unde și-a petrecut o vară, scris dimpreună cu data în josul ultimei pagini a unei opere, ne arată că viața, împărtășită cu ceilalți oameni lui îi slujește pentru cu totul altceva (...) ceva ce cuprinde lucrul prețios pe care-l căuta și pe care nu-i ușor să-l scoți la lumină. Starea de spirit în care află astfel cu ușurință, ca într-un fel de vrajă, în orice lucru, lucrul prețios pe care acesta îl ascundea în el, este rară. De aici și raționamentele, strădaniile de a-și domina iar geniul, stimulîndu-l prin lectură, vin, iubire, călătorii, întoarcerea în locurile cunoscute". Proust vorbește aici despre propria sa întoarcere, aventura grandioasă a memoriei care a dat naștere unei opere în stare să transforme timpul în durata pură a spațiului imaginar.

Dan Laurențiu

Poeziile lui Eminescu

Urmare din pag. a 3-a

text : în **Epigonii** Eminescu scrie consecvent : **gîndirei, iubirei, lumei, țărei, sperărei, vremei, deșteptărei**, un genitiv al epocii, pe care n-avem motiv a-l moderniza în : gîndirii, iubirii, luminii, țării etc. În **Făt-Frumos din tei**, Eminescu scrie consecvent : **fărmecat**, care însă e transcris de Perpessicius — potrivit principiului său de bază : „demoldoveni zarea moderată" a textului — **fermecat**, dar apare în această ediție — **fărmăcat**, hiperpopular (II, 10). În **Călin**, poetul scrie, cu fonetica regională : **șagalnic**, transcris **șăgalnic** în ediția academică, dar în două forme în ediția de față : **șagalnic** (II, 159) și **șăgalnici** (p. 160) ; ambele ediții modernizează unele cuvinte (vapaie) în **Strigoii**, după cum ele dau forma **răsărea** (izvorul ; de două ori, în **Povestea teiului**, vv. 42, și 88) : „Iar izvorul, prins de vrajă Răsărea sunînd din valuri". — contrar manuscrisului, **facsimilat** în ediția academică, vol. II, p. 12, care dă clar : **resărea**, adică : sărea din nou, mereu... În **Scrisoarea III**, pentru care avem și corecturile poetului din **Timpul** (10 mai 1881) în care a reprodus acerba satiră politică, ambele ediții dau versul 48 : „Vede luna **cum** plutește peste plaiul Eschiser". — deși poetul a scris : „Vede luna **ce** plutește" ; și trebuie tot în această poemă : „un vals **din** Bal-Mabil", și nu : vals **de**..., căci e vorba de un local celebru de petreceri din Paris, iar nu de un autor numit așa (vals **de**... ? !). În poezia **Adio**, Eminescu a scris : „Nimicurile-aceste / Îmi **par** o veche, de demult / Poveste" (v. 31), nu : „Îmi **pare-o** veche"... ; editorul de azi însă a modificat, cum trebuia v. 35 : „**Tot o să-mi pară** că de-atunci / Sunt veacuri", în loc de : „Totuși îmi pare că..." ; așa e în toate edițiile de pînă acum. Rimind, „liniștea sării" cu marginea **mării**", nu putem modifica forma dată de poet, conștient de dreptul său de a accepta pe **sării**, popular, în loc de **serii**, cum dau ambele ediții mari (**Iar cînd voi fi mormînt...** ; aici, **vol. III**, p. 93). Ultima poezie a ediției : **La steaua** are aici după titlu trei puncte(...) care nu există în originalul poetului.

O ediție critică vine desigur cu ameliorări justificate de realitățile manuscriselor, ale documentării, ale confruntărilor îndelungate. Așa a făcut în această ediție eruditul cercetător și istoric literar care este D. Murărașu, dîndu-ne nu numai un text mai aproape de scrisul autentic eminescian dar și un impresionant volum de comentarii indispensabile cunoașterii mai aprofundate a operei poetului nostru național. Subsemnatul ca mai tînăr cercetător, avînd avantajul muncii de un deceniu la Dicționarul Eminescu și beneficiind de rezultatele investigațiilor întinse făcute de colectivul acelui Dicționar asupra textelor poetului, dar fiind un editor mai puțin norocos, pentru că ediția critică întocmită pe baza acelor investigații, realizată acum un deceniu (cu o prefață a lui Ioan Alexandru, amîndoi fiind atunci membri ai Catedrei Eminescu, înființată pe bază de lege, dar dispărută fără justificare), nu am ajuns niciodată la realizarea prin tipar a acelei ediții care era un Eminescu complet, deci inclusiv, testamentul său politic de mare patriot, ultima sa poezie citită în entuziasmul Junimii de la Iași, în ziua dezvelirii statuii domnului Ștefan cel Mare, la 5 iunie 1883 ; — se împlinește deci secolul acelei poezii de mare vibrație și de absolută sinceritate patriotică, așa cum spunea recent Șerban Cioculescu, el însuși membru al colectivului care a lucrat la **Dicționarul Eminescu**, acum un sfert de secol...

Firește că am fi dorit ca această ediție excelentă, atît de bogată și impunătoare prin volumul creației poetice, rînduită cronologic într-o mai edificatoare imagine a mostenirii unice a Poetului național, impresionantă și prin erudiția comentariilor, prin știința și pasiunea editorului, — prof. D. Murărașu fiind azi autoritatea cea mai experimentată în materia respectivă, cu imense state de serviciu în cercetarea și difuzarea operei lui Eminescu, am fi dorit ca această ediție să nu fie scăzută cu acel testament al poetului, care este **Doina** ; Eminescu are dreptul de o adevărată restituție pentru că el reprezintă, cum s-a spus mereu aici și în străinătate, la Colocviul Eminescu de la Sorbona mai ales, cvintesența spiritualității românești, a aspirațiilor noastre istorice și culturale, un moment culminant al libertății și demnității românești...

Sintem deci convinși că a treia ediție Murărașu ne va da curînd și această satisfacție.

Constantin Baraschi : „Portret"

Însemnări din spital

Urmare din pag. a-

lie de scoică pisată și apoi cernută prin sită. I se legau vitei virtos picioarele din față și din spate cu un șireang gros apoi, prin niște ochiuri special lăsate, se vira un par solid care avea menirea s-o imobilizeze.

Animalul era împins și cădea fulgerat pe o parte zbătîndu-se. Cu praful acela fin se freca bine suprafața ochiului bolnav.

„După trei zile, asta mi-e crucea, se închina țăranul, vedea vaca ca și cum atunci s-ar fi născut"...

După o vreme, cu același glas scăzut, conspirativ mă informează că a auzit de un cetățean din Băneasa de Giurgiu care te vindecă de albeață cu limba...

„Îți bagă, domnule, limba-n ochi și atîta te freacă pînă te curățî și-ți dă-napoi vederea. Așa am auzit în tren, de la mai mulți navetiști care mi-au dat adresa lui că l-a vindecat pe unul din **tura** lor în trei ședințe, că așa le zice, și a luat cîte cinci lei de ședință. Are ăla, domnule, o limbă asoră ca a boului că boul poate linge și sare și nimic nu are..."

Bătrînului țăran i se confirmă existența acelui „vraci" care vindecă cu limba... Mi-a jurat că se va duce.

— Dom' Micu, dacă mă face bine și-mi ia albeața, să fiu eu ciine dacă nu-l iau de mînă și-l bag în magazin și-i cumpăr un costum de opt sute (pronunță cifra cu sfîrșenie), și lui și mie...

— Dar dacă n-o să vrea costum ? îl derutez eu.

— Cum, dom'le ? Ai văzut mata pe vreunul care să nu vrea să se-nțolească ? Păi eu îi cumpăr un costum **de opt sute** !

3.

Un tată ieșind pe poarta spitalului, de la maternitate, își duce acasă noul-născut pășind țanțoș pe aleile cărora le-a căzut zăpadă. În urmă, mama lipăie resemnată privind în pămînt. Bărbatul poartă perina roză la piept ținînd-o cu grijă ca și cum ar duce un clopot gingaș de sticlă plin cu fluturi.

4.

De sus, de la etajul zece, privesc un ciine minuscul jucîndu-se în parcul din fața spitalului, rostogolindu-se în zăpadă, mirosind-o, lătrînd și făcînd salturi îndrăznețe în aer. Suflă precipitat și aruncă jeturi de aburi în aerul rece. Viața...

5.

În rezerva alăturată sînt doi oameni mai vîrstnici operați de cataractă. Stau nemișcați cu fața-n sus și ochii acoperiți. Ca să treacă vremea, conversează vrute și nevrute. Îi aud prin peretele cu „izolare fonică". Unul dintre ei zice cu ton de necontrazis :

— Femeia, prietene, are un punct al ei. **Aici** ! (Mă întreb unde o fi arătînd cel care povestește și ce vede cel cu ochii acoperiți ?) Ei, dacă apeși odată pe punctul ăla și nimerești, femeia odată se face moale ca o miță și... a ta e !

atelier literar

poșta redacției

I. V. PERIAM : Improvizații ușoare, superficiale, confecții neinspirate, din care e greu de remarcat ceva. Poate „Adolescență", „Maria"...

I. GRUNZ : In ultimele trimiteri, versificări oneste, convenționale, fără ecou deosebit, fără un nerv personal. (Ceva, în „De-o vreme").

A. VALONI : Cîteva lucruri mai puțin pregnante (gen „Călătorie spre centrul poeziei", „Prezentul care ne rămîne" — mai ales spre final), cîteva mai aproape de adevăr : „Ziua de azi", „Azi", „Cartușul poeziei" (cu finalul indoielnic).

ION POP : Sînt unele aptitudini narative (cu un „vîrf" semnificativ în paginile referitoare la femeia lui Nuțu, unde tensiunea e demnă de remarcat). Dar povestea e, în general, foarte răvășită, grăbit și neglijent alcătuită și redactată, cu un abuz de amănunte și incidente, cu suspensii, jumătăți de cuvînt, întreruperi etc. Ceea ce o face foarte greu de urmărit (pe alocuri, chiar imposibil).

A. TUDOR : Nu știm nimic de schița dv. (în principiu : dacă n-ați primit răspuns în această rubrică, înseamnă că n-a ajuns pînă la noi). Cea mai mare parte din problemele care vă frămîntă își va găsi răspuns, în timp, prin lecturile și studiul dv., prin experiența de viață și de scris. În orice caz, sînt întrebări la care nu v-ar putea răspunde nici chiar un oracol... Întrebarea cu privire la alegerea drumului, mai bine zis, cu privire la șansele dv. în domeniul literaturii, rămîne deocamdată, în suspensie, pînă ce vom fi în posesia schiței sau a altor manuscrise ale dv.

DANA DUȚU : E prea puțin ca să putem trage o concluzie.

MARIUS MARIN : Puține, răzlețe accente lirice, într-un text care agită mari cantități de vorbe, sub semnul convenției și mimării. Încă nu e lămurit.

EM. BĂLȚIANU : Ceva mai bune, „Versuri de zăpadă", „În tăcere".

I. KOSKA : Nu s-a produs schimbarea decisivă așteptată, dar nu lipsesc cu totul, parcă semnele unui oarecare progres. Mai vizibil în paginile mai simple („Acum", „O privire", „Emotiv"), care renunță la aglomerările verbale pestrițe, telegrafice, artificioase, supunînd, uneori, la adevărate cazne biata limbă : „fața decisă înainte răbdător", cu o notă în josul paginii, menită, chipurile, să lămurească lucrurile : „din acelea ce nu pierd niciodată — fapt bucuros !...", Cine poate înțelege ceva ?...

ISIDOR MAL D'AURORE : Un pas bun spre decizie și pregnanță (mai sînt, însă, prea multe formații de cuvinte, citeodată prelungi, lipsite de nerv, de pigment, spelbe, inexpresive, opace, „de vată", balast greu, ucigător, pe toracele, adesea șubred, al unor idei și imagini. De pildă : „mucalit, beau pînă la răstignire vinul norilor dintru nemurire"..., sau : „cirese prea coapte înnăbușind rodul / ascuns de cireada de umbre / a fanteziei înțelept vinovată"..., sau : „văzduhul sculptează candid temerile / ultimei prefăcătorii divine / ca și cum" ...etc., pînă la final, el însuși model lapidar de opacitate perfectă !, sau : „lebăda ironică suferă în vis de cronică" ? ! ?, etc., etc.). Multe din paginile de-acum („Eșecul", „Împăratul zebrelor", „Poem de libertate", „Plan de evacuare", „Poemul-celulă", „Dreptul la ultima țigară", „Melancolie provincială", „În alte timpuri", chiar „Figurantul", pînă la citat) par să implice speranța, dacă nu chiar garanția, unei mai severe, mai profunde intoleranțe față de cuvîntul parazitar, amorf, fără pondere și fără aport.

AL. PLEȘCAN : Se poate deduce o impresie de lirism, cînd paginile, în general, rebarbative, înnodate, criptice, îți îngăduie să întrevezi, să bănuiești cite ceva (de p., în „Sublimare"). Dar aceasta e, deocamdată, o șansă întîmplătoare și minimă.

E. BURLACU : E clar că vă aflați pe drumul poeziei, cîteva pagini o atestă fără doar și poate („Singur", „Prima dimineață", „Despărțire", „Stinși și necăzuți", „Nu pot fi pasărea", „Nostalgie", dar mai ales partea, perfect unitară și independentă, care începe cu „Obișnuia să treacă", dintr-un poem în rest slab și inaderent). Mai sînt asemenea cazuri, de pildă „Dorință", care începe foarte bine, apoi se pierde într-un enumerativ confuz, nebulos. Aceste metehne pomenite (enumerativ, confuz, nebulos, o anumită manieră eliptică, telegrafică, sacadată, nepreocupată de conexiunea sensurilor, de fluxul firesc al gîndului, al semnificației, al sonului, sînt amenințările principale care vă pîndesc paginile (pe care adesea le compromit, le fac impracticabile, etc., ca, de pildă, în „Paharul spart", unde „telegrama", mai mult sau mai puțin suportabilă, convingătoare, e brusc anulată prin ivirea unui element pe cît de atroce, pe atît de misterios : „geamătul capului strivit în țărînă !..."). Sperăm să primim pagini mult mai bune.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Meditare

Am tot stat să mă-ntreb
de ce oare trebuie să pling eu mereu
și cu iarba și cu pasărea
și cu tot
să pling și să mă fac urît
tot mai urît
și ridat
ca obrazul pămîntului pălmuit de
tălpi
adică de ce să-mi tot fugăresc eu
zîmbetul mereu și să nu-l priponesc
și eu ca și voi
și pe ploaie și pe lună.
și cînd va arde soarele degeaba..

EMIL ACHELARIȚEI

Se poate cînta

Se poate cînta în mediul cel mai
impropriu cîntecului, în agitația speriată
a moleculelor, în vuietul oaselor,
în șuieratul plin de ură al vorbelor,
în biziitul leneș al indolenților,
se poate cînta cînd nimic nu mai pare
posibil, nici cîntecul, se poate
cînta liniștit, ca un mers de fecioară
prin cîmpul încolțit de explozii,
se poate cînta despre pepenii copilăriei,
despre riul rece și văile tăinuite, despre
părinți, despre iubita ce n-a dezmințit
așteptarea celui pliagînd de iubire,
se poate cînta despre prietenii buni
la primejdie și rari ca și cîntecul
în lumea aceasta de zgomote și
de tăceri asurzitoare.

BORIS MARIAN

Epitaf

Am greșit, Doamne, am greșit!
Am băut, am fumat, am iubit
dar mai ales, am visat.
Și totuși,
cel mai mare păcat,
pe patine de cuvinte
fără desprindere, zbor cuminte,
în piruete fragile, pitite,
nu l-am făptuit, Preacinstite!

LAURA MARA

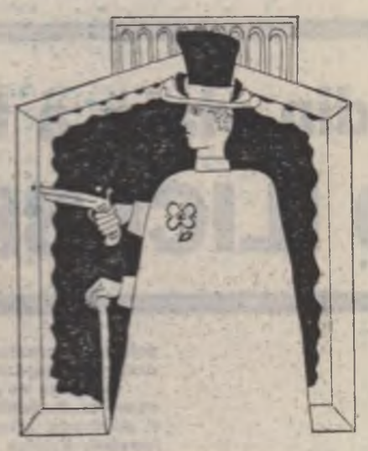

Acel „castel presimțit"

Migrena poate ascunde o iubire interzisă
într-o pîine caldă poate dormi
un poet sub fiecare batistă pierdută
se poate afla o catedrală

cîndva o să-mi încerc norocul
îmi spun de cîte ori privesc
oceanul această
speranță îmbălsămată

DAN EMILIAN ROȘCA

Îmblînzirea căldurii

Există ceva ce nu știu
îmblînzirea căldurii.

Am învățat
să prepar ceai
sau cafele amare-n ibric
de-mblînzirea căldurii
încă nu știu nimic,
și vara mă umple ca pe un strugure
de-alcooluri dulci
pîlpîind de miresme,

despre toamnă
despre-mblînzirea căldurii
despre beție
nu știu încă nimic.

IRINA EFTIMESCU

Fructul de umbră

Rămîi a mea
îndurerată creangă
singurătate limpede
ca o oglindă ;
ceea ce bate
și nu e vînt
ceea ce trece
și nu e umbră
ci, umbră a umbrei,
istovitoare
pînă în cea
din urmă irosire
măruntă iarbă
care acoperă
piatra și-o șterge
care cuprinde
lumina și-o tulbură
rămîi a mea,
arcă fără de nimeni
veșmînt ce leagănă
doar iasomii de cenușă
cînd înăuntru
pustiu se-alintă
fructul de umbră
ispititor.

IRMA SANDU

Absența

De la o grea depărtare
în gara supraaglomerată
voi oferiți un uimitor spectacol :
navetiști-cai
galopînd lacomi mereu în criză de spațiu
vreun cerșetor infirm
tînguindu-se alienat
paralele trupul meu
o căprioară învinsă
numai spiritul tremură în el
alunecînd printre ființe absent
oameni se izbesc de el
ca de un perete
ah, orbirea pașilor mei
care alunecă în călătorii
prin arabescurile șinelor
tocmai cînd roate trenurile au înghețat
pentru ce tresăriți oameni buni
n-am să vă ajut
ca să faceți peregrinări de apă vie
dacă voi înșiva nu veți striga :
nu ne e frică
nu ne e frică
nu ne e frică de truda lui Sisif.

ELENA RADU

Dialectica interdependențelor

Urmare din pag. 1

lărgiri de arii spre interdependențele moralei cu filosofia, istoria și arta.

Aceste două atribute conferă cărții o mai explicită angajare. „Discursul" era strict genetic, avea cumva o anume globalitate și rediferențiere a perspectivei. Acum, cu pasiune pentru „explicit", Traian Gânju operează o mutație de accent spre ceea ce dă specificitate simțului dialectic al analizei: geneticul se exprimă prin sistemele de interdependență ale lumii morale. Aici, mă opresc puțin, pentru a insista asupra ideii. Prea mult s-a scris la noi despre morală, pornind de la „sistemele de rol-status". Adică de la modul și măsura în care, asimilînd valori morale, (asimilarea fiind „văzută" uneori ca un fel de consum de „bunuri morale", omul dobîndește un anume „statut moral", înălțîndu-se în ochii colectivității) și un anume „rol moral" (acela care îi dă dreptul să se ofere drept exemplu, să întruchipeze modelul pentru alții, cei rămași în urmă). Această perspectivă, cumva dogmatică și schematistă, este și păgubitoare teoretic. Potrivit ei, omul intră în lumea morală ca într-o cetate ale cărei obiceiuri, structuri și „coduri" trebuie să se supună ca orice intrus, pentru a deveni agreabil și acceptat. Este o perspectivă pasivistă, care induce opoziția omvalori, omul fiind „receptor", iar valorile fiind o lume în sine, un ansamblu de „obiecte" cu forță de impunere și persuasiune.

Traian Gânju refuză acest mod de tratare, cu curaj și inițiativă, propunînd un alt model analitic axat pe ideea de interdependență („derivarea conștiinței și actelor morale din însușirea și practicarea celorlalte forme de constituire și acte sociale" p. 9), și pe cea de „construcție de sine prin sine", acesta fiind „sensul adevărat al geneticului aplicat lumii morale". Subscriu, fără ezitări, perspectivei pe care o propune, nu doar pentru că sparge tipare (cu al căror simplism, de ce să n-o spunem, ne-am cam obișnuit), ci și pentru că deschide clar demersul asupra moralei comuniste ca demers asupra înfăptuirii libertății umane. Nu declarativ, nu ostentativ. Ci ca zbaterea gîndului, cu ireală frămîntare, ca responsabilă meditație asupra destinului nostru moral, ca oameni ai acestui pămînt, care avem primul cuvînt de spus și dreptul funciar la primul act înfăptuit în instituirea prin autodeterminare a unei noi lumi morale, cu un nou orizont valoric. Cartea ne îndeamnă să privim emergența libertății nu doar dinspre necesitatea obiectivă (a cărei „înțelegere" i-ar da temei), ci și dinspre om .tratat chiar ca individ) spre necesitate. Ființă voluntară și activă, omul însuși este constructorul necesității și universului moral al libertății! Nu este implicat, aici, nici un fel de arbitrariu moral, nici un fel de supradozaj al capacităților creative ale omului. „Din punctul meu de vedere — spune autorul — lumea morală nu se rezumă la o stare anume, nu este un dat, ci un proces genetic specific în care omul se plămădește, se manifestă., se realizează, se impune ca ființă morală" (p. 32), pentru a dobîndi identitatea originală, a se exersa permanent și rezolutiv în situațiile de viață, a-și marca bogăția existențială cu date care să-l scoată definitiv din orice anonimat. Este, aici, o pledoarie pentru omul nou al societății noastre, dar o pledoarie pentru efortul acestuia de a se construi, cu dramatismul inerent al procesului și cu investiția naturală de risc și responsabilitate. Este, aici, un implicit protest comunicat impotriva viziunii idilice despre noul om moral, ca model care acumulează în sine (fără „conștiință critică") de undeva din afara sa, exact atîtea atribute cîte le poate duce în spinare, gîrbovindu-se apoi și trebuind să fie supus unor proceduri reparatorii.

Tratînd „conexiunile" (cu filosofia, istoria și arta), Traian Gânju are o constantă vigilență analitică pentru a apăra mereu ideea că lumea noastră — în identitatea sa morală — este o lume nu precumpănitor recuperativă, nu preponderent tămăduitoare de „răul moral", ci una fundamental constructivă, angajată revoluționar, prospectivă, dominată de pasiunea „facerii" unui orizont moral cu plusuri valorice de excepție, cu tentația „plenitudinii".

Nu rezum aici cartea, nu fac, o „recenzie" cuminte. Dar pentru a mă referi la capitolul „Filosofie și morală" atrag atenția asupra unui aspect relevant. Atunci cînd zice : „În afara Antichității și, într-o măsură, a Renașterii, nu cunosc nici un filosof adevărat care să-și mai fi revendicat calitatea de înțelept" Traian Gânju nu vrea să fie șocant și polemic în sine, ci vrea pur și simplu să vadă în filosofie principiul director al angajării practice (inclusiv morale) să aducă demersul filosofic pe pămîntul instituirii moralității, al gîndirii, creației și comunicării umane. La fel, definind istoria (ca sistem al faptelor așezate în ordinea succesiunii organice, dar și ca răspuns la întrebarea : „Cine intră în eternitate ?") sau arta („fascinație a plenitudinii estetice"), autorul poate fi încolțit de anume spirite scientiste, care i-ar solicita o mai bună stăpînire a teoriei definițiilor. Dar el nu vrea, și o spune mereu, o construcție spinoziană more geometrico, ci o destăinuire cu ajutorul unui joc conceptual activ, multiplicativ, predispus la bogății lexicale care să exprime nemărginita bogăție a intimității autoconstructorului moral. Așadar, să conchid că, operînd în sfera celor trei conexiuni și luînd ca „martori" autori de marcă, Traian Gânju se mișcă într-o matcă Terminologică luxuriantă, îmbinînd semantica sugestivității cu aceea a rigorii pozitive. Lectura devine pasionantă, cititorul este „prins" într-un joc fecund și, fără să-și dea seama, așteaptă alte „conexiuni" (promise de autor) : cu știința, cu politica și cu tehnica, apoi cu dreptul și cu sportul. Așteptă, deci, scrierea în continuare a universului genetic interdependent al lumii morale. Îl aștept și eu, gîndind că va fi rezultatul aceluiași travaliu exploziv și tenace de pînă acum.

***) Lumea morală. Conexiuni, Editura științifică și enciclopedică, București, 1982.**

Desene de Elena Constantinescu

APA

Urmare din pag. 1

urmă și de pe dealurile acestea rar va mai putea cineva să privească fără ca să-și audă nașterea. Mulți dintre ei au stat de plată tot în munca pămîntului, într-un fel tot printre niște văi și coline, au frămîntat toate noroaiele șantierelor iar orașul — e și firesc, pînă la urmă — după ce s-a înălțat, după ce s-a văzut mare în luminile ochilor lor mari și scăpărători i-a și pensionat puțin, adică i-a trimis să vadă și pe la ei pe acasă ce mai e și cum ? Și vreo cîțiva ani buni au tot dres și-au rămas.

Pămîntul se repară însă în fiecare primăvară, se repară și toamna și vara iar în păminteria aceasta trebuie să depui și suflet, mai ales. Nu e apă, îmi spune bătrînul și își pocnește palmele pieziș, aproape frecîndu-le, ca și cum asta e, ce s-o mai lungim — pentru că dacă vorba, cel puțin, nu i-a încăput răspicat acest gînd, atunci măcar gestul să i-l consemneze și să rămînă. Dă și din umeri un pic, își încrețește și fruntea și chiar, mie îmi vine să rid, ce-ar fi să-l enervez, zic, și să-i spun : bre, da știi c-ai început să semeni cu mine ? Aș risca un potop de întrebări. E mai bună scena de pe șantier pe care mi-o povestește iar eu, între timp, pentru că o știu, mă las în voie cu gîndul acolo unde m-a și dus, acasă ; cînd eram mic am pus cinci brazi în dreptul ferestrelor iar acum sînt de cinci ori mai înalți decît mine, cînd se întețește vîntul șuieră și spumegă verde de parcă prin crengile lor s-ar revărsa mii și mii de păduri.

Scena aceea : cînd ploua, dom'le, toți se trăgeau pe sub schele, numai ai noștri din sat ieșeau în ploaie, le mirosea a pămînt. Îi uda leoarcă, habar n-aveau. Făceau cu tocul cizmei bulboci. După ce se însenina, se repezea unul din ei la telefon și întreba — mă, io sînt al lui cutare, cine-i, cu cine vorbesc, noroc, la spune pe la voi a plouat ?

...Apa, îi trec pînze de apă prin față, sînt cărări bătute pe muchii de ani care duc citeodată cînd la o fîntînă, cînd la un izvor. Pe tăpșane brumate, galbene acum, toamna miroase a iod și se scutură numai sudoare de stele. E o toamnă frumoasă, celebră și unică aș fi putut zice și chiar îmi vine să-i zic, n-ai nici o grijă, bătrîne, am auzit că în proporție de șaptezeci la sută tot organismul nostru-i făcut din apă iar el, de bună seamă că speriat și uimit : ce, din ce ? — din apă, da, aș fi reluat eu, iar cuvîntul oricum ar rămîne și rămîne ca un semnal meteorologic pe care îl trag ei, de la o vreme, și poate că știu ei de ce, au ei motivele lor, cei bătrîni.

CUMPĂNA

ZECE

I. Metempsihoză. Cum știu că am fost cîndva un șoim ? De cîte ori văd pe cineva tîrîndu-se în fața altcuiva îmi vine să-l iau în gheare.

II. Euripide apocrif. Dacă zeii săvîrșesc ceva imoral nu sînt zei ; dacă săvîrșesc ceva moral — sînt oameni. Cine sînt zeii ?

III. Cînd Candide a devenit Moromete, Moromete a început să citeze din Voltaire.

IV. Cine stă prea mult într-o bostană ajunge sperietoare.

V. Cînd diabeticul aude un biziit de albină crede că la el se referă.

VI. Ca să poată răsări, în fiecare dimineață soarele recită Odă (în metru antic).

VII. Cerul miroase a pivniță zice șobolanul scăpat în vîrful muntelui.

VIII. Mai bine se înțeleg muzicile decît cei care le cîntă.

IX. Cea mai mare „încarcătură" a făcut-o însuși Aristotel. Cu mimesisul lui. Dacă arta imită realul, e poezie deja creată fiind reală poate fi imitată. Oricărei creații i se caută cîtimea de imitare și (aici Aristotel a avut dreptate) i se găsește. Cînd autorul copiază realitatea devine naturalist, cînd copiază un text și nu spune — devine plagiator.

X. Cînd, în sfîrșit, s-a arvirilit și el în rîu au sărit cu toții să salveze riul.

George Alboiu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN SCRIITOR** celebru la ora actuală în revistele occidentale este Hector Bianciotti, argentinian de origine italiană, care trăiește de prelecție la Paris, autorul recentului volum **Dragostea nu este iubită.** Claude Roy comentează : „Dragostea nu este iubită cînd este cumpărată. Există alte înfățișări ale dragostei în această culegere de proză. Gaucho-ul tăcut care salvează și crește o fetiță nu cere la început să fie iubit : el se dedică copilului fără a aștepta ceva în schimb. Dar Hector Bianciotti ar prefera desigur să nu mai folosească cuvîntul dragoste, atît de redutabil și de ambiguu, precum și de a nu trebui vreodată să vorbească de dragoste. **Timeș**-ul de la Londra, în 1899 a consacrat cărții lui William Morris, **Dragostea este de ajuns**, cea mai scurtă recenzie din istoria criticii : „Nu, nu este de-ajuns" Nimic mai just.

● **PATRICK MODIANO** continuă să se afle în atenția criticii franceze, cu ultima sa carte, **Băieți atît de buni.** Cronica lui Jean Francois Josselin din **Le Nouvel Observateur** se referă în cuvintele următoare la Modiano : „Epatant este de a vedea cum un romancier pe care îl prețuiești, cărula i-ai urmărit primii pași și primele fraze publicate, — devine un mare scriitor. În șapte romane, o povestire și un scenariu, Patrik Modiano a crescut, a devenit mai mare, mai aproape de punctul cel mai de sus al piramidei romanului francez. Cu cel de al optulea roman al său, sau „povestire" (genul cărții nu este precizat pe copertă), el ne oferă capodopera sa, un text precis, melancolic, insolit și cu toate acestea familiar, un text pe care dorești să-l citești și pe care visezi să-l fi scris tu însuți".

● **UN REMARCABIL** succes de critică o are, în sfîrșit, un volum de poezii scrise în limba franceză de către scriitoarea din Maghreb, France Huser. Cartea se intitulează : **Casa durmitelor.** Walter Lewino scrie în cronica sa : „Texte scurte, de la cîteva versuri pînă la cîteva pagini, care se referă unul la celălalt, se ascund și se regăsesc. O femeie frumoasă, inteligentă, autoare de scrieri despre artă cu diplome prestigioase, își povestește experiențele. Despre copilul-femeie care fusese, despre femeia-copil care n-a încetat niciodată să fie. (...) Totul se găsește în această carte : așteptarea, neliniștea necunoscutului, supunerea, cuvîntul potrivit... un text de antologie, școlară sau de altă natură, care împinge arta de-a spune cît mai puțin pînă la limitele sale extreme".

● **HERMAN HESSE** este din nou în atenția criticii, prin publicarea unei traduceri la Londra, intitulată **„Metamorfoze și alte taine"**, o culegere de povestiri în traducerea Rikei Lesser. Cronica lui Idris Parry debutează cu următoarele considerații : „În ultima povestire a acestei culegeri, Hesse remarcă faptul că „imaginația noastră nu poate să fie întotdeauna satisfăcută cu explicația cea mai plauzibilă". Fără această nemulțumire putem presupune că nu ar exista imaginație. Fanteziile este o obiecție a noastră față de limitele inteligenței logice a realității. Toate cele 19 povestiri din această carte sînt fanterii selectate de Theodor Ziolkowski din scrierile lui Hesse, etalonate pe o jumătate de secol de activitate literară".

● **UNA DINTRE** cele mai controversate cărți în presa occidentală este **Bogăție și sărăcie**, lucrarea lui George Gilder, recenzată în acești termeni de către Rudolf Klein : „Tulburător în legătură cu capitalismul este faptul evidențiat de către George Gilder de la începutul cărții sale, că pînă și adepții săi îl critică. Mulți pot să creadă că societatea capitalistă a fost o mașină de dezvoltare economică. Mulți pot chiar să-i vadă ca pe un sistem potrivit pentru promovarea inițiativei individuale. Dar foarte puțini sînt în mod real gata să îmbrățișeze valorile capitaliste. În timp ce unii ar putea lăuda felul cum lucrează elementele ascunse ale acestei societăți, sîntem desigur de tot lipsiți de entuziasm în legătură cu ceea ce arată ea : fața capitalismului întreprinzător ei însuși. În timp ce apreciem bogăția generată aparent de capitalism, am vrea să o folosim pentru a construi o ordine socială diferită de aceea creată prin capitalism : de a ne cheltui banii pentru a găsi unele remedii la inegalitățile și injustițiile create tocmai de forțele ascunse ale capitalismului."

Et in Palermo ego

Urmare din pag. a 12-a

au fost filmate interioarele celebrului roman „Ghepardul" al principelui Guiseppe Tomasi di Lampedusa, desfășurîndu-se în acordurile „Imnului pentru Sănătate" scris de subsemnatul și numai după aceea, în dansurile de epocă și jocuri moderne ! S-a repetat astfel aceeași surpriză ce a onorat țara noastră la Stockholm, unde „Imnul" fusese prezentat în premieră mondială, la „Conserthuset", în prezența recentului laureat al premiului Nobel, Sune Bergstroem, președintele Fundației Nobel, care a și luat cuvîntul după aceea ! În seara următoare s-a produs un mic „incident", onorant pentru știința românească pe care se cuvine să-l menționez numai datorită conținutului său cu valoare generală și mai puțin pentru măgulirea subsemnatului. Este vorba de o recunoaștere a prestigiului științei românești, a ingeniozității și rezultatelor unei întregi serii de oameni de știință români pe care m-am străduit să-i continui și să le întruchipez încă o dată virtuțile. În somptuosul restaurant palermitan al palatului Igeia (cum putea să se numească altfel !) de pe malul mării, situat la poalele muntelui Pellegrino, despre care Goethe scrisese că e „cel mai frumos promontoriu din lume", eram către sfîrșitul discursului, rostit din partea congresiștilor, cînd am înregistrat un eveniment insolit : în sală își făcuse apariția o persoană foarte distinsă, ceva mai corpolentă, însoțită de cîteva figuri tot atît de prezentabile pe care i-am luat drept colegi sosiți cu întîrziere la banchetul de închidere. Imperturbabil, mi-am continuat discursul, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic !

Prima persoană îmi întinde mîna și mă felicită. Mi se șoptește că e Spadolini, primul Ministru al Italiei ! Îmi spune că unul dintre miniștrii săi, pe care mi-i prezintă, a fost în România, întorcîndu-se cu impresii de neuitat. Apoi, către mine : „Sînteți deci membrul Academiei Franceze și al Academiei noastre nu sînteți ?" „Este și al nostru", răspunde prompt profesorul Antonino Gulliotti, decanul Facultății de Medicină al Universității din Palermo... „Facultatea noastră deja l-a propus ca membru !" Într-adevăr, a doua zi, 18 octombrie, mi se înmînează propunerea, unde alături de justificarea pe merite științifice, m-au surprins aprecierile privind activitatea umanistică și socială !

Trec peste numeroasele impresii de ordin artistic și turistic siciliene, promițînd cititorilor reluarea lor cu altă ocazie, pentru a menționa ultima surpriză...

În drum spre țară, mă aflam la Roma, în fața Columnei lui Traian, după ce colindasem și vizitasem numeroase instituții de cultură și de știință. Admirînd coloana lui Traian, cum au făcut-o de altfel atîția alți români și străini înaintea mea, m-a găsit dintr-odată, după atîta umblet, o moleșeală de plumb, că-mi venea, dac-aș fi fost îmbrăcat în straiele muntenilor noștri, să mă întind și eu ca Badea Cîrțan, acum mai bine de un secol, la picioarele ei ! Ideea, deloc rea, mi-am exprimat-o însă, cu voce tare, nesocotind că pe-alături mă mai poate asculta ori înțelege cineva ! De trei săptămîni nu mai scosesem o vorbă românească, în afară de versurile lui Duiliu Zamfirescu și Vasile Alecsandri, murmurate doar pentru mine ! Dar m-am înșelat profund... căci... coincidența coincidențelor, hazardul hazardurilor, aud deodată : „Sînteți din România ?" mă întreabă o voce admirativă ! M-am întors și... ca și cum m-ar fi impuns cineva, i-am răspuns înțepat, tăios și... mîndru : „Da... Vin de la Bălcescu, de la Palermo !" Cînd m-am uitat mai bine, aveam în fața mea figura blajină a genialului desenator, pictorul Eugenio Drăguțescu, ce fusese sărbătorit la noi în țară cu 10—15 ani în urmă cînd unii dintre cei mai reputați critici și esteticieni, Arghezi, Comarnescu, Vianu, Balaci, Frunzetti, Oprescu, Teodorescu-Branițe, scriseseră cuvinte de laudă ! Talentatul ilustrator al operei lui Shakespeare și al marelui poet italian Giuseppe Ungaretti, laureat al mai multor premii și expoziții internaționale, mi-a oferit apoi îmbietoarea invitație de a-i vizita atelierul, care se găsea în apropiere pe Via del Babuino, pentru a-mi dărui un portret al marelui Bălcescu, ce fusese prezentat alături de alți cărturari și literați români (Miron Costin, Grigore Ureche, Neculce, Stolnicul Cantacuzino, Hașdeu, Iorga, Blaga) la diferite expoziții europene !

Coborînd la Otopeni, din avionul de Roma, în timp ce aduc într-o mînă, țării mele a 33-a distincție — al nouălea titlu de membru al unui for academic străin — port în servietă, alături de mesajul viziunii lui Alecsandri, (rază, nour, păsărea) și portretul marelui Bălcescu, dăruit tot de un mare român țării de origine, ce-și așteaptă locul într-un muzeu ori instituție, pe măsura operei sale istorice și revoluționare : „Du-te rază strălucită, / Du-te mică păsărea / Și pe țara mea iubită / Mîngîiați-o-n lipsa mea ! / Iar tu, nour de rodire, / Fă să crească-n sînul său, / Cu verzi lauri de mărire, / Floarea sufletului meu !"

Aducînd în țară un memento atît de prețios, chipul unui îndrăgit titan, în ajunul comemorării a 130 de ani de la moartea sa, îmi vin în minte versurile lui Michelangelo Buonarrotti, pe cît de strălucit pictor, arhitect, sculptor și inginer, pe atît de mare poet, de acum aproape cinci secole :

„E'l mio cibo è sol quel c'arde e avvampa,
E di quel c'altri muor, convien ch'i'viva" [1])

Cuvinte care pot fi emblematice și pentru o imagine a eternității noastre.

[1]) În traducere de Eta Boeriu : „Dar mie, doar văpaia ta mi-e viață : / din ce mor alții eu trăiesc prin tine".

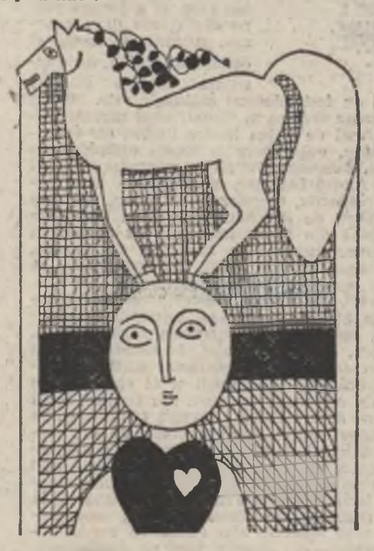

Brumele de la Strejnicul

Urmare din pag. a 12-a

mului pentru a aduce lumină acolo unde întunericul neștiinței părea mai de nepătruns. N-a fost spirit mai universal, rămînînd însă prin ultima fibră a ființei sale român, care să vadă mai adînc ca el conexiunile intime dintre istoria patriei sale și cursul multimilenar al trecutului Europei și al umanității în integritatea ei.

Îi plăcea să-și spună „paznic de morminte". Și singur se întreba : „Ce e un mormînt ?" Pentru a-și răspunde : „Țărnă ca a tuturora și oase mute ! Dar în el rămășița ființei pe care am sărutat-o, a ochilor în cari am privit bucuroși și triști și cari ni-au trimes în schimb raze de lumină și ceață de lacrimi, a buzelor cari au rostit numele nostru, a inimii care pînă la sfîrșit a bătut pentru noi ; moaște ale sufletului care a trăit prin ele și care, de la desfacerea lor, nu o mai poate afla pentru noi decît în amintiri pe care viața crudă, soră bună a morții, le dă tot mai mult în urma altor suferințe, mereu nouă..."

De și-ar fi putut face din cele 1 250 de cărți pe care le-a scris și din cele 25 000 de articole risipite prin presa vremii un scut protector, gloanțelor ucigașe s-ar fi oprit fără să-i atingă trupul.

Casa lui de la Vălenii de Munte a fost grav avariată de cutremurul din 10 noiembrie 1940. Cei ce l-au venerat i-au restaurat-o, transformînd-o, după ani, în muzeu. Cutremurul din martie 1977 a fost și mai necruțător cu locul în care Iorga își făcuse cămin pentru trei decenii — anii cei mai rodnici din viața lui. Atunci, în acel martie de jale și încrîncenare, la primul drum pe care l-am făcut pe Valea Teleajenului, în căutarea vetrelor alor mei din cele două Drajne, m-am abătut și pe la casa-muzeu Nicolae Iorga. Era complet desmembrată, iar molozul căzut de pe pereții crăpați ca niște catapetesme pîngărite se amesteca cu cioburile tablourilor sparte. Printre sfărîmături privea un Iorga cu chip de exarh carpatin, nedumerit de spulberarea odihnei adusă de stihie. Cîțiva muzeografi, riciind prin ruine, făceau arheologie.

Acum casa lui este din nou în picioare, trainică și de neclintit. Cu memoria savantului restituită bibliotecilor prin zecile de volume tipărite din opera sa, și prin multilaterala exegeză făcută de posteritate criticului, istoricului literar, artistului, memorialistului și portretistului care își adăugase numele celor ce fuseseră de el smulși din uitare în pateticele pagini din ciclul „Oamenilor care au fost".

Iorga este un om care ne rămîne. Un recuperat și un restituit alor săi.

În marginea Strejnicului, în noiembrie, printre stejăriș, soarele aprinde o candelă palidă. Chiciura plînge din horbote de mireasă iar frunza căzută sună sub pași ca ciobul de vase antice. Parafrazîndu-i cuvintele cu care își încheia strigătul de durere la moartea lui Vlaicu putem spune : „Oricînd îndrăzneala omenească va smulge aiurea succese strălucite naturii învinse, nu vom privi cu invidie pe acel învingător, ci vom zice cu mîndrie : Și noi am avut pe Iorga !"

Încetarea din viață a tovarășului
LEONID ILICI BREJNEV

TELEGRAMĂ

CĂTRE CONDUCEREA UNIUNII SCRIITORILOR DIN U.R.S.S.

Dragi tovarăși,

Cu profundă durere am aflat de greaua pierdere pe care o încercați prin încetarea din viață a tovarășului Leonid Ilici Brejnev, Secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Președintele Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Indelungata activitate revoluționară a tovarășului L. I. Brejnev, abnegația și dăruirea cu care a stat în fruntea partidului și statului sovietic, conducindu-le pe calea ridicării construcției socialiste și comuniste pe noi trepte de progres și de afirmare a prestigiului socialismului în lume, au făcut larg cunoscute, în țara noastră ca și pretutindeni, remarcabila și strălucita sa personalitate. Aspirațiile vitale ale omenirii de asigurare a păcii în lume, de oprire a cursei înarmărilor, de împiedicare a dezastrului termonuclear, au avut în tovarășul L. I. Brejnev un proeminent luptător, neabătut în afirmarea în viața politică internațională a principiilor coexistenței pașnice, ale destinderii și colaborării, ale securității și păcii în Europa.

Călăuzite de forța și noblețea ideilor sale, popoarele sovietice au cunoscut deosebite succese în sfera vieții economico-sociale, politice și spirituale, afirmîndu-se cu strălucire prin realizările lor pe plan mondial. Prieten apropiat al țării noastre, tovarășul L. I. Brejnev a promovat și dezvoltat, împreună cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, în frecventele întîlniri și înțelegeri, colaborarea și prietenia dintre popoarele noastre în spiritul unei depline egalități, stime și respect reciproc, al independenței și suveranității naționale. Relațiile dintre țările noastre, vecine și prietene, au cunoscut o continuă amplificare și adîncire în toate domeniile, contribuind astfel la cauza generală a socialismului, progresului și păcii.

Scriitorii din România Socialistă, alături de întregul popor, vor păstra în memoria lor imaginea marelui și înțeleptului luptător revoluționar și prin întreaga lor activitate vor contribui la dezvoltarea și pe mai departe a tradiționalei prietenii dintre poporul român și popoarele sovietice pentru triumful cauzei păcii și colaborării între popoare.

Primiți, dragi tovarăși, în aceste grele momente, cele mai sincere condoleanțe din partea colegilor voștri români.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

BRUMELE DE LA STREJNICUL

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

Întotdeauna, cînd încep să se lase brumele lui noiembrie, mă abat din drumurile mele către un loc unde frunza de tufă și de păducel este toată la pămînt și zornăie sub pași ca cioburile de lut ars. Horbote de chiciură învăluie arboretul firav prefăcindu-se sub slaba licărire a soarelui bolnav în lacrimi care picură pe mormîntul toamnei.

Este locul unde, cînd abia împlinisem zece ani, tatăl meu, originar din Drajna, de lîngă Vălenii de Munte, m-a dus și mi l-a arătat, șoptindu-mi : „Să nu uiți locul ăsta. Aici a fost ucis Iorga !" Era pe undeva pe lîngă Cringul lui Bot, în marginea Strejnicului, acolo unde, noi, ca ploieșteni, petreceam întotdeauna de 1 Mai. Nu departe se afla pista unui aeroport-școală și, la vîrsta aceea, n-aveam alt vis decît să mă fac aviator. Tata mă dusese și la Brănești, lîngă Cîmpina, pe palma aceea de pămînt scrijelată de aripile frînte ale lui Aurel Vlaicu.

Cînd legionarii l-au răpit pe Iorga de la Sinaia trecuseră cu el pe lîngă șoimul din vîrful obeliscului de la Brănești, și cel strîns în chingile morții a simțit, probabil, în noaptea ce se lăsa peste viața lui, încremenirea păsării de bronz pe cerul căzut de noiembrie. Cu 27 de ani în urmă scrisese : „...Și, cînd l-au văzut acolo, fringînd împotrivirile cerului, întrecînd negurile, neamul lui întreg, toți acei lobagi de ieri, setoși de libertate, de lumină, de neatîrnare, i s-au închinat nu numai ca unui fiu iubit mai isteț și mai viteaz decît ceilalți, ci ca unui vestitor, ca unui simbol..."

„Neputînd" opri omorul, stăpînirea a știut și a putut falsifica actul de deces al cărturarului, punînd să se înscrie la rubrica : „locul morții, cînd nu s-a întîmplat la locuința mortului", o frază dictată de undeva „de sus" : „găsit în cimitirul Bellu" (sic !). Ba se mai atesta și „autoritatea" minciunii la rubrica : „Eventuale îndreptări sau observațiuni înainte de semnare" : „Înscrierea făcută în baza declarațiunii scrise a Institutului Medico-legal din București cu Nr. 9697 din 28 Noiembrie 1940", ceea ce îl făcea pe L. Kalustian — descoperitorul acestui act pus sub obroc de către oficialități imediat după întocmirea lui — să exclame : „Problemă dificilă fiindcă autorii materiali, dar mai ales patronii lor spirituali, voiau cu orice preț ca adevărul nud să fie ocolit, măsluit și, în grabă pe care o implica îndeplinirea legiuitelor cerințe, au recurs la un fals, în egală măsură stupid și grotesc..."

Desigur, mulți l-au contestat pe Iorga fără discernămînt, și este firesc ca drumul unui astfel de „om-caravană" prin deșertul istoriei să fie însoțit de lătratul cîinilor, dar numai reaua credință l-a putut nega opera. N-a fost om care să fi căutat mai stăruitor ca el umbrele celor trecuți în lumea tăcerii pentru a le reda prin pateticele lui evocări un strop din viața pierdută. N-a fost cărturar mai iscoditor în trecutul neamului altor zile, înfulecînd din timp, cît puteam mai repede...

Continuare în pag. a 11-a

PREMIUL NAȚIONAL AL SPANIEI PENTRU TRADUCERI — DECERNAT UNUI SCRIITOR ROMÂN

Prestigiosul „Premiu Național" pentru dezvoltarea traducerii literaturii spaniole în alte limbi a fost decernat, în acest an, excelentei versiuni românești, apărută la București în editura Univers, a operei lui Luis Gongora y Argote, „Polifemo y Galateea", în traducerea și cu un comentariu critic masiv de Darie Novăceanu. Cunoscut ca poet, eseist și traducător de literatură hispano-americană, cel mai important pentru acest domeniu pe care îl are literatura română, Darie Novăceanu își vede acum confirmată activitatea lui de hispanist prin acest foarte important premiu literar. „Premiul Național", cîștigat anul acesta de traducătorul român, este decernat în urma deliberării unui juriu alcătuit din universitari, academicieni, consultanți aleși dintre cele mai prestigioase nume ale vieții literare spaniole. Candidații, în acest an în număr de peste 450, autori de traduceri din literatura spaniolă publicate peste tot în lume, se prezintă la un astfel de concurs cu sentimentul că un succes final le poate încununa în mod admirabil o carieră uneori de o viață întreagă. Succesul lui Darie Novăceanu încununează, într-adevăr, o asemenea carieră și confirmă încă o dată nu numai valoarea acestui excelent traducător, ci și a școlii românești de hispanistică.

ET IN PALERMO EGO

„Non è possibile esprimere a parole la transparenza vaporosa che avvolgeva le coste, nello splendido pomeriggio in cui siano giunti a Palermo... Chi ha visto que io non lo dimentica più".

GOETHE

Omul de știință român a fost adeseori dublat de omul de cultură, găsind aceeași rădăcină umanistă, un suflet plin de elanuri, cum ar spune Călinescu, și o mare iubire de frumos. Specialistul nu s-a cantonat în preocupările stricte ale disciplinei sale, ci a împins responsabilitățile din domeniul științific în acela al destinului cetății, iar conștiința istorică și cea culturală au fost adeseori călăuzele sale. Mi-am amintit toate acestea în timpul unui periplu italian, încărcat de atîtea ilustre umbre ale trecutului nostru, veghetoare la binele dintotdeauna al patriei. Fusesem invitatul profesorului Sicard și al lui André Lemaire, președintele în exercițiu și, respectiv, secretarul perpetuu, să iau parte, alături de Prezidiul Academiei Naționale de Medicină din Paris, împreună cu rectorii și decanii unor facultăți de Medicină din Franța, cu unii academicieni sosiți din străinătate, să reprezint țara noastră, la sărbătorirea lui Antoine Portal, fondatorul acestei prestigioase Instituții de Știință din Orașul Lumină. Manifestarea s-a desfășurat în pitoreasca regiune Tarn. Călătoream, complet degajat, în silențiosul tren al Coastei de Azur, mai simțeam gustul rafinatelor mîncăruri franțuzești și al vinurilor de neuitat ale celebrelor podgorii din Gaillac, locul de naștere al lui Portal, devenit celebru și pe plan terapeutic prin tinctura preparată din ierburile medicinale, denumire dată de președintele fondator după orășelul natal ; încă mai persistau în conștiința mea tulburătoarele imagini ale tablourilor lui Francisco de Goya de la muzeul primăriei din Castres, centru reprezentativ al artei spaniole din Franța și orașul revoluționarului Jean Jaurès, încă nu dispăruseră răscolitoarele impresii ale celor peste 500 de tablouri, desene și afișe ale lui Henri de Toulouse-Lautrec din Albi, două ilustre orașe ale Languedocului francez, unde sărbătoritul președinte fondator se formase în primii ani de școală primară și gimnazială... M-am oprit apoi la Cannes, celebra stațiune a litoralului mediteranian, unde amintirile mi-au fost oază pentru cîteva ore, legate de refugiul de exilat voit al marelui patriot și diplomat Nicolae Titulescu. Omagiindu-i figura de înainte-mergător în inițiativele diplomatice, gîndul mi-a bătut apoi, prin analogie, la alt mare exilat de nebună voie, care și-a ales refugiul cu aproape o mie de kilometri mai la sud, în insulara Sicilie, la Palermo, capătul final al turneului meu.

Am trecut apoi (mi s-a părut, mai repede ca vîntul), din Italia peninsulară în Italia insulară, prin strîmtoarea Messina, în cîteva zeci de minute. Am urcat repede pe puntea feribotului în al cărui pîntec de chit întregul nostru tren fusese înghițit fără să simțim vreo mestecătură, să privesc cu ochii mei întrebători la hulpavul torent, care-și alegea printre victimele sale, în trecut, pe acei navigatori îndrăzneți în nemăiestrie, să văd cum hidoasa Scylla, monstru cu șapte capete și coada transformată în cîini fioroși, nevinovata fecioară atinsă de farmecele geloasei Circe, zace inertă, ucisă de mîna semizeului Hercule !

Am ajuns în mult visatul Palermo la orele zece ale unei dimineți de primăvară, cum sînt aproape toate zilele siciliene, deși calendarul arăta 13 octombrie! Luxurianta vegetație a coastei insulare, edenicul climat palermitan aveau să-mi confere numeroase surprize, care mai de care mai proaspete, „mirabile dictu". Mi-au permite să reținem doar trei, dintre cele care se proiectează mai luminos în contemporaneitatea noastră : prima de ordin istorico-vizionar, a doua de natură științifico-umanistică, a treia ținînd de coincidența artistică, strict întîmplătoare, dar toate legate între ele, boabe de mătănii, și tot atîtea răspunsuri pentru o fire iscoditoare.

După prezentările protocolare la profesorul Giuseppe Cascio, președintele Congresului italo-iugoslav de boli infecțioase, al cărui invitat de onoare eram, purtînd cu mine „Italienische Reise" de Goethe (la care am adăugat și „Itinerariile italiene" ale profesorului Alexandru Balaci), am pornit în grabă... pe urmele lui Bălcescu. De la sala Congresului a Noii Universități, situată către extremitatea sudică, am tăiat-o perpendicular pe malul mării, lăsînd mai la stînga ori mai la dreapta, edificii celebre (Palatul Normanzilor, Marea Catedrală, Teatrul Politeama, Galeria Națională, Academia de Științe, etc., etc.) pe care le dau în seama răgazului altor zile, înfulecînd din timp, cît puteam mai repede...

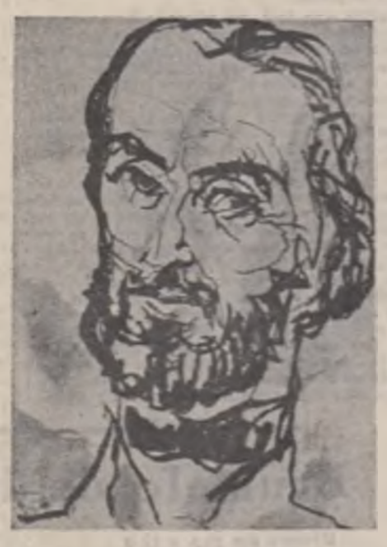

BĂLCESCU — desen de Eugen Drăguțescu

Țîșnesc, jucăușe în minte, versurile lui Duiliu Zamfirescu : „**La Palermo, primăvara, / Trandafirii urcă scara, / Liliacul alb roșește / Cînd sărută / Dintr-o cută / Sînul ce-l adăpostește /. Prin grădini a prins o fee / Gardurile-n azalee, / Casele învelburate / În ciorchine / De glicine / Pe balcoane animate. / / Dimineața ideală / Ride-n floarea de migdală. / Tinerețea stă în cale. Întrupată / Într-o fată / Cu un cos de portocale**". Și după o bună oră de mers spre malul mării, aproape de Piazza Marina, dau de via Butera, după numele prințesei și al palatului, lîngă care se află fostul Albergo Trinacria, unde și-a dat obștescul sfîrșit eroul revoluției din 1848. Privesc extaziat lapida comemorativă, așezată la nivelul etajului I, pe care stă scris numele întrat în nemurire „**In questa casa morri / In esilio / Solo e sconosciuto Nicola Bălcescu / Insigne storico e fervido / Patriotta, Combattente / Per il risvoglio della / Romania moderna**".

Privesc cu uimire la marele imobil nelocuit, în stare de iminentă prăbușire — peste capul lui a trecut cutremurul din 1908, care numai în Messina a provocat în cîteva minute 80 000 victime, și cataclismul celui de-al doilea război mondial cu urmările nefaste nereparate, încă, ale debarcării aliaților !... Cu inima frîntă de durere, îmi scot o carte de vizită, pe care scriu „Și de-al țării mele dor" și-o introduc într-un colț al plăcii de marmură. Apoi, părăsind dezolantul loc, număram din întîmplare, agale și trist, pașii, cînd... acum, marea surpriză, cu prima sa față... dau de o altă lapidă înplantată pe un imobil de la capătul străzii Butera „In quest'ala del Palazzo Butera / prima d'esservi incorporata / Sorse la casa di Francesco Benso / che adibita a pubblico albergo / accolse nella primavera 1787 / Johann Wolfgang Goethe / il poeta, che nella italienische Reise / addito al monde la Sicilia / come la chiave per intendere l'Italia / perche ne sopraviva il ricordo / il Rotary club di Palermo ovest".

La numai 99 pași (i-am numărat de cîteva ori !), doi titani, doi scriitori celebri, doi mari patrioți, își dau mîna întru eternitate, pașii unuia călcînd pașii altuia cîndva pe aceeași stradă, dar la numere diferite : Bălcescu la 24, Goethe la 18 ! Parcă și soarta le-a hărăzit duhurile în căutare !

Îl văd apoi, ca și Duiliu Zamfirescu pe Bălcescu, în osmoză cu pămîntul palermitan, în fiecare floare, pe care o întîlnesc : „Unde ești, în care floare / Clipa ta nemuritoare / Și-a luat ființa nouă ? / Care plantă / Elegantă / Poartă sufletu-ți în rouă".

Ajuns în grădina lui Garibaldi, citesc cu atenție inscripția celebră de pe bustul lui, alături de al lui Mazzini și al altor patrioți italieni. Și acum... cea de-a doua față a aceleiași surprize : Bălcescu, bust, nu-l privește în față pe prietenul său Garibaldi, cum s-a mai scris, ci din dreapta ! Nicolae Bălcescu privește prin Garibaldi spre răsărit, mai precis spre nord-est, spre Țara Românească, parc-ar spune „Românii nu vor pieri ! Românii nu pot pieri !" Simplă coincidență, ori gîndire deliberată, faptul mi se pare cu totul și cu totul înălțător, sublim ! Citesc inscripția, spre aducerea aminte a celor de acasă : **Busto offerto dall'Accademia della Repubblica Popolare Romena, in occasione della anniversario dell'Unità dei Principati Uniti e della celebrazione dell'Unità d'Italia, anno 1961".**

Și acum, cea de-a doua surpriză... Recepția și masa oferită în cinstea participanților la Congres au avut loc într-un palat somptuos, unde

George Marinescu-Dinizvor

Continuare în pag. a 11-a

POEZIE SOVIETICĂ

ROBERT ROJDESTVENSKI

Flori de taiga

Nu ți-am cules
flori de taiga,
iartă-mă.
Dar să nu crezi
dacă-ți spune cineva
cum că ele n-au valoare,
dacă cineva te minte
c-astfel scrie despre ele
în tratatul nu știu care...
Ascultă, nu-s flori de rînd.
Astea
nu sînt
flori de luncă !
În pădurea
seculară,
peste povîrnișuri mîndre,
ard
ca jarul,
ca amurgul
gălbenușuri
sîngerinde.
Niciodată nu vor fi
pentru mesele-n oraș,
flori în glastre-ornamentale.
Nu e pentru ele luciul
ce sălășluie-n cristale.

OSIP MANDELȘTAM

* * *

De după case, de după păduri,
Trenuri mărfare de-a lungul liniilor.
Sună, ajutor al efortului meu dur,
Sadko al uzinelor și grădinilor.

Sună, moșule, fluieră cu drag,
Sadko aaspe noului oraș i-e-n prag
Și sub el, al mării-adînc și larg...

Sunete prelungi vin din veac spre noi,
Sirenă orașelor noi.

* * *

Îmi mișc buzele,-n pămînt culcat afund
Și ce spun va ține minte orice școlar :

În Piața Roșie, pămîntul este mai rotund
Și-și susține el boltirea, prin sine, voluntar.

În Piața Roșie, pămîntul rotundul și-a ales
Și s-a boltit nestingherit, fără de veste,

Însă se prăbușește-n jos — pînă în lunca de spice
Cît timp în lume-un singur rob mai este.

În românește de P. Băileanu

VLADIMIR BURICI

* * *

S-ar putea ca universul
să fi fost alb-negru
la început ?

S-ar putea ca natura surdo-mută
să ne fi transmis unele semne
cu ajutorul culorilor ?

Iar noi am împrăștiat alfabetul lor
am pictat acoperișurile
drumurile
și camioanele

Secretul nu rămîne descoperit

*

Popoarele
se pipăie
cu mîini de sculptor
Desprăfoșate
se urcă maiestuos
pe piedestalele
orașelor pe care le au

*

Nu-ți fie rușine să te uiți acolo unde se
îmbulzesc oamenii
s-ar putea să fie o mașină nouă dar poate fi și
un om

NABI CHAZRI

Bătrîna mamă

Ca o frunză-i de uscată și se clatină de bătrînă
Fața-i ca o scoarță de copac, plină de riduri
e pielea.
Dar cînd mă satur de toate și simt că viața-i rea,
Gîndurile mi le-ndrept atunci spre ea.
Și-n spate simt că pavăza e cît un munte.
— E mama mea.

În românește de Nicolae Armeș

ANATOLI CEPUROV

Pădurea rusească

Dimineața, răcoarea
De iarbă și rouă
Ți se revarsă în piept,
Sclipind de frumusețea-i.

De spirit solar
Cuprins pășești,
În frunzele acelea
E-un murmur nevăzut.

Brațele crengilor
Parcă se întind
Spre inimă, atingîndu-te
De veșminte.

Fiece creangă
Și oricare lujer
Parcă-ar vrea
Să-ți spună în șoaptă ceva.

Luminează, respiră
Sub bolta cerească
Pădurea rusească !

Amintindu-mi de tata...

Mereu îmi amintesc de tata.
Îmi amintesc
Ca de fiece comisar
Din războiul civil,
Care pentru tînăra
Țară sovietică
Cu sfințenie, aidoma cavalerilor,
Era.

Mereu îmi amintesc —
Căci viața-i
Multtrudită
Cu avînt juvenil, filial
Conjugată
Curge, se zbuciumă
În vinele mele.

Nu, nu îmbătrînesc
A lor năzuințî
În furtună și incendii —
Stăluminînde sînt.
Fericire, căci de nepoții
Acelor comisari
Sînt pline ale noastre
Și drumuri, și zile.

În românește de Margareta Eschenasy

SPORT

Cînd nu există riscul meseriei

Văd, aud și citesc că fotbalul nostru, care, prin septembrie, dădea semne că începe să patruleze prin mările calde și luminoase, s-a întors destul de repede între călugării cerșetori, ăia de nu suferă de patima măririi și trăiesc foarte bine pe povîrnișurile domoale, unde vîntul n-are pe oase decît un pic de carne, e șchiop și se poticnește la toate hanurile.

N-are rost să te bați în furtună, gîndesc băieții noștri, tot mai bine-l să primești un pumn în nas sau un bocanc în țurloaie pe un cîmp de bujori. Aici, riscul meseriei nu există, și e logic, fiindcă, din păcate, la noi, nici meseria de fotbalist nu există. Ideea că și fotbalul e o meserie îi bagă-n friguri pe cei ce răspund de soarta sportului. Toată lumea s-a scuturat de ea. Sau în cel mai bun caz ideea mai trăiește doar în mintea cîtorva gazetari și spectatori. În pridvoarele înalte, cele mai aproape de soare și de ploi, de unde se văd munții, izvoarele, jderii și veveritele, nu a prins cheag. Și atunci trăim cu grijile ațipite, pierduți în enigme ușoare, facem o icoană dintr-un amărît de fundaș, pentru că a prins o duminică mai de doamne-ajută, iar în săptămîna următoare, cînd băiatul se mișcă mizerabil, strivim păduchi de măr pe tîmpla icoanei. Lipsit de un statut al său, jucătorul român de fotbal nu-și face datoria cum trebuie, e leneș, coltos și, după caz, suferă de mania persecuției sau de complex de superioritate. Cînd suferă de mania persecuției, se depărtează spre marginea timpului, devine palid, irascibil, umblă încîlcit, se plînge de sărăcie și de lipsă de înțelegere, n-are vilă, nici trandafiri în grădina ei, nici portocali pe trepte, soția lui primește un salariu mizerabil (cel mai adesea egal cu al unui inginer șef, n.n.) și pe deasupra o obligă instituția să vină la program, copilul cîntă dumnezeiește la o trompetă de tinichea sau de carton, dar ăia de la filarmonică nu vor să-l angajeze etc. etc.

Atunci cînd jucătorul român suferă de complex de superioritate — și sînt destui — antrenorul e un timpit, arbitrul un nechemat, ăia din presa sportivă, niște gogomani, spectatorii, niște nătîngi sau guguștiuci sau nătăfleți care nu pricep nimic, plătesc un preț scăzut pe biletul de intrare și fluieră din dește ca mitocanii — dovadă că n-au văzut, și nici nu merită să vadă, Londra, Parisul, Copenhaga, și rău fac organele de ordine că-i amendează doar din cînd în cînd pe cîte unii, ar trebui să-i amendeze pe toți în bloc și să-i trimită desculți acasă și cu bretelele în dinți.

În amîndouă cazurile, bineînțeles, e vorba de un dispreț respingător la adresa dragostei cu care i-am înconjurat. Dar e vorba și de educația pe care o desfășoară federația și cluburile, apoi de cei șapte ani de-acasă, de nivelul de cultură (și-al jucătorilor și-al antrenorilor), de respectul ce ni-l datorăm unii altora ș.a.m.d. Și pentru că toate acestea la un loc nu au dus la rezultatele dorite — dovadă șirul interminabil de brutalități la care sîntem martori mereu — cred că a sosit timpul să trecem la aplicarea pedepselor celor mai usturătoare. Suspendările pe o etapă, două sau trei sînt luate în ris, iar mustrările publice sînt primite ca un fel de laudă. Tot ce-i întărită și-i doare pe scandalagii sînt amenzile. Dar cu cît să-l atingi la buzunar pe Dumitrache de la Corvinul Hunedoara ? Aici, totuși, cîntecul devine negru și minia forurilor sportive trebuie să se topească, fiindcă Dumitrache ar putea să întrebe : pe baza cărui statut doriți să mă judecați ? Jucătorul român de fotbal nu are unul. Pe baza celor șapte ani de-acasă ?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 34 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII